

MARATHON

5/2019

číslo 159

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka	2
2. Hlavní materiály	3
Krise mužství (Pavel Sirůček)	3
3. Pracovní materiály	25
Mýty a fakta 4.0 ve světle megatrendů (Pavel Sirůček)	25
K článku O. Krejčího "Smrt české levice" (Radim Valenčík)	34
4. Z diskuse o příčinách bohatství a chudoby	38
Proč jsou bohatí a chudí? (Diskuse většího počtu autorů)	38

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík
jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON
Vychází od listopadu 1996
Registrační značka: MK ČR 7785
ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok
e-mail: prorok@vse.cz
Jiří Řezník
e-mail: reznik.jiri@seznam.cz
Pavel Sirůček
e-mail: sirucek@vse.cz
Radim Valenčík (224933149)
e-mail: valencik@seznam.cz
Redakce a administrace:
Radim Valenčík, Ostrovní 16
110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 5. číslo časopisu Marathonu za rok 2019. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz

- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (06/2019) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. listopadu 2019.

- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu. Toto číslo vzhledem k tomu, že připomíná významné výročí, je monotematické a mírně přesahuje obvyklých 40 stran.

- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Hned první příspěvek, pojednání P. Sirůčka o mužství, oprávněně zaujme každého. Přitom – a to považuji za důležité zdůraznit – pojednání je psáno jako odborný text. Ale i tak mě to nedalo a doprovodil jsem ho fotografií, kterou jsem pořídil ve Varně. Pro sebe jsem si ji nazval „Gender po Bulharsku“.

Do části „Pracovní materiály“ je zařazen příspěvek téhož autora zpracovaný dle jeho prezentace. Je nazván „Mýty a fakta 4.0 ve světle megatrendů“ a obsahuje velké množství cenných pohledů, postřehů a odkazů na zdroje. Tuto část jsem doplnil svou reakcí na článek O. Krejčího.

V závěrečné části pokračuje diskuse na téma bohatství a chudoba, do které se zapojilo více autorů.

22. ročník konference Lidský kapitál a investice do vzdělání

Termín: Pátek 22. listopadu 2019

Téma: **Ekonomie produktivní spotřeby jako přesahu hlavního proudu ekonomické teorie**

Konference má pracovní charakter a orientuje se na tři výstupy:

- Standardní forma výstupu – nerezovaný sborník příspěvků v elektronické podobě.

- Monografie k dané problematice, která by byla vydána orientačně v březnu 2020.

- Články, které budou postupně publikovány v časopisu ACTA VŠFS.

Podrobnější informace: valencik@seznam.cz

Radim Valenčík

2. Hlavní materiály

Krise mužství

Pavel Sirůček

Text¹ rekapituluje růst role žen v (post)moderní společnosti, a varuje před prohlubující se mnohorozměrnou krizí mužství na liberálním Západě. S níž je propojena krize ženství. I tyto krize nejsou vyvolány jedinou příčinou, nicméně s mnoha a mnoha dalšími krizemi současného globálního kapitalistického systému je spojuje společný jmenovatel – a tímto je liberalismus. Přepjatý individualismus a zvrácený pseudohumanismus jsou příznaky zdegenerovaného pokrokařského liberalismu, který se vyčerpá a přežil. Ve smrtelné agónii ale může zničit nejenom instituci rodiny, normální muže i normální ženy, ale i celou planetu.

Svět spěje ke konci liberální epochy a tento konec může být nejenom nihilistický, nýbrž i apokalyptický, což dramaticky umocňují nové technologie, v čele s digitálními. Současný liberální establishment se totiž naprosto odtrhl od normálního života, od normálních lidí i od zdravého rozumu a neustále utužuje (post)liberální totalitní diktaturu.² Samozvané struktury, bez sebemenšího oprávnění, si osopují právo rozhodovat o tom, co smí či nesmí

být součástí veřejných debat, které názory jsou sympatické a přípustné a které nikoli. A vlastně již rozhodují i o tom, co si lidé mohou v soukromí myslet. Orwellovský svět není pouhou varovnou fikcí, nýbrž v něm již fakticky musíme žít. Kdo nevyznává liberální pokrokařské pahodnoty, neoslavuje deviantní svět a neklaní se zkarikovanému bůžku tzv. liberální demokracie³ je likvidován. Hypertrofovaný liberální individualismus⁴ přitom ignoruje společenský charakter člověka jako takového i jeho biologickou přirozenost. Jedním z projevů je krize mužství a s ní těsně propojená krize ženství – coby smrtelná krize „*homo liberalis*“.

Západní muži nejenže ženám ustrašeně ustupují na všech společenských frontách a trpí hlubokou krizí identity i rolí, ale mnohé naznačuje, že dokonce

procházejí fyziologickými změnami (např. typu poklesu testosteronu,⁵ což může být spojeno s depresemi, apatií, přecitlivělostí, přibýváním na váze nebo sníženými kognitivními schopnostmi).⁶ Mužský úpadek je liberálním

¹ Jde o upravenou verzi poslední subkapitoly monografie *J. V. Robinsonová a R. Luxemburgová – největší ženské osobnosti teoretické ekonomie. S předmluvou I. Švihlíkové. 2. doplněné vydání.* Praha: Fórum společenských věd Klubu společenských věd, ročník 2019 (VII.). ISSN 2336-7679 (387 stran). Dostupné od 1. 7. 2019 na http://forum.klubspolved.cz/JVR_a_RL_monografie_2ed.pdf. Vedle kapitol *Rudá Rosa Luxemburgová* a *Levá keynesiánka Joan Violet Robinsonová* zde třetí kapitola *Ženy v teoretické ekonomii* obsahuje pasáže *Moc ekonomů a málo ekonomek?*, *Feministická ekonomie v proudu feministického světonázoru* a *Témata, problémy (a provokace) feministické ekonomie*. 1. vydání bylo publikováno v červnu 2019 v elektronické podobě, a to pod afilací VŠE v Praze jako *J. V. Robinsonová a R. Luxemburgová – největší ženské osobnosti teoretické ekonomie*. Slaný: Melandrium 2019. ISBN 9788087990162 (350 stran). 1. vydání neobsahuje antipokrokařské komentáře ohledně odkazu Luxemburgové a Robinsonové a některé pasáže ohledně soudobé krize žen i mužů.

² Srov. (Sirůček, 2016a, 2018d, 2019a,b aj.).

³ In (Klaus a kol., 2018) je připomínáno, že tzv. liberální demokracie se stala propagandistickým heslem. Demokracie je dnes vážně ohrožena, nikoli však tzv. populisty, nýbrž pokrokaři, kteří ovládli západní mocenská centra a na ně napojený mediální a intelektuální svět. „*Progresivistická ideologie současnosti má za cíl politický lid-demos rozbít a zabránit prosazení vůle většiny, která by byla v rozporu se zájmy dnešní, za avantgardu se považující mocenské garnitury. Tě se podařilo zneužít demokracie k vytvoření své autoritativní vlády*“ (tamtéž, s. 34). Především EU je stále více nepřátelská vůči národním státům i národním společenstvím jejich obyvatel. Politické elity se národní státy snaží všemi cestami oslabit, narušit, zničit. Společnost je cíleně rozbíjena na „*společenství menšin*“. Určujícím pocitem, který má – podle pokrokařů – tyto menšiny v životě provázet je tzv. diskriminace. „*Boj proti této všemocné a zcela uměle vykonstruované zřídě se stává novou náplní politiky a veškerého jednání politiků liberální demokracie*“ (dtto). Která přitom není ani demokratická, ani liberální.

⁴ Dle D. Karłowicze bylo „*kolektivní zlo nahrazeno zlem absolutního individualismu*“. V rozhovoru in (Houda, 2019) je glosován genetický kód liberalismu, který dostal „*svůj pád do vlnku*“. „*Byl k němu odsouzen, protože vznikl jako ideologie klubu džentlmenů, kteří si spokojeně žili někde v osvětleném Londýně. Členové tohoto klubu ... předpokládali, že také zbytek světa je složen z podobných džentlmenů ...*“ (tamtéž, s. 14).

⁵ Srov. (Travison et al., 2007).

⁶ Jedna z hypotéz poklesu hormonu vztahuje k proměně životního stylu, s nárůstem nadváhy a obezity. Roli má přitom hrát i jídelníček s nadbytkem cukrů a tuků a nedostatek spánku. Srov. (Zimbardo, Coulombová, 2017).

establishmentem, včetně médií či akademické sféry, ignorován – dokola jsou stále opakovány fráze o mužích utlačovateli a diskriminovaných ženách coby obětech.

Ženské hnutí bylo od poloviny 19. století orientováno na boj za volební právo žen. V českých zemích ženy získávají volební právo v roce 1919 a roku 1920 je v československé ústavě zakotveno, že ženy jsou politicky, sociálně a kulturně postaveny na úroveň mužům a náleží jim volební právo. Od přelomu 19. a 20. století jsou jim zpřístupňovány univerzity. A po roce 1918 již u nás neexistují legislativní překážky bránící ženám při vstupu k vysokoškolskému studiu. Počet absolventek vysokých škol prudce vrůstal, nicméně možnosti, kde ženy mohly své akademické vzdělání uplatnit, zůstávaly ještě dlouho relativně omezené. Emancipační zápas žen dále pokračoval a stále pokračuje. Dnes jsou na tom ženy však právně naprosto stejně jako muži a analýzy ukazují, že ženy u nás mají v současnosti v průměru vyšší vzdělání. Ženy se již dávno staly významným činitelem světa managementu, podnikání, financí, politiky či médií.⁷ Jsou významně zastoupeny na různých stupních ve veřejném životě a politice.⁸ S mnoha ženami se lze setkat taktéž ve vědě, a to i ekonomické – ve sféře akademické, vědeckovýzkumné, výuky a také v oblastech ekonomii aplikované.

Žen početně přibývá a sílí jejich vliv zdaleka nejen v ekonomice, nýbrž i kultuře, médiích, justici, charitě, sportu a ve školství. Emancipace žen v našem civilizačním okruhu se přitom mnohým stále jeví jako nedostatečná. Popírán stále bývá reálný vliv žen ve společnosti a neustálé poukazování na nerovné postavení žen v nejrůznějších sférách se stalo módní záležitostí a intelektuální vizitkou hlavně nové tzv. levice. Druhá vlna feminismu, nastupující v 60. letech 20. století, přitom nepovažuje dosažení politických práv pro ženy za vyřešení ženské otázky. Feministické požadavky a genderová argumentace se radikalizují. Kritizována např. u nás bývá menší angažovanost žen v politice, označovaná taktéž za jeden z důvodů údajně nižší politické kultury v ČR. Problematika početního zastoupení žen ve vedoucích funkcích firem, státní správy, společenských organizací aj. je již dlouho diskutována i mnohde jinde. Globálním tématem se stala diskriminace nejenom žen a silné progresivistická lobby protlačují stále více antidiskriminačních zákonů a nařízení v duchu diskriminace pozitivní. Konzervativněji laděné hlasy ale tyto praktiky považují za umělé, zástupné, kontraproduktivní i za urážku a podceňování žen. A mnoho žen samotných odmítá povinné kvóty – být jmenovány nebo zvoleny někam pouze proto, že biologicky splňují určité podmínky.

Mnozí ostře odmítají a kritizují feminismus, resp. genderovou ideologii coby agresivní, nátlakové, nepřirozené a nenávistné.⁹ Tyto nejsou považovány za vědu, nýbrž za (tzv. levicovou) politickou ideologii, která má odhalovat podjatosti tradičních politických učení, které byly po generace vytvářeny muži, a udržovaly ženskou otázku mimo politiku. Kriticky bývá poukazováno v neposlední řadě též na diktaturu politické (hyper)korektnosti a novodobé inkvizitory.¹⁰ Soudobá tzv. korektní společnost v celé řadě aspektů přitom přejímá feministické vidění světa. Okleštěný, politicko-korektní jazyk má slovní zásobu zbavit termínů, které odrážejí údajnou historickou „*vinu*“ Západu vůči nejrůznějším menšinám. Nejde však pouze o pojmy, nýbrž i o kulturní zvyky, tradice nebo vzorce a normy chování. Co bylo dříve např. běžné a považované za galantnost, je dnes feministkami, ale i mnohými mladšími v EU či USA, odsuzováno a cejchováno coby nepřipustný sexismus. Patriarchální ochrana žen má být výrazem šovinismu i důkazem nerovného postavení a podceňování žen. A osobní život ženy podle feministického vidění má ustupit životu pracovnímu a kariéře.

Diskriminace žen, včetně pejorativního příděchu samotného slova diskriminace,¹¹ je ovšem v celé řadě aspektů mnohými hlasy zpochybňována. Odmítáno bývá i tradiční srovnávání průměrných mezd mužů a žen, které má být dokladem údajné diskriminace žen (a údajného „*platového machismu*“). S argumentací, že ženy disponují jiným

⁷ Podrobněji – včetně reálií – viz (Džbáňková, Sirůček, 2012a,b, 2013b).

⁸ Otázkou zůstává, zda je to díky, anebo navzdory, praktikám pozitivní diskriminace žen – srov. (Brožová, 2010), (Češková a kol., 2009) aj. Úlohu žen v politice lze diskutovat prizmatem toho, že dříve v politice figurovalo žen méně, ovšem šlo o mimořádné osobnosti typu M. H. Thatcherové, I. P. Gándhiové či G. Meirové. V posledních dekádech se na Západě prosazuje jiné pojetí ženské politiky. Typu obnažující se pornoherečky Ciccioliny (A. E. Stallerové) či progresivistek exhibicionisticky kojících např. v europarlamentu. Do politiky vstupují ženské emoce např. v podobě ministryň vlád severovýchodních zemí, usedavě plačících nad nedostatkem ubytovacích kapacit pro imigranty. Nechutným emocionálním vyděračstvím je dnes zneužívání – v duchu šíření tzv. pozitivního alarmismu – jurodivé nemocné dívky, ze které je liberálními médii konstruována globální politická celebrita (nominovaná i na Nobelovu cenu). S přirovnáváním „*klimatické Gréty*“ k historickým svatým mučednicím. Přitom klimatický alarmismus, včetně statistických katastrofických triků, je v první řadě obrovským byznysem, přičemž ti, kteří z něj nejvíce profitují, se pokrytecky zaštiťují ekologií – srov. (Kremlík, 2019).

⁹ Srov. (Loužek, 2006), (Weigel, Valenta, 2019).

¹⁰ Srov. (Sirůček, 2016b, 2019a).

¹¹ Ekonomii diskriminace rozvíjí G. S. Becker, K. J. Arrow, E. S. Phelps, L. C. Thurow, B. R. Bergmannová aj. Becker tvrdí, že subjekty bezdůvodně diskriminující budou ve svobodné tržní ekonomice vytlačovány z trhu konkurencí. Genderové předpoklady, coby prvek iracionality, vedou v dlouhém období ke ztrátám. Odlišný přístup do profesí vysvětluje např. vytěšňovací model diskriminace – srov. (Brožová, 2012). Vztahy mezi muži a ženami zkoumá i standardní ekonomie manželství (Becker, T. W. Schultz, S. Grossbardová-Schechtmanová aj.). Argumenty přitom neodvíjí od genderu, nýbrž od směny na sňatkových trzích či dělu práce uvnitř manželství.

vzděláním a jinou kvalifikací,¹² působí na odlišných pracovních místech, mívají obvykle nižší počet odpracovaných hodin i hodin přesčasových atd. A uměle vytvářená a pěstovaná gender problematika je těmito, i dalšími přístupy, demaskována v neposlední řadě coby velmi výnosný byznys a značně účinný nástroj k prosazování určitých zájmů a specifických idejí. A namísto umělého tzv. zrovnoprávňování žen pomocí příkazů, nařízení nebo povinných kvót je doporučováno především kvalitní vzdělání, dobrá příprava a zachování si zdravého rozumu.

V obecnější poloze lze již řadu dekád registrovat nikoli ojedinělé názory, že 21. století má též být i „*stoletím žen*“, že započala „*postmužská éra*“ a, že nástup žen je jedním z nových „*megatrendů*“. Prognostici J. Naisbitt a P. Aburdenová 90. léta nazírají ve znamení změn souvisejících s globalizací, kdy tzv. miléniové megatrendy tvoří „*bránu do 21. století*“. A k rozhodujícím deseti trendům vývoje řadí také „*desetiletí žen ve vedoucích postaveních*“.¹³

Studie přinášejí důkazy o tom, že v bohatých zemích mají dívky lepší výsledky ve škole než chlapci, ženy získávají více univerzitních titulů než muži a obsazují i většinu nových míst. V duchu „*womenomics*“ jsou ženy pasovány na nejvýkonnější motor globálního růstu. Ženy ve vyspělých zemích dnes rozhodují o většině nákupních rozhodnutí v oblasti stravy, bydlení nebo zdravotní péče. Ženy též více investují do budoucích generací. Ženy se postupně ovšem na globalizovaných trzích stávají stále důležitějšími nejenom jako pracovní síla, ale též coby spotřebitelky, podnikatelky, manažerky nebo investorky. Využívání ženských schopností má přitom prospívat obchodu a ženský element celkově posilovat společnost.¹⁴ Větší zapojení žen na pracovních trzích má, vedle podpory dlouhodobého ekonomického růstu, přinášet i pomoc při řešení hrozby stárnutí či zmenšování populace. Dopady ale mohou být i negativní. Namátkou lze uvést nižší míru porodnosti (od doby, kdy se ženám otevřely univerzity, vykazují vysokoškolačky o polovinu nižší plodnost než ženy bez maturity, a přitom školami prochází mnohem větší procento žen),¹⁵ krize a destrukce tradičních vztahů a hodnot (včetně obav ze zániku tradiční rodiny) a mnohé další, včetně problémů přefeminizovaného školství.

O vrůstající roli žen se hovoří též, ale nejenom, v souvislosti s rozvojem technologií (např. informačních a komunikačních).¹⁶ Technologické změny vedou také k proměnám typů zaměstnání. Postupně ztrácí sféra výroby, což byla tradiční doména mužů, a výraznou expanzi zaznamenávají služby. Dochází ke snížení poptávky po manuální práci a vyrovnávají se i rozdíly mezi pohlavími ohledně šancí na pracovní uplatnění. Prizmatem mužského a ženského pohlaví lze nahlížet také módní trendy 4.0, tedy tzv. čtvrté průmyslové revoluce. Údajně má vzniknout další nová ekonomika, jejíž předchodzí bublina splaskává kolem roku 2000.¹⁷

Populárními se staly nejrůznější odhady dopadů procesů 4.0 na trhy práce. Namátkou např. E. Winicková pro *Technology Review*¹⁸ komparuje řadu studií o dopadech automatizace a ukazuje, že co expert, to úplně jiný odhad. Odhad ohledně ztráty pracovních míst vlivem automatizace, digitalizace, robotů, umělé inteligence apod. a na straně druhé vzniku míst nových. Rozdíly v predikcích jsou enormní, kdy zcela jinak se prezentují studie optimistické jásavě, umírněně, studie realistické, pesimistické, katastrofické i přímo apokalyptické. O konkrétních dopadech přitom nemáme ani zdání a pouze „*víme, že nic nevíme*“. Částečná shoda panuje v tom, že proměny trhů práce mají být radikální a rychlé. Očekávané změny mnozí označují za bezprecedentní a připomínají, že se zkracuje i životní cyklus dovedností.

Revoluční změny má zatím brzdit nákladnost nových technologií a absence lidí k jejich obsluze. V řadu již několika let však mají již – údajně – být roboti levnější a lidé adekvátněji proškolení k jejich obsluze. Pokud chce člověk v nových podmínkách na trzích práce obstát, musí podstatně zapracovat na své kreativitě i empatii a umět

¹² Jde i o rozdíly v lidském kapitálu, schopnostech, osobnostních charakteristikách apod. Vyšší platy mužů mohou odrážet individuální preference při volbě studia a profese. V odvětvích preferovaných muži (technické a matematické obory) bývají mnohdy platy vyšší. Dívky si tyto obory ke studiu přitom samy nevybírají. Rozdíly v mužských a ženských výdělcích ovlivňuje i míra nedokonalostí trhů práce, včetně jejich diverzifikací, síla subjektů působících na těchto trzích i míra regulace trhů ze strany státu. Podrobněji viz (Brožová, 2005, 2012).

¹³ „*Miléniové megatrendy*“ in (Naisbitt, Aburdenová, 1992) jsou: 1) prosperující globální ekonomika 90. let; 2) renesance umění; 3) výskyt tržního socialismu; 4) globální životní styl a kulturní nacionalismus; 5) privatizace státu všeobecného blahobytu; 6) rozvoj tichomořské oblasti; 7) desetiletí žen ve vedoucích postaveních; 8) věk biologie; 9) oživení náboženství v novém miléniu; 10) triumf jednotlivce. Srov. (Sirůček, 2004, 2016a).

¹⁴ Podrobněji – včetně reálií – viz (Džbáňková, Sirůček, 2012a,b, 2013b).

¹⁵ Např. (Možný, 2011) varuje před „*populačním deficitem*“ či dokonce přímo „*demografickým bankrotem*“.

¹⁶ Rozvoj informačních a komunikačních technologií zvyšuje též aktuálnost samotného tématu žen v ekonomii (i jinde). Umožňuje šíření informací, vznik nových forem interakcí, zapojuje více účastníků do diskuzí aj. Na druhé straně však díky charakteru informační společnosti může vyloučení žen – pod vlivem např. stereotypů o ženském myšlení (neracionálním, nelogickým, nepraktickým) – nabývat na univerzálnosti v podobě sociální exkluze. Na význam informačních a komunikačních technologií v soudobém světě poukazuje kyberfeminismus, který zkoumá roli těchto technologií při řešení i posilování nerovností žen a mužů.

¹⁷ K různým pojetím tzv. nové ekonomiky, i bublině tzv. čtvrté průmyslové revoluce, srov. (Sirůček, 2019a). Ohledně pramenů 4.0 podrobněji též viz (Sirůček, 2018e aj.).

¹⁸ Dostupné na <https://www.technologyreview.com/s/610005/every-study-we-could-find-on-what-automation-will-do-to-jobs-in-one-chart>.

se psychicky kultivovat. Především však musí být celoživotně a permanentně flexibilní, ve smyslu prokázat schopnost a ochotu celoživotně se učit novému a neustále vzdělávat a rekvalifikovat. V kombinaci s progresivním tzv. novým myšlením a ochotou se stále měnit podle potřeb a rozmarů trhů, jimiž má být zcela podřízeno i tzv. vzdělání 4.0.¹⁹ Lidé se musí celoživotně měnit – tj. podřizovat technologiím, kdy tyto již neslouží člověku, nýbrž právě naopak – i celoživotně se učit. V duchu vědomostního surfingu, kdy moderní kariéra bývá přirovnávána k surfování, musí se zachytit správná vlna a na ní rychle plout, poté hledat a zachycovat další a další. Permanentní vzdělávání má být zcela nezbytné i z důvodů proměn charakteru práce.

Již dnes motivační dopis uchazečů o zaměstnání musí být plný samochvály ohledně toho, jak je uchazeč fantasticky flexibilní, komunikativní, proklientsky zaměřený, ambiciózní, a přitom současně týmově orientovaný. S profesionálním přístupem a samozřejmě s nebývalou ochotou stále čelit novým výzvám.²⁰ Klasické zaměstnanecké smlouvy na dobu neurčitou (či dokonce práce u jedné firmy na celý život) se mají stát nenávratnou minulostí a lidé mají být najímáni pouze na kratší čas či přímo na konkrétní projekt. Bývá predikováno, že většina pracovníků bude fungovat na bázi freelancerů, tj. pracovníků na volné noze, fungujících v alternativních formách práce. Což obvykle bývá prezentováno jako cosi úžasné progresivního – každý člověk si prý bude moci sám rozhodovat, kolik, které firmě se svého času věnuje.²¹ K tomu jsou přibalována hesla o tom, kterak uvedeně úžasně šetří planetu. Lidé už nebudou muset dojíždět do sídel firem, budou šťastně pracovat z domova či provozovat „přesedavou práci“ ve sdílených kancelářích coworkingových center. Které budou vysoce přátelské, bytostně „zelené“ a budou efektivně využívat nových technologií, v čele s digitálními.

Střízlivější pohledy však připomínají, že uvedené trendy nemusí být vždy pouze a jenom „fantasticky úžasné“. Přispějí k další atomizaci společnosti, prohloubí odcizení a degradují lidské bytosti na individua, která jsou permanentně obudně manipulována, nepřetržitě sledována a důsledně kontrolována. I když tzv. kreativně pracují z domova, nebo odkudsi jako digitální nomádi (s údajným právem žít kdekoli), jsou přitom nepřetržitě celých 24 hodin denně využitelná a kontrolovatelná. Jejich soukromí neexistuje, stejně jako rozdíly mezi prací a volným časem, resp. pracovním a osobním životem, jejichž hranice se ještě více rozostří.

Ostatně rozvolňovat se má také náplň práce i pracovní pozice. Organizace práce má v přicházejících dekadách připomínat kmenová společenství, kdy lidé mají pracovat v hierarchiích připomínajících předindustriální společnost kmenovou. Se spoléháním na ostatní členy komunity, které obdobně jako u společností dřívějších nomádů mají pomáhat jedinci přežít. Dnes ovšem nomádů digitálních. Mechanické činnosti mají vykonávat roboti, kteří mají být stále dokonalejší a dokonalejší. Čímž budou stále více a více konkurovat živým lidem, kteří musí být stále kreativnější a kreativnější. Spolu s tím, že mají pracovat do vyššího věku a bude stále těžší a těžší oddělovat práci a odpočinek, mohou pronikavě silít tlaky na vyčerpání a vyhoření lidí. Kteří budou digitálně vytěžováni a vykořisťováni stále více a nemilosrdněji. Přitom i vysněný „dream job“ se může rychle stát děsivou noční můrou.

Vše se má přitom odehrávat v prostředí – i v duchu – permanentní nejistoty, umocněné i tím, že freelancerům nebude příslušné rekvalifikace platit firma, nýbrž si všechno budou muset zajistit i zaplatit sami. Predikovaný kapitalismus digitálních platform,²² kterými je zprostředkovávána práce, tak boří těžce (a krvavě) vybojované pracovní standardy i likviduje jakékoli jistoty. Navrací práci a celý kapitalismus do 19. století, kdy také ještě neexistovala stálá zaměstnání.²³ Již dnes jsou mnohdy vydělek i pracovní doba řízené přes družice a pracovník je poskakujícím, ubohým kašpárkem na síti s loutkovodiči naprosto ignorujícími národní právo. I proto tito podporují další a další integraci Evropy – sjednocená Evropa se lépe kontroluje a ovládá a oni již nejsou pod přísnějšími národními drobnohledy. Levice dříve uměla kapitál dotlačit, aby se choval sociálně zodpovědněji. Dnes se tzv. levice vymlouvá, že v éře globalizace to prý už nejde. Přitom tzv. levice sama neoliberální globalizaci podporuje a prosazuje. Podstatné zůstává, že (post)moderní levice sama přestala na kapitál tlačit a začala bojovat s vykonstruovanými pseudoproblémy, kdy bojuje proti normální pracující většině.

Obvykle bývá – v obecné rovině – uváděno, že nejvíce jsou již nyní ohroženi lidé s nízkými dovednostmi, málo vzdělání, učenliví a kreativní. Vážně ohroženy mají být i ženy, neboť automatizace silně postihuje administrativu,

¹⁹ Které kriticky diskutuje text (Sirůček, 2018d).

²⁰ Jde přitom spíše o hodnoty, resp. charakteristiky mužské, anebo ženské? Některé hlasy tvrdí, že spíše ženské. Ale pomůže i zde umělé budování světa mužského a světa ženského, resp. nenávislné štvání žen proti mužům?

²¹ Srov. (Standing, 2018).

²² Srov. optimistické vize v duchu další z mnoha transformací kapitalismu namátkou dle (Srnicek, 2016) vs. pesimistický koncept kapitalismu sledovacího dle (Zuboffová, 2019). Transformace industriálního kapitalismu ve finanční má, podle posledně jmenovaného konceptu, přinášet permanentní krizi a nástup sledovacího kapitalismu jako třetí modernity, kdy neomezený přístup k informacím je především manipulací mužů i žen.

²³ Každý freelancer si musí hledat stále nové a nové zakázky. Musí žonglovat s mnoha a mnoha platformami a jistoty nemá žádné (Tedy jako kdyby fotbalista byl placen pouze tehdy, pokud vstřelí gól). Způsob obživy freelancerů náleží k širšímu fenoménu tzv. zakázkové ekonomiky. Lidé již nepracují v tradičních úvazcích, ale žijí se jednorázovými úkony, při jejichž realizaci či zprostředkování klíčovou roli hrají digitální platformy, včetně síti. Příkladem je tzv. uberizace práce, nazvaná podle charakteru práce řidičů Uberu, kteří – jakožto vykonavatelé zakázky – nesou veškerá rizika a firma (zajišťující zprostředkování) pohodlně inkasuje zisk.

prodej, obchod, kde ony dominují.²⁴ Nová místa zde mají vznikat také, leč v menší míře, a i tyto pozice mají vyžadovat technické znalosti a dovednosti. Nové pozice mají být však spojeny především s tím, že o roboty se někde musí starat a obsluhovat je. Základem pro jejich obsazení mají být technické dovednosti v kombinaci s progresivním tzv. novým myšlením, všudypřítomnou flexibilitou a ochotou učit se pořád nové věci. Posílit ovšem mají také profese vyžadující „lidskost“ a stále důležitější mají být „měkké dovednosti“ (empatie, emoční inteligence, porozumění druhým, ale i náhled na svět v co nejširších souvislostech). Kromě nárůstu poptávky po technicky vzdělaných odbornících, kteří počítačům a robotům rozumí, bývá predikován růst zájmu po pracovníích zajišťujících sociální interakci, účast živého člověka, kterou stroj nikdy nemůže nahradit. S rozvojem nových technologií se má obrovským problémem stát nuda. A poroste poptávka po lidech, kteří budou ostatní bavit, rozvíjet a starat se o ně. Výše naznačené ovšem bývá obvykle dezinterpretováno tak, že na studenty tzv. měkkých oborů mají být kladeny na našich (a nejenom našich) školách mírné, či přesněji vlastně žádné, nároky. A také se tak děje.

Měnit se pod vlivem nových technologií mají i dělnické profese, kdy namísto „modrých límečků“ (nekvalifikovaných dělníků minulosti v umaštěných montérkách) nastupují „šedé límečky“ – dělníků budoucnosti, ale vlastně již i dneška. Tyto jsou reklamně líčeny jako kvalifikované síly, spolupracující s roboty, využívající např. brýle rozšířené reality. Jejich odměňování má být spravedlivější v porovnání s pracovníky v manažerských pozicích. Ne všichni budoucnost práce vidí tak růžově. Postupující automatizace zlevňuje práci, stlačuje platy a likviduje pracovní místa. Již v roce 1949 zakladatel kybernetiky N. Wiener varuje, že nástup inteligentních strojů rozpoutá „neličeně krutou průmyslovou revoluci“. Pokud by opravdu většinu práce zastali roboti, budeme „šedé límečky“ potkávat jen na úřadech práce.

Budoucnost práce lze prognózovat i pod zorným úhlem minulosti, a to i v kontextu poučení ze změn, které byly spojeny s průmyslovými revolucemi předchozími. Některé studie upozorňují, že pokrok hospodářský nemusí vždy korespondovat s pokrokem sociálním.²⁵ Kdy nikoli nepodstatnou roli hrají politiky založené na vizi sociální spravedlnosti. S příklady politik 19. století postupně omezujících práci dětí či noční práci žen nebo politik 20. století institucionalizujících standardní pracovní vztahy a formy zaměstnanosti ve vyspělých zemích. Sociální zlepšení přitom nikdy nepřicházela automaticky, ale v důsledku politické vůle, úsilí a boje, včetně tlaku vnitřního i vnějšího (kdy bývá rádo přehlíženo, že existence světové socialistické soustavy nejvíce zlepšila postavení pracujících na Západě). Technologickým změnám nelze zcela zabránit, nicméně musí být kontrolovány, regulovány a v popředí vždy musí zůstat samotný člověk – lidský faktor a lidská práce. Na což naivní technooptimisté rádi zapominají. Budoucnost práce musí být spojena se sociální spravedlností i trvalou udržitelností vývoje. Což je ovšem v kapitalistických mantinelech neuskutečnitelné. Pomůže nám naivní pokrokařský optimismus, resp. spoléhání se na to, že technologické inovace sice mnohá pracovní místa ničí, nicméně na druhé straně zase jiná a nová vytvářejí? Pomohou nám tady vykonstruované pseudoproblémy a štvance soudobého genderfeminismu? A kdo má být vlastně více poškozen antiutopiemi antipráce,²⁶ muži či ženy? Anebo člověk jako takový?

Vedle hesel o férovosti a stejných právech patří k oblíbeným argumentům ekonomická nutnost, která velí neplýtvat potenciálem žen. Ženy mají např. vnést do ekonomiky, byznysu či vědy namátkou větší rozvahu, menší sklon k přehnaným rizikům a další pozitiva, která se mají vyplatit i ekonomicky. K čemuž mají přispět např. povinné kvóty žen ve vedení firem.²⁷ K módním tématům tudíž náleží nevyužívání ženského potenciálu – díky

²⁴ Někteří v rámci Střední Evropy hovoří o třech vlnách ohrožení práce. Dnes má nastupovat vlna první (jejíž dopady zatím vyvažuje růst a nedostatek pracovníků), má trvat do poloviny 20. let, kdy ohroženy mají být hlavně místa spojená s jednoduchou analýzou dat ve financích, pojišťovnictvím či službách, včetně zdravotnictvím – což mnohdy bývá právě doména žen. Ke konci 20. let má přijít vlna druhá, kdy technologie nahradí opakované úkony. Což má postihnout např. sféry outsourcingu (outsourcing jako uskutečňování činnosti prostřednictvím jiných subjektů), kdy cizí firmy si v našem regionu nechávají zpracovávat finanční, účetní aj. administrativu. Třetí vlna v polovině 30. let má souviset s plným nasazením umělé inteligence a propojením automatizace s daty bez lidské interakce, kdy má též nastat boom samoříditelných aut. Blíže viz (Sirůček, 2018a,c,e, 2019a).

²⁵ Srov. teze D. Hohtkerové in <https://technologyatwork.itcilo.org/whose-job-is-it-to-take-out-the-digital-trash>.

²⁶ Pokrokařská věda konstruuje důkazy, že práce je nejenom nesmyslná, nýbrž i přímo škodlivá. Práce už nešlechtí, nýbrž údajně škodí zdraví. Práce dnes už nemá člověka ctít a pracovat nemá už být prestižní věcí. Antipráce se stává filozofickým směrem, propagujícím, že pracovat je staromódní a vysoce nekreativní. Svě závěry stoupenci antipráce vyvozují z výzkumů trhů práce – ukazujících na nevyhovující práci (která mnohdy dnes opravdu nezajistí existenci, ani samotné přežití), na nejruznější diskriminace a další nespravedlnosti. A již brzy téměř všechna pracovní místa mají přece obsadit roboti. Automatizaci, digitalizaci a robotizaci se člověk a celé lidstvo tak konečně osvobodí od biblického „prokletí práce“ ... Jde o naplnění odvěké touhy člověka, který předá práci strojům a získá volný čas a blahobyť? Nebo se člověk stane ohroženým a zbytečným živočišným druhem? K filozofickým, sociologickým či historickým konceptům antipráce blíže viz (Sirůček, 2018a,c, 2019a).

²⁷ Přičemž jsou konstruovány korektní důkazy, kterak pozitivně ženy firmy i ekonomiku ovlivňují. Vybírají si vhodné příklady, a i metodiku zkoumání upravují tak, aby výsledky odpovídaly korektnímu zadání. Přitom např. zkušenosti z Norska (s nařízením o „rovnějším“ zastoupení žen ve firmách od roku 2003) naznačují, že se významnější souvislosti mezi zlepšením či zhoršením ekonomických výsledků a dámským obsazením pozic neprokázaly. Kritiky poukazují i na to, umělé vytvářené a mediálně nrucovaná problematika tzv. diskriminace zastírá problémy a rozpory skutečné (sílicí vykořisťování či

horšímu vzdělání, nižší zaměstnanosti nebo nižším platům apod. –, které bývá ve výše naznačeném kontextu – vnímáno nejenom ve smyslu nikoli optimální alokace vzácných ekonomických zdrojů. A z vyspělých zemích se má plýtvat schopnostmi žen údajně nejvíce právě v ČR.²⁸

Na nevyužití ženského potenciálu, a na stále přetrvávající diference mezi muži a ženami, bývá kriticky poukazováno v neposlední řadě v oblasti vědy, resp. v akademické sféře.²⁹ Kritizovány jsou genderové platové rozdíly i tzv. horizontální a vertikální segregace³⁰. Konstatovány přitom tradičně bývají přetrvávající společenské stereotypy, kdy ženám má být údajně vnučován pouze jediný rozhodovací model: buď kariéra, nebo rodina. „*Vědkyně 21. století*“ ovšem mají preferovat model „*vyvážení*“, kdy o mateřské povinnosti se mají rovným dílem podělit s muži. Všestranně je diskutováno o rovných příležitostech v měnícím se vědeckém prostředí, kdy genderová rovnost bývá prezentována i coby „*sociální inovace*“.³¹

Příčemž je neustále poukazováno na přetrvávající genderové diskriminace právě i ve sféře vědy. Šířeny jsou manuály určené pro převýchovu žen, a především převýchovu mužů, včetně podrobných návodu, jak mají muži údajnou diskriminaci poznat, a kterak této mají čelit.³²

S růstem role žen, a s úspěchy feministického hnutí, přitom úzce souvisí úpadek mužů, kteří jsou dnes ženskou emancipací pronásledováni a deptáni na každém kroku a jejich přirozený prostor se stále zmenšuje. Krize mužství se stala na Západě populárním tématem. Některými je označována za koncept zčásti mediální (v duchu teze, že stokrát opakovaná lež se stává pravdou) a zčásti genderový. Další argumentují, že z dnešních chlapů se stávají užápnutí nekňubové, kteří si nesmí dovolit cokoli říci či udělat, aby to nebylo ihned obráceno proto nim. Namísto respektu muž 21. století vzbuzuje soucit. Zpochybňována přitom často bývají předkládaná fakta, nehodící se do liberálních pokrokářských konstruktů. Mnozí však připouštějí, že nejde o pouhou fikci. Mužská identita se ocitá v ohrožení a nebezpečně roste její nejistota. Konzervativní část populace trvá na tradiční představě muže, liberálové, včetně feminismu, konstruuji muže nového. Muže, který se všeho ze své temné minulosti vzdal.

Západní civilizace prožívá krizi maskulinity, kdy se hovoří i o „*soumraku mužství*“. Vlastnosti mužského a ženského pohlaví se mísí, a to i v duchu unisexového sblížení mužství a ženství. Ze života mizí tradiční mužské funkce bojovníka, vůdce, živitele či těžce manuálně pracujícího. Součástí krize mužství je právě hluboká krize mužské identity, která se projevuje narůstající nejistotou. Muži nevědí, kterak zůstat muži, a současně přijmout a naplňovat ženské role. Na muže je soustavně vyvíjen tlak, přičemž jsou nuceni hrát podle pravidel, která sami nechápou. Jsou nuceni (alespoň formálně) vyznávat hodnoty, po nichž nikterak netouží. Muži jsou v pokrokářském

sílicí demontáž a privatizaci státu). Argumentem proti povinným kvótám je i to, že „*betonují*“ zažitě stereotypy o tom, jací vlastně jsou muži a ženy. A přirozené rozdíly stejně odstranit nemohou. Zopakovat lze též argument ohledně poškozování důstojnosti samotných žen.

²⁸ Za „*zabijáka kariéry*“ žen u nás bývá označována péče o děti v kontextu tradičních pohledů na rodinu. Český pracovní trh má být rigidní a málo otevřený pro matky, včetně matek vysokoškolaček. Diskutuje se o reformě předškolních institucí (včetně nedostatku škošek apod.) nebo flexibilních formách práce pro ženy atd. Řada stereotypů má být přenesena z dob reálného socialismu, kdy ženy měly být ještě více svázané – vedle povinnosti pracovat jim zůstala starost o děti. A muži byli zbaveni možnosti vydělávat větší peníze. Kritiky ovšem připomínají hodnotovou volbu ženy, odpovídající duchu doby, kdy se kvalifikované ženy stávají obětí své vlastní propagandy. Na prvním místě je kariéra a mít děti představuje pouze ztrátu a ohrožení. Soudobým ženám je přitom vsugerováno, že mají vždy dělat pouze to, na co mají právě chuť, včetně mateřské role.

²⁹ K údajnému plýtvání ženskými talenty srov. (Cidlinská et al., 2013), (Džbánková, Sirůček, 2012a,b, 2013b).

³⁰ V případě tzv. horizontální segregace bývá argumentováno např. v našich podmínkách tím, že se ženy koncentrují v lékařských, zemědělských a humanitních vědách. Naopak v technických vědách je zastoupení žen nižší, přičemž ale výzkumníci právě v technických vědách tvoří skoro polovinu celé populace výzkumníků v ČR. U tzv. vertikální segregace tradičně bývá argumentováno nižším podílem žen mezi profesory a docenty na veřejných vysokých školách či delší dobou mezi získáním docentury a profesury u žen. Nižší zastoupení žen je také v rozhodovacích orgánech veřejných vysokých škol, mezi rektory, v orgánech veřejných výzkumných institucí a mnohde jinde, včetně RVVI, GA ČR aj. Konkrétní data lze získat např. na <http://www.zenyaveda.cz>.

³¹ Srov. (Linková, Červinková, 2004) aj.

³² Např. „*užitečné tipy pro vědce muže, jak bojovat proti genderové diskriminaci ve vědě*“ (<http://genderaveda.cz/20-tipu-pro-vedce>) doporučují namátkou následující: „*Ujistěte se, že jste si vědom genderových předsudků ve fungování editorské praxe výzkumných časopisů ... Ujistěte se, že jsou semináře, konference, sympozia, výběrové komise a panelové diskuze genderově vyvážené. Pokud se vám stane, že vás nějaká pozvaná žena odmítne, požádejte ji, aby za sebe doporučila náhradu. Nevzdávejte to. Uvědomte si, že pokud je ve vašem oboru méně žen, mohou být ty, které tam jsou, velmi vytížené ... Pokud jste zvaný host a mezi hlavními hosty není žena, požádejte organizátory, ať to napraví ... Nenoste oděvy, které jsou sexuálně explicitní nebo sugestivní ... Seznamte se s tzv. argumentem špatného tónu. Nepoužívejte jej. Neodbývejte své kolegyně proto, že jsou našťavané, emocionální ... Nepřerušujte vaše kolegyně, když mluví. Díky sociálnímu posilování komunikují ženy a muži často jinak. Nemusíte si uvědomovat, že to děláte, ale pokud se přistihnete, že skáčete do řeči vaší kolegyni nebo mluvíte, když mluví ona, přestaňte ... Zjistěte si, co znamená tzv. mansplaining. Braňte se mu a zamezte mu, pokud jej uvidíte u druhých ...*“. Za významný úkol bývá označován boj právě proti mansplainingu, a to ve smyslu sexismu v profesionální sféře. Označuje situaci, kdy muž něco vysvětluje ženě povýšeným a blahosklonným způsobem, aniž by bral v potaz, že daná žena ví o problematice více nežli on. Srov. též <http://genderaveda.cz/wp-content/uploads/2017/10/manual-gender-v-kurikulu-final.pdf>.

světě, který mužům a ženám neměří stejně,³³ ztraceni a zmateni.³⁴ Jsou zmateni ohledně nových antihrdinských rolí, ke kterým jsou tlačeni, kdy i např. ve filmech přibývá ubožáckých postav, kterým musí velet ženy a ženy je musí i zachraňovat. Chlapácký svět drsných a elegantních hrdinů zůstává pietně zachován pouze ve filmech starých. Mužům je liberálními médii i vzdělávací soustavou vtlučováno do hlavy, že vrcholem statečnosti a opravdového mužství je akceptování, že ve skutečnosti jsou vlastně ženami. Což, až „prožrou“, má zlepšit život nejenom ženám, nýbrž taktéž i jim samotným.³⁵

Uvedené je zahalováno do vědecky znějících konstrukcí o tom, kterak muži musí kriticky prozkoumat vlastní identitu. Podobně jako to učinily ženy, které díky feministickému hnutí zevrubně prozkoumaly svoji identitu, svůj gender. U žen mělo dojít k demokratizaci genderu. Měly si uvědomit, co skutečně znamená být ženou, včetně spojení rodiny a pracovní kariéry nebo ženského užívání si sexu atd. K obdobné demokratizaci genderových rolí jsou nyní vyzýváni muži, s tím, že pokud se jejich mužská role promění, i jim samotným se má žít lépe a spokojeněji. Západní liberální společnost hlásá, že soubor norem, kterým se muži řídily, má být přežilý. Muži jsou vyzýváni k akceptování „*proměn intimacy*“, včetně proměn mužské sexuality.³⁶ Za neudržitelné bývá pokládáno spojování mužů s charakteristikami jako čest, odvaha či rozum. Některé interpretace připouštějí, že mužům má sice být vlastní překonávat sami sebe ve jménu nějaké ideje, resp. touha po hrdinských a velkých činech, která se však má odehrávat a realizovat do budoucnosti na zcela jiném poli, např. v pomáhání druhým.

Namísto pokryteckých gentlemanů (kteří ženám sice pomáhají do kabátu, nicméně přitom tolerují jejich neustálé diskriminace) se mají opravdoví muži 21. století orientovat na roli gendermanů. Postmoderních mužů, schopných sebereflexe mužství. Mužů, kteří feminismus nevnímají pouze první signální soustavou jako své ohrožení, nýbrž jako inspiraci a šanci i pro sebe, nad kterou jsou schopni se zamyslet. A tuto šanci využít. Muži by měli změnit postoj k maskulinitě a ke své citové intimitě, což je označována jako tzv. „*zralá reakce*“ na feminismus.³⁷ Reakce taková, aby se muži nechali feminismem inspirovat a proměnili se obdobně, jak po učinili ženy např. pod vlivem knihy *Tajuplnost ženy* (Friedanová, 1963).³⁸

Mají se z nich stát muži schopní myslet svobodně, bez obav ze sankcí a posměšků zejména ze strany staromódních machistických mužů. Krize mužství v těchto genderových interpretacích potom bývá spojována např. s tím, že dnešní muži údajně musí čelit neúnosnému společenskému tlaku ohledně omezenosti mužského emocionálního života. Osobní prožitky mají být největším tabu mužů. Genderisté kriticky připomínají heslo „*Muži nepláčou*“, a kladou otázku, co je to za mužskou svobodu, pokud muži nemohou bez sankcí vyjadřovat emoce. Muži jsou dnes vyzýváni, aby neskrývali své emoce a stali se otevřenějšími, citově propojenějšími s druhými. Mají

³³ Ve světě politické (hyper)korektnosti je přirozenost systematicky potlačována a ponižována. Na muže a ženy je přitom uplatňován dvojitý metr. Co feministkám prochází a je i oficiálně oslavováno, by v případě mužů bylo předmětem policejního a soudního stíhání, ostouzení tiskem, společenského vyobcování či psychiatrického vyšetření. Příkladem může být divadelní hra *Vagina Monology*. Při této se ženy baví sborovým vyříváním slova „*kun...*“, což má být výrazem angažovaného politického postoje. Na feministických seancích bývá servírován dort ve tvaru mužského genitálu, který aktivistky radostně porcují nožem. Což má být kultivovaná – a genderově vyrovnaná – zábava. Co by nastalo, kdyby podobné nechtivosti pořádala libovolná organizace mužů?

³⁴ Což připouští i postmoderní sociologie A. Giddense: „*Trvá-li muž na svých starých způsobech, je ženou obviněn z šovinismu a sexismu. Přijme-li nové odpovědnosti, aniž by vypráhl z tradičního chomoutu, ocitne se na pokraji zhroutil, vyčerpaný a podrážděný. A když pak odhodí tradiční maskulinní styl úplně, může ke své hrůze zjistit, že se náhle pro většinu žen stal neviditelným, bezcenným a nepřitažlivým*“ (Giddens, 2012, s. 159.).

³⁵ Nikoli pouze k bizarním kuriozitám a aprílovým šprýmům náležela fiktivní zpráva o knize *Umění mužského kojení*. I seriózní média začala naprosto vážně informovat a diskutovat o vědecky potvrzeném faktu, že kojení není záležitost žen. I muži mají mít možnost se rozkojit např. pomocí technik masáže prsních bradavek, které používali již staří Římané nebo Vikingové. Fiktivní zpráva ovšem přílišné překvapení nevyvolala, neboť společnost si již zvykla, že deviace jsou v pokrokové době všeobecně oslavovány. A zvykla si i na to, že všem tzv. „*vědeckým*“ výzkumům rozhodně věřit nelze. Srov. <https://zena.aktualne.cz/rodina/revoluce-proti-prirode-mohou-muzi-kojit/r~i:article:769818/?redirected=1557130068>.

³⁶ Dle (Giddens, 2012) na Západě došlo k „*demokratizaci soukromé sféry*“ což má přinášet i zhroutilí nutkavé a patologické mužské sexuality založené na touze vlastnit a podřídit si ženu. Prosazovat se má naopak mužská emocionální zranitelnost a mužská zmatenost. Proměňovat lidský život do hloubky má nové vnímání jevů jako je masturbace nebo homosexualita. Sexualita se má osvobodit od reprodukční funkce a stávat se nástrojem sebetvorby a sebereflexe. Namísto klasického manželství má nastupovat „*vztah*“. Naprosto zásadně se má měnit povaha ženství, kdy ženy mají být „*nejrevolučnější silou*“, která (post)modernitu proměňuje svou aktivitou.

³⁷ Srov. návody, kterak se stát „*opravdovým*“ mužem, partnerem a otcem 21. století in (Gartfield, 2017).

³⁸ Existuje taktéž mužské hnutí „*za osvobození*“, které startuje v USA v 60. letech 20. století. Zpočátku se ztotožňuje s feministickými cíli rovnosti, přičemž usiluje o nápravu nespravedlností vůči menšinám (etnickým i sexuálním). Zabývá se také sociálními právy otců, poradenstvím, prevencí násilí atd. Další fází (od 90. let 20. století) je „*mytopoetické mužské hnutí*“ (R. Bly, M. Meade, R. Moore), vybízející muže k navázání kontaktu se svou „*hlubší mužskou přirozeností*“. A k tomu, aby obnovenou emoční energii nalézali ve vztazích s ostatními muži a překonali tím pasivní reakci na feminismus. Inspirace jsou hledány v rituálech domorodých Američanů či jungovské psychologii. V současnosti se mužské hnutí má věnovat především problematice komunikace mezi muži navzájem a komunikace mužů s druhými. Podle T. Reala, S. Oshersona či M. Kimmela má být pro muže klíčové navazovat zdravé mezilidské vztahy. Komunikovat otevřeným a lidským způsobem mužům mají však bránit přežilá očekávání společnosti, ohledně toho, jak mají muži jednat. Srov. (Bly, 2005), (Real, 1999).

přítom toužit po opravdovějších a uspokojivějších vztazích. Muži však s dilematem tradiční vs. citový muž zápasí a s citovou intimitou, resp. hlubokými prožitky propojenosti s druhými, včetně sdílení niterných prožitků mívají problémy. Podle pokrokářů má však tlak na muže, aby byl za všech okolností v pozici jistého odstupu, nezávislosti a měl vždy sám sebe pod kontrolou, stále zůstávat velký. Sami muži ovšem mají údajně oceňovat, že budou osvobozeni od toho, aby byli vždy skvělí. A v neposlední řadě má být dovršena emancipace mužů tím, že jim je umožněno navrátit se ke starým vzorcům chování, včetně odpovědnosti k rodině, které měli odhodit kvůli svému pohodlí. Liberální progresivisté tudíž nediktují již pouze to, jaká má být „správná“ žena, nýbrž agresivně diktují, jak by se měl – podle jejich konstruktů – chovat „správný“ muž. V duchu mesiášského osvícení, že je lidi potřeba učinit „šťastnými“ i proti jejich vůli.

Tuzemské (a širěji středo- a východoevropské) feministky závistivě pokukují po Západu, kde již mnoho především mladých mužů své nové společenské místo i svou novou podstatu a roli pochopilo. A svou mentalitu změnilo. „... vítězství feminizmu lze zpozorovat i ve vzniku nové odrůdy mužů, kteří již nejsou bigotními šovinisty, ale „novými muži“, jež se smířili s „ženskými prvky ve své přirozenosti“ a kteří jsou připraveni podílet se v rámci „syntetické rodiny“ i na domácích pracích a rodinných povinnostech“ (Heywood, 1994, s. 226).

Včetně toho, že se „noví muži“ masochisticky smířili s tím, že muži prostě musí pykat za své údajné historické viny.³⁹ A tudíž se i přizpůsobili tomu, že v nové době již od nich nemá být očekávána role dominantního samce – vůdce smečky ani živitele rodiny. Jednou z reakcí je, že se začali věnovat více sobě, užívat si více osobní svobody a založení rodiny odkládají. Mnozí tím, že po nich nikdo nepožaduje vůdčí, ani ochrannou, roli bytostně trpí, jiní si to však naopak užívají do pozdního věku. Další se v ambivalentních partnerských vztazích snaží skloubit nemožné, tedy být mužem a zároveň jim nebýt. Přičemž již nejde pouze o tradičně karikované muže „pod pantoflem“, nýbrž o karikatury samotného mužství a popření samotné jeho podstaty. Velká část marný, a i nevděčný, boj vzdává, vztah i rodinu opouští a nalézá si mladší milenky. Což způsobuje, že synové ztrácejí otcovskou autoritu a potřebné vzory, které jim neposkytuje ani přefeminizované liberální školství. A krize mužství se dále prohlubuje. Nejvíce si přitom však muži škodí sami, a to že nejsou sami sebou. Muži totiž často naplňují potřeby a představy někoho jiného (obvykle žen) a naivně věří, že za to budou odměněni.⁴⁰

Další dokola opakovanou mantrou dneška je, že genderové disproporce údajně neexistují. Pokud věda i praxe dokazují opak, je tabu o tom ve „slušné“ (tj. liberální korektně zmutované) společnosti hovořit. Nežádoucí výroky a nebezpečná, „toxická“ slůvka korektní pokrokáři využívají k veřejnému lynčování nepohodlných⁴¹ a hodlají postihovat zákonem, kdy stíhán má být i samotný „zločin myšlení“. Myšlení odlišného od jediné liberální pravdy.

Současný západní muž bývá přirovnáván k dnešní Západní Evropě. Se vši vehemencí a pozoruhodnou vynalézavostí i umíněností totiž vytrvale pracuje na vlastní sebezkaže. Euroamerický bílý muž se dobrovolně vzdává všeho pozitivního, čím přispěl k rozvoji civilizace. Postupující degradace a degenerace mužů, které již dlouhodobě čelí Evropa především na Západě a USA, je dramaticky umocňována drogami, alkoholem, AIDS, módními trendy jako metrosexualita, unisexismus apod., resp. homosexuálními a genderovými lobby, agresivně požadujícími stále více a více. „Salámovou metodou“, resp. metodou postupného otevírání další a dalších Overtonových oken⁴² jsou perverze adorovány coby zásluha, jsou povyšovány na normu. Nepřirozenostem a

³⁹ Srov. namátkou (Marcuse, 1974).

⁴⁰ Ženy však jimi často spíše pohrdají. A mnohé západní ženy – neboť jejich muži již za nic nestojí – odjíždějí na dovolenou nebo na zkušenou apod. do exotické ciziny, kde hledají silného alfasamce, který by je zkontrolil.

⁴¹ Namátkou s příkladem „toxických“ slov a výroků vytržených z kontextu u R. Scrutona. Na jaře 2019 byl odvolán z postu vládního poradce za údajně nepřijatelné výroky ohledně islamofobie, rasismu, homofobie a antisemitismu, které měl pronést v rozhovoru pro *New Statesman*. Liberální establishment pobouřil i tím, že měl hanobit islám. Aktivistický redaktor přitom vytrhl jeho slova z kontextu, zkrátil a zveřejnil – s nepřátelským komentářem coby „myšlenkový zločin“ – na sociálních sítích. Následně s láhví šampaňského oslavoval „koniec pravcového bigotního homofoba a rasisty“. Neboť v tomto spatřuje posílání progresivní žurnalistiky. Nejde o fakta, nejde o kontext, nejde o pravdu, cílem je likvidaci nepohodlných názorů. Konzervativní názory jsou zneviditelňovány či přímo ostrakizovány. Dnes stačí pouhé nařčení z rasismu, homofobie nebo misogynie, které zůstává trvalým cejchem vedoucím k vyobcování jeho nositele ze „slušné“ společnosti, včetně např. akademické sféry (případně je využita oblíbená taktika nařčení z plagiátorství, v krajním případě z autoplagiátorství). „Slušní lidé“ se přitom odmítají s údajně „toxickými“ názory vůbec seznamovat a nepřipouští se ani jakákoli, byť ryze odborná, diskuze o problému samotném. R. Scruton si posteskl: „Zdaleka ne poprvé musím přiznat, že je chybou přistupovat k mladým levičákům jako k zodpovědným lidským bytostem“ – <https://www.info.cz/nazory/scruton-je-chybou-pristupovat-k-mladym-levicakum-jako-k-zodpovednym-bytostem-41308.html>.

⁴² Jde o způsob vysoce propracované společensko-mediální manipulace, na konci, které je ve společnosti prosazeno to, co dříve nebylo myslitelné. Při ovládnutí většiny medií a při dostatku času se dá prosadit téměř všechno. Tuto využívanou praxi popsal J. P. Overton (1960–2003). Pro každý společenský problém má existovat okno možností. V rámci, kterého lze o problematice diskutovat tak dlouho až je společnosti nemyslitelné téma akceptováno, případně i legislativně ukotveno a společensky preferováno i oslavováno. V parafrázované podobě mohou být identifikovány např. tyto kroky: 1) Problém A (lze dosadit mnohé) je úchylkou, naprosto neakceptovatelnou drtivou většinou populace. Úchylka je i trestná. V médiích se však začnou objevovat texty, které sice úchylku zdánlivě odsuzují, leč ve společnosti se najednou o problému začíná mluvit. Společnost je pobouřena, ale již diskutuje. 2) Počet textů a diskuzí na téma problému A narůstá a téma již přestává být zcela tabuizované. Objevuje se čím dál častěji a veřejnost již přestává být prioritně pobouřena. 3) Začínají se objevovat první kladné příklady. Trpící úchylkou A např. zachránil život dítěti či roztomilému zvířátku, je vzorný a pracovitý občan, první se

úchytkám je zvyšována společenská prestiž i pomocí zákonů. Normálnost má dnes již být nebezpečná a ocitla se ve stavu ohrožení.⁴³ Propagováno je stírání velkých, a neřídka i jakýchkoli, rozdílů mezi pohlavími.⁴⁴ Což bývá spojováno s postmoderní kulturou a ultraliberální společností, jiní kriticky poukazují i na rostoucí chemické znečištění, které – podle některých studií – přispívá k feminizaci samčích jedinců u obratlovců. Environmentální změny mají redukovat koncentraci testosteronu v tělech mužů a ti se stávají slabými a zženštilými, přičemž u feminizace nejde jen o zjemňování mužů, ale především o nárůst neplodnosti. K poklesu hladiny testosteronu a degeneraci mužů významně přispívají módní trendy výživy a stravování. Hovoří se o chemické kastraci výživou. Maso se pro progresivistické liberály a ekofašisty stalo globálním nepřítelem. Přitom právě opravdové maso muži potřebují. Což sója ani rostlinné „maso“ nenahradí. Naopak. Vše umocňuje plíživá infantilizace, kdy se nacházíme ve stadiu „*prohlubující se permanentní juvenility*“. Pokrokáři všech zemí hystericky útočí proti silným mužům. Ovšem svět by se měl daleko, daleko více bát mužů slabých, nechopných a zdegenerovaných.

Text *Muž jako evoluční inovace?* (Komárek, 2012) nastoluje řadu provokativních otázek. Jaké jsou etologie a životní strategie příslušníků mužského pohlaví u lidí i v živočišné říši? Jak fungují mužské society, a co je jejich emocionálním tmelem? Z biologického hlediska významnou evoluční inovací spojenou s muži⁴⁵ – v porovnání se samci ostatních druhů primátů – má být ambivalentní homoerotická vazba („*emoční zesíťování*“), umožňující kolektivní lov, válčení či kolektivně prováděné intelektuální činnosti (od filozofování u restauračních stolů až po bádání či tvorbu zákonů). Homoerotické emoce mají být základním a určujícím pojivem blízkých vztahů mezi muži,⁴⁶ kdy nezastupitelný význam v jejich životě zaujímají mužské society (pubertální party, válečné řády, vojenská bratrstva, fotbalové klany, pивní společnosti apod., s příslušnými iniciačními rituály a dříve i cti jako nejvyšší hodnotou).

Za jednu z příčin úpadku maskulinity je S. Komárkem označována přeměna evropského státu, dříve drsného a k obětem vyzývajícího „*Vaterlandu*“, ve všeobjímající pečující „*Mutterland*“.⁴⁷ Ztělesněním ochranného „*Mutterlandu*“ je sociální stát, na který je přenášena stále větší díl odpovědnosti. Což vybízí i k otázce, zda islámský

veřejně objevují mezi umělci, v politice. 4) Problém A začíná být racionálně zdůvodňován. Trpící touto úchytkou jsou přece součástí společnosti, zvyšují její žádoucí pestrost a mají i svá nezadatelná práva. Odmítavé reakce na tuto úchytku jsou vydávány za mýty a nepochopení odlišnosti a jinakosti. V médiích se objevují seriály o problému A, který vlastně problémem již být přestává. Problém totiž nemá spočívat v postižených úchytkou, nýbrž v ostatních, v jejich způsobu vnímání, v konzervativním myšlení a přezívacích předsudcích. 5) Téma A se začíná aktivně popularizovat, objevují se vědecké studie, které úchytku neoznačují jako úchytku, nýbrž jako jeden z běžných lidských projevů. Vycházejí vědecké i popularizační knihy, pořádají se vědecké kongresy a na každého, kdo si dovolí nesouhlasit, začíná být pohlíženo jako na omezeného nepřítele pokroku i vědy. Politici, právníci se začínají často vyjadřovat k tématu a všestranně legalizují normálnost úchytky v očích veřejnosti. Z problematiky A se také začíná stávat výnosný byznys. 6) Postižení úchytkou a jejich aktivističtí příznivci vytvářejí lobbystické nátlakové skupiny. Jsou přijímány zákony, podporující práva těchto osob a jejich pronásledování se stává trestným činem. Militantní lobby požadují stále více a více, již jim nejde o pouhou toleranci, nýbrž o uznání, obdiv a privilegia. Příslušné chování je povyšováno na společnou normu a veřejně propagováno i oslavováno. Stává se intelektuální visačkou liberálních progresivistů, kteří začínají agresivně napadat většinu, která úchytkou netrpí. Společnost se ocitá v opačné situaci nežli na začátku.

⁴³ Srov. (Sirůček, 2016b, 2019a).

⁴⁴ Ve jménu politické korektnosti jsou na západních školách cenzurována (a autocenzurována) témata i literatura. I u nás sílí snahy o přepisování knih i učebnic, včetně slabikářů s cílem tzv. genderové vyváženosti. Učebnice mají dětem namlouvat, že vůbec žádné rozdíly mezi muži a ženami a jejich rolami neexistují. S ideálem unisexového hermafrodita. I oslovení „*kluci a holčičky*“ má být genderově nepřipustné, neboť údajně ženy již od mládí trestuhodně znevažuje. Pokrokáři apelují i na přejímání norem zpracovávání vědeckých textů s doporučeními typu psaní gender neutral. V odborných časopisech dochází k odmítání textů kvůli sexistickým výrazům (např. kvůli označení článků, které vzbudí pozornost až po řadě let jako „*Šípkové Růženky*“ v *Journal of the Association for Information Science and Technology*). Módu se stalo nepřechylování ženských příjmení. Důvodem k veřejnému lynči je dnes veřejné přiznání vědecké pravdy, že konstrukce i fungování ženského a mužského mozku jsou odlišné, což zakládá i různé schopnosti a chování, jak naznačuje subkapitola 3.1.

⁴⁵ Komárek uznává lidskou přirozenost, ovšem nepřehlídí ani četné problémy různých dimenzí, s touto spojené. Charakterizuje odlišnosti mužů od žen ve smyslu jejich odlišného chování, odlišné „*duše*“, ale i mužských primárních (penis), sekundárních (vlasy, vousy) i terciárních (např. kalhoty či klobouk) pohlavních znaků. Za soudobá „*mužská rejdiště*“ označuje matematiku, hudbu, šachy, svět počítačů, motorismus, smysl pro „*krásné nové stroje*“ (záliba v lokomotivách, letadlech, bagrech apod.), vysoké finance, filozofii nebo sběratelství.

⁴⁶ Čímž přitom není míněno nic sexuálního, naopak přeměna těchto vazeb a interakcí v tělesné, mužské kolektivy spíše rozkládá. Nicméně postfreudovský svět nahlíží na všechny emoční vazby „*vždy jako zjevné či skryté sexuální*“ (Komárek, 2012, s. 241). Komárek připomíná, že mezimužské citové vazby nejsou současnou společností adekvátně reflektovány a bývají často tabuizovány, kromě jejich čistě sexualizovaných podob.

⁴⁷ „*Po excesivním vyvrcholení maskulinity na společenské úrovni v pozdním 19. století následuje po hlubokém traumatu první a druhé světové války metamorfóza evropského státu z drsného, agresivního a velitelského Vaterlandu, žádajícího vposledku i život, v mateřský, všestranně pečující a v mnohém dusivě infantilizující Mutterland, neschopný svým dětem v ničem říci ne a vposledku sotva schopný i obrany (je pozoruhodné, do jaké míry se z reálných mužů a žen mohou tyto rysy přenést na instituce, v novověku stále bytníci)*“ (Komárek, 2012, s. 241). Komárek varovně pokračuje: „*Byl-li Vaterland primárně nebezpečný jiným, je Mutterland primárně nebezpečný sám sobě*“ (tamtéž).

svět není ohrožením právě proto, že v něm tato proměna státu, resp. mužských a ženských rolí, neproběhla?⁴⁸ V tradičních společnostech byla institučně podporována polarizace mezi pohlavími, v posledních dekádách se ale stává ideálem androgynie.⁴⁹ Na Západě mizí tradiční dělba práce, tradiční manželství a zesilován je úpadek nejen maskulinity, ale současně i femininity – tudíž paralelně s krizí mužství⁵⁰ probíhá krize ženství.⁵¹ Z maskulinních rysů přitom zůstal novodobému státu, „jinak lpícímu v detailech na odstranění sebemenších rizik, krom neustálé soutěživosti, jen freudovský Todestriebe, pud k smrti, zaměřený na mnoha rovinách na sebedestrukci, či možná lépe řečeno na parabuddhistické „vyvanutí“⁵² s postupným vyhasínáním rozmnožování“ (Komárek, 2012, s. 242). Umělé kvóty pro ženy, radikální feminismus a politickou (hyper)korektnost Komárek odmítá a přirovnává tyto praktiky k eugenice.⁵³

Alarmující jsou statistiky psychologických i fyzických testů, kde stále větší procento mladých křiklavě neobstojí, přičemž se limity a nároky postupně neustále snižují. Hlavní důvody? Děti a mladí mnohem méně sportují, chlapci i muži jsou zženštilí a slabošší (k čemuž významně přispívá absence povinné vojny), ztrácejí fyzickou sílu,⁵⁴ děti i „dospělé poloděti“ jsou více závislí na rodičích, rodiny jsou přitom neřídka nefunkční a rodiny, vzdělávací instituce i celý ultraliberální systém mládež neúměrně rozmazlují. Formují rozmazlené a zbabělé sobce se strachem k sebemenší odpovědnosti. V obecnější poloze lze varovně připomenout, že do globální konkurence jsou vrháni mladí lidé zhýčkaní, naprosto neodolní proti nepohodlí i bolesti a hrůzně nepřipravení. A to především chlapci. Což lze konstatovat v dimenzích celé Evropy, kdy poválečná prosperita trvající čtyři dekády přináší právě i generace rozmazlené a daleko méně obezřetné. Především Západní Evropa přitom propadla nebezpečné „iluzi bezbolestnosti“, kdy je tragicky přehlíženo, že i – pro mnohé zcela samozřejmá – prosperita a bezpečnost vždy i něco stojí a vždy také i „bolí“. Definitivně totiž skončila „éra bezstarostnosti“. Přitom bývá ignorován nepříjemný fakt, že Evropa a její okolí se dramaticky proměňuje, a že samozřejmě existují i nepřátelé evropské civilizace.⁵⁵

Ústup mužské role, včetně nepřírozené servility a rostoucího pocitu ohrožení i rostoucí nejistoty mužů v dnešním ženském světě, se projevuje i v kolapsech vztahů a manželství. Pozice žen ve vyspělých zemích se v poslední době radikálně změnila a celé generace mužů, uvyklé na tradiční model, jsou každodenně frustrovány, a neví, jak s tím naložit.⁵⁶ Pokles mužské autority je patrný v celé řadě sfér a mužnost bývá dehonestována coby přežitý machismus. Média a reklamní agentury útočí na „toxickou bílou maskulinitu“.⁵⁷ Přibývá mužů, kteří

⁴⁸ „... v islámském světě věci zůstaly při starém, a proto dnes budí děs a hrůzu ...“ (Komárek, 2012, s. 241).

„To, co je na islámu skutečně děsivé, je jeho nehybnost. Zatímco západ je dynamický a neustále plný změn, islám je jeho přesným opakem. Existuje víc než tisíc let, a je pořád naprosto stejný jako na začátku. Během těch staletí se občas stalo, že se na čas změnil, což bylo způsobeno vnějším tlakem nebo brutalitou diktátora. Ale jakmile takové okolnosti pominou, vrací se islámská společnost do původního stavu ...“ (Hampl, 2018, s. 107).

⁴⁹ „... jak ukazuje i stále větší společenské uznání homosexuálů, dříve urputně pronásledovaných“ (Komárek, 2012, s. 242). V posledních dekádách pronikavě zintenzivnil společenský zájem o transsexualitu, „která ještě lépe než homosexualita, na níž si již společnost „zvykla“, vyjadřuje dobový androgynní ideál promísení příslušných vlastností a znaků ...“ (tamtéž, s. 80). Transsexualitu tak S. Komárek označuje jako „znamení doby“.

⁵⁰ Komárek pátá i po tom, kam se tradiční maskulinita stáhla nebo, v co se proměnila. Diskutuje příklady sfér tlumené a kontemplativní maskulinity jako křesťanské či buddhistické kláštery, dervišské konventy, církev obecně, ovšem taktéž univerzity nebo tradiční politické strany. Neopomíjí ani další ekleziomorfní struktury atd.

⁵¹ „Jako společenský ideál se prosazuje androgynita ...“ (Komárek, 2012, s. 231). Mizí ženský svět „lemovaný porody ..., naplněný krví, mlékem a plodovou vodou“ (tamtéž, s. 232). Ženy se své ženskosti začínají lekat i štítit. Komárek se varovně táže: „Podaří se ženský princip v naší kultuře udusit docela?“ (tamtéž, s. 233).

⁵² Komárek fatalisticky konstatuje, že západní svět směřuje k pozvolnému „vyvanutí“ a „ublahobytnění“, související se stále nižší produkcí potomstva. Závěrem formuluje otázku: „Je či není pokojná sebevražda, či lépe řečeno pokojně vyvanutí, jež euroamerická civilizace právě provádí, projevem vyšší buddhistické moudrosti, byl nevědomě?“ (Komárek, 2012, s. 239). A dodává: „Vyvanutí se zdá být už blízko. Bude pokoj ...“ (dtto).

⁵³ „Sociologie dnes přes dženderismus jako svůj extrémní výběžek dělá to, co zkoušela biologie přes eugeniku v nacistickém Německu – „zlepšuje společnost“, jen dosud neteče skutečná krev ...“ (Komárek, 2012, s. 225).

⁵⁴ Muži disponují lepšími dispozicemi pro budování svalové hmoty i pro získání vyšší svalové síly. Hladina testosteronu ale u dnešních mužů klesá. Také proto má být proměna tělesné schránky a úbytek svalové síly patrnější u mužů. Přičemž nejsou úplně jasné důvody poklesu testosteronu. Zřejmě půjde o kombinaci celé řady důvodů (stravování, sedavé zaměstnání, nedostatek pohybu, obezita, látky narušující endokrinní systém apod.).

⁵⁵ „Generace, která dnes v Evropě vyrůstá, je vychovávána slabošsky, zatímco mladí muslimové jsou vedeni k nenávisti ke všemu evropskému a cvičeni k boji. Dobyť další civilizace je dovršeno ...“ (Hampl, 2018, s. 123).

⁵⁶ Přitom i mnohé ženy si stěžují na „babismus“ dnešních mužů. Emancipovaná žena je hrdá na to, že sama zvládá všechno. Nicméně časem jí začne vadit, že v muži nemá oporu, a nemá tak ani, proč si ho vážit. Ženy jsou rozpolceny – usilují o přenesení ženských aktivit i vlastností na muže, ovšem nevzdávají své odvěké, geneticky zakódované, ženské touhy po imponujícím muži – srov. (Komárek, 2012). Nemálo žen si proto stále za partnery vybírá, nebo alespoň přeje, muže s vyšším vzděláním i příjmy. A nesčetné by raději, nežli budovat kariéru zůstaly manželkami a matkami. Leč často se to bojí vyslovit, aby nebyly odsuzovány coby staromódní.

⁵⁷ Např. internetový klip „We Believe: The Best Men Can Be“ Gillette, reagující na kampaň #MeToo. Operuje s motivem „pozitivní maskulinity“ a zaštiťuje se prohumanistickým charakterem celé akce. Bojuje s „toxickou maskulinitou“ a vybízí k „víře v lepší mužství“. Spot vyvolal protiakce, kdy pobouření muži založili hnutí „Men are Horrible“, s cílem bojkotovat

dlouho zůstávají chlapečtí a spíše, nežli partnerky hledají ochranné matky. Bolestně chybí silné mužské vzory, i vlivem přefeminizovaného školství či absence otce v neúplných rodinách, kterých přibývá. Na autoritativního otce ultraliberální společnost však pohlíží jako na fašistu. V mnoha případech u chlapců vůbec neproběhne adekvátní „zasvěcení do mužského světa“, pro které je nezbytná přítomnost starších mužů. Chybějící přechodový rituál mezi dětstvím a dospělostí může být příčinou řady mužských potíží, včetně neochoty či neschopnosti osamostatnit se. Symbolické rituály při vykročení k dospělosti významně přispívají k uvědomění si nejenom nových pravomocí, nýbrž i nezbytné zodpovědnosti.⁵⁸

Tzv. antidiskriminační praktiky ničí a deformují přirozené vztahy mezi muži a ženami. „Zestejšňování“ pohlaví popírá přirozené, a normální, rozdíly i v mužském a ženském uvažování. Což úzce souvisí i se strašidlem sexismu, které v různých podobách proniká na pracoviště, do školství, na úřady, do vědy, kultury, umění i osobního života. Světem se šíří tsunami sexuálního udavačství a honu na čarodějnice v podobě kampaně proti skutečnému či domnělému zneužívání, které často mělo spočívat v běžných intimních kontaktech. Moderní, především bílí, muži ztrácejí tradiční kontrolu nad řadou věcí i svých aktivit. A ženám je stále vštěpováno, že zvládnou všechno samy a mají být především nezávislé. Mnozí však kriticky připomínají, že nepřirozená a přehnaná emancipace žen pokročila natolik, že je nutné zabývat se vážně problematikou emancipace mužů. Včetně práv mužů a otců, ale též již i chlapců při výchově a ve škole v období dětství. Rovnost pohlaví před zákony dnes zpochybňována obvykle již nebývá, nicméně díky vychýlením ke druhému extrému se muži začínají cítit ohroženým a přehlíženým druhem. Obdobně jako ženy např. na přelomu 18. a 19. století.

Ve světle neoddiskutovatelných globálních výdobytků feministického a genderového hnutí je nezbytné připomenout klíčový fakt, že jejich tažení nenarazilo na vážnější odpor ze strany ostatních žen, a především ze strany mužů. Snad ani feministky samotné nečekaly, na jak nicotný odpor při svém tažení narazí. Od 60. let 20. století přebírají ženy iniciativu a muži začínají trpně čekat, až je progresivistická vlna spláchne. A někteří tomu dokonce aktivně napomáhají. Nově otevřený prostor pro ženy přitom znamená úbytek prostoru pro muže,

Jaké jsou vlastně příčiny neuvěřitelného kapitulantství mužů před feministickými absurditami? Např. podle (Hausmann, 2002) má jít především o důsledek přirozeného výběru, který měl v mužích vytvořit genetický imperativ ochraňovat a podporovat ženu coby dárkyni života, na níž kdysi dávno záviselo přežití kmene či rodu. Což má pokračovat i dnes, kdy svět jako celek čelí spíše přelidnění. S příkladem, že např. soudci (typicky rozvodoví) muži, ale i ženy podvědomě upřednostňují ženy a pošlapávají práva mužů. Další příčiny přitom souvisí v prvé řadě s přehnanou a deformovanou liberalizací společnosti,⁵⁹ včetně ideologie totální rovnosti vyznávané liberálním establishmentem,⁶⁰ mužským i ženským.⁶¹ Ohledně žen lze ještě připomenout, že většina se o postmoderní feminismus – i přes masivní feministickou propagandu – příliš nestará. Žijí si svůj skutečný život, řeší skutečné problémy a nemají čas ani chuť pitvat se v genderových absurditách a výstřelcích. Přičemž ovšem ani aktivně nevystupují namátkou např. proti kvótám – tedy na ochranu ženské důstojnosti, která nepotřebuje žádné ponižující podpůrné prostředky, implikující ženskou nedostatečnost.

Západní svět v mnohém již fakticky ovládli progresivističtí liberální aktivisté, kterých je sice relativně málo, nicméně jsou pro „spásu světa“ zapálení a odhodláni tvrdě bojovat za své sociální konstrukce. Někteří svému samozvanému vyvolání a údajnému poslání bytostně věří, další především hájí svůj byznys a profity, což vede k neustálé radikalizaci. Pokud někdo vymyslí čtyřicátý gender, ostatní musí rychle začít bojovat za práva genderu padesátého či šedesátého, aby získali granty, projekty, programy, dotace, pozornost médií ...⁶² Neliberálů a

výrobky firmy. Vadí jim stereotypní prezentace maskulinního predátorství i to, že režisérkou reklamy na holení je feministická žena. Reklama namísto spojování rozděluje a místo sebereflexe vzdouvá vlnu rozhořčení. Operuje s modelovými příklady v duchu premisy „muži jsou hrozní“, což ovšem feministky často popírají, a podivují se i nad tím, že je jim podsouvána nenávisť k mužům. Připomínají, že má jít o pouhou kritiku přebujelé mužské agresivity. Na kterou však ony samotné reagují s ženskou agresivitou ještě větší. Další kontroverzní reklamou firmy Gillette je spot s heslem „Má kůže, má cesta“, který má zvyšovat společenský tlak na ženy a dívky, aby se holily. Srov.

<https://www.youtube.com/watch?v=koPmuEyP3a0>, resp. https://www.idnes.cz/ekonomika/zahranicni/gillette-reklama-kritika.A190423_162328_eko-zahranicni_are.

⁵⁸ Srov. (Biddulph, 2006, 2007), (Zimbardo, Coulombová, 2017).

⁵⁹ K deliberalizaci celé společnosti (včetně školství, médií etc.) a globální konzervativní přestavbě – včetně nového národního obrození i zdravého populismu a patriotismu – bližze viz (Sirůček, 2016b, 2018d, 2019a,b).

⁶⁰ Srov. (Weigl, Valenta, 2019).

⁶¹ „Mizení mužnosti, nahrazení chlapů ufnukanými a zženštilými stvořeními, s dopadem na situaci žen, rodinný život atd. ... Vysvětlení morálním úpadkem: Zmizely tradiční hodnoty, mizí tradiční vnímání sexuality, rozplývá se hranice toho, co je mužské a ženské, muži nejsou vedeni k odpovědnosti, chybějí jim vzory. Ano, to je silné vysvětlení. Jenže proč se tak málo projevují přirozené biologické instinkty?“ (Hampl, 2018, s. 83).

⁶² Silící militantnost a agresivitu aktivistů na straně jedné a ustrašené ustupování na straně druhé lze dokumentovat i příklady nenávisťné atmosféry na pokrokářských amerických univerzitách. Jazyk je aktivisty vnímán coby nástroj utlačovatelské moci, kdy tzv. zraňující vůči nejruznějším menšinám může být dnes již úplně cokoli. Tudiž jiné – nežli liberálně progresivistické – názory nejenže nejsou tolerovány, ale je jim agresivně (včetně fyzického násilí) bráněno i v tom, aby byly vůbec vyslovovány. Pouhá představa, že by tzv. zraňující slova či konzervativní názory mohly zaznít, způsobuje afektovaným jedincům traumatický syndrom. Mezi bizarní výstřelky (např. typu boje proti tzv. sexistické klimatizaci) patří maskování odporu k učení pod rouškou ušlechtilé „dekolonizace vlastního myšlení“ nebo antirasistického „vybělování věd“. Kdy názory

zastánců tradičních hodnot i přirozeného řádu je sice mnohem více, ovšem odhodlání bránit normální svět srovnatelné s pokrokařskými fanatiky zatím v sobě nenalézají. Z pokrokařského aktivismu se přitom stal mocný „*průmysl*“ a výnosný byznys. Aktivisté jsou čím dál těsněji propojeni s velkými korporacemi. Liberální bojovníci za spásu světa již neútočí na velké firmy či banky, které si cení klidu na podnikání a dobrého jména ve společnosti. Tudíž je pro ně výhodnější se s militantními aktivisty dohodnout a spolupracovat. Pragmaticky tak sahají po aktivitách typu tzv. společenské odpovědnosti, podporují a zvýhodňují menšiny, propagují inkluzi či LGBT komunity (namátkou slogany ohledně diverzity zaměstnanců a rozmanité otevřené společnosti jako podmínce konkurenceschopnosti firem či celých ekonomik). Anebo okázale vychovávají zákazníky např. v boji proti klimatickým změnám. Tímto fakticky platí „*výpalné*“ za klid na práci, nehledě na to, že mnohými těmito aktivitami i značně vydělávají. Z velkých firem se fakticky stávají lobbisté za pokrokařskou agendu, včetně genderismu.

Pokles role mužů bývá vztahován i k „*vykleštění mužské psychiky*“, kdy např. za časů Velké hospodářské krize 1929-33 nenávratně mizí autorita mužů, kteří selhávají coby živitelé rodiny.⁶³ Tlak krizí a válek mění i sexuální chování (za Velké krize se v USA pronikavě rozjíždí nový obchod s přípravky proti početí aj.), trávení volného času, zábavu, stravování, cestování, pracovní návyky i mnohé stereotypy a proměňuje nakonec i samotné ženy a muže.

K ústupu role mužů a krizi mužství významně přispívají nové technologie, v čele s digitálními. Nové technologie mění způsob myšlení a jednání. Ke změnám nemá docházet pouze na mentální úrovni, nýbrž i v samotné struktuře lidského mozku.⁶⁴ Dlouhodobé užívání digitálních médií škodí lidskému duchu i tělu.⁶⁵ Vliv digitálních médií se podepisuje nejenom na intelektu, nýbrž i na celkovém duševní a tělesném zdraví.⁶⁶ Digitalizovaný život poškozuje zdraví (včetně ohrožení plynoucí z digitalizovaného dětství⁶⁷ i vzdělání,⁶⁸ problémů s nadváhou nebo spánkem, s ohlupováním, ztrátou empatie, osamělostí, depresí, demencí), neprospívá sexu, vzdělání ani společenskému soužití.⁶⁹ Život v digitálním věku se vyznačuje taktéž tím, že děláme mnoho

a teorie „*bílých vousatých mužů*“ jsou z výuky vytěšňovány, což představuje jeden ze způsobů „*dekonstrukce bílého muže*“. S čímž ruku v ruce kráčí nenávist a odpor k autoritám i nulová úcta k starším, moudřejším a vzdělanějším. Fundamentálním problémem přitom zůstává neuvěřitelné kapitulantství akademiků, ustrašeně ustupujících fanatickým bojůvkám připomínajícím inkvizici. Proti nové „*korektní ortodoxii*“ se bojí vystoupit vědci i politici.

⁶³ Dopady nezaměstnanosti na psychiku muže a proměny jeho rolí v rodině i společnosti dokládá populární sonda do „*historie každodennosti 30. let 20. století*“ (Vodička, 2009). Živitel rodiny přichází o práci – což může odstartovat frustrace, ale i agrese a kolotoč násilí. Ústup mužské role se ovšem projevuje také nepřírozenou servilitou mnohých mužů, s dopady na kolapsy mezilidských vztahů atd. Srov. (Zimbaro, Coulombová, 2017).

⁶⁴ Což dokumentuje (Carr, 2017), který nepřehlíží řadu pozitiv internetu, ale ani nezakrývá ohrožení. Varovně poukazuje na roztržičnost poskytovaných informací, na neschopnost vnímat kontext, porozumět obsahu, soustředit se, nebo na neschopnost informace hlouběji zpracovávat. Vede čtenáře k tomu, aby si jasně uvědomil, co s ním samotným dělá nasávání informací pouze z internetu (neschopnost ponořit se hlouběji do textu, proniknout k podstatě problému, neustálé překlíkávání a odkazy, odvádění pozornosti i koncentrace apod.).

⁶⁵ Rekapitulaci negativních dopadů digitálních médií poskytuje (Spitzer, 2014, s. 246-247). „*Digitální média způsobují závislost a okrádají nás o spánek. Poškozuji paměť, berou nám duševní práci, a proto jsou pro potřeby učení v oblasti vzdělávání naprosto nevhodná. Ohledně našeho ducha a našich vzájemných styků nemají žádné pozitivní účinky ... Kdo si klikáním myši otevírá virtuální svět, dokáže o něm přemýšlet mnohem hůř (neboť výrazně pomaleji) než ti, kteří chápou (tedy uchopují) reálný svět ... Sociální online sítě narušují sociální chování a podněcují úzkosti a deprese. Navzdory ... tvrzením o schopnostech digitálních uživatelů internetu zpravidla narušuje cílené vyhledávání informací a sebekontrolu. Nedostatečné formování mozku, především v jeho předních oblastech, odpovídajících za pozornost a sociální funkce, vede k poruchám pozornosti a narůstající depresivnosti. A užívání digitálních médií v mateřské škole nebo na nižším stupni základní školy je vzhledem k velké tvárnosti mozku v dětské věku v podstatě totéž jako navykání mladých lidí na nebezpečnou návykovou drogu ... K tomu se přidávají ještě zcela jednoduché účinky způsobené permanentním „kropením“ jistými tématy: sex v médiích vede k častějšímu sexu u mladistvých ..., akční hry svádějí k riskantní jízdě autem ..., alkoholické scény ve filmech mají vliv na větší spotřebu alkoholu a ve filmu zobrazená sebevražda přispívá k nárůstu skutečných sebevražd ...“ (tamtéž, s. 246). Ohrožení mohou, dle Spitzera, vyústit v digitální demenci.*

⁶⁶ A, podle M. Spitzera, nejde přitom „*jenom*“ o televizi nebo počítače, „*ale také a především o „švýcarský nůž jednadvacátého století“: o smartphone*“ (Spitzer, 2016, s. 14).

⁶⁷ Digitální informační technologie nejsilněji svádí děti a mládež. Jejich prokázané nepříznivé dopady (např. poruchy vývoje řeči, slabší vzdělání, trénování roztěkanosti, ochuzení smyslového vnímání, chybějící nácvik uvážlivé jednání nebo nedostatek pohybu) rekapituluje (Spitzer, 2016). Srov. (Carr, 2017), (Spitzer, 2014).

⁶⁸ K problematice vzdělání 4.0, včetně pokrokařských mýtů 4.0 srov. (Sirůček, 2018d).

⁶⁹ „*Kontakt přes reproduktory a monitory ... nemůže lidem nahradit reálné setkávání, protože při něm chybí všechny přímé smyslové prožitky*“ (Spitzer, 2016, s. 268). Negativa digitálních médií se nejzřetelněji projevují u mladých, kteří se musí sociální citění, schopnosti a dovednosti – „*... vše od empatie až po demokracii* ...“ (dto) – naučit, což lze pouze v prožívaném společenství. Je to obdobné jako při osvojování řeči. Digitální média však zážitky v přímém kontaktu s dalšími lidmi potlačují, nahrazují je a současně kvantitativně zabírají náš čas. „*Trpí tím jak osvojování řeči, tak i vytváření sociálních dovedností*“ (tamtéž).

věcí najednou. Pro současné vyřizování mnoha úkolů se prosadil novotvar multitasking.⁷⁰ Narůstají problémy se závislostmi na digitálních médiích. Se závislostmi např. počítačovými mívají mnohdy přitom problémy především chlapani.⁷¹

Nebezpečnou iluzi je, že z toho „vyrostou“, na to je byznys např. právě počítačových her příliš mocný. Kluci, ve srovnání s děvčaty, se mnohdy více ztrácejí ve virtuálním světě a mívají daleko větší problémy s reálným životem.⁷² Chlapce škola často vůbec nebaví, častěji hledají ocenění na síti, mnozí se raději nezkouší ani zamilovat a záměrně zůstávají dlouho dětmi. Stávají se závislími na pornu (banalizujícím city) a na počítačových hrách, kam neustále utíkají a odcizují se svému okolí. Pobytem v idealizovaném virtuálním světě muži nezískávají adekvátní podněty pro rozvoj sociálních schopností, které degenerují. Což vede k neschopnosti najít si partnerku, zaměstnání, přátele. Protimužské zaměření soudobé západní pokrokařské společnosti vede k tomu, že mnohé tradiční maskuliní činnosti se musely přestěhovat do počítačových virtuálních světů, a to v hypertrofované a zkarikované formě.⁷³

Tristní krizi mužství (včetně „*syndromu odpojeného muže*“)⁷⁴ varovně dokládají mnohé studie, založené např. na psychosociálním výzkumu. Muži, jako partneři i otci, v současnosti zřetelně upadají a na vzestupu mají být dívky a ženy. Jiné interpretace se ovšem varovně ptají, zda s krizí mužství paralelně fakticky neprobíhá také krize ženství?⁷⁵ Tažení za ženskou emancipaci bylo symbolicky dovršeno a završeno postmoderní krizí rolí žen i mužů.

Přibývá studií poukazujících na zoufalou neschopnost dnešních mladíků dospět a odolávat nástrahám virtuální reality.⁷⁶ Fenomén odložené dospělosti náleží k tomu nejdůležitějšímu, co dnešní mladé – chlapani i dívky – historicky odlišuje od generací předchozích. S trendem odkládání dospělosti souvisí i úbytek sexu, kdy na současném Západě se běžně hovoří o „*sexuální recesi*“ a nebezpečí sexuální frustrace u nemalé části obyvatelstva. Bezbřehá liberalizace a uvolnění i ve sféře sexuální, včetně deklarované vstřícnosti i k dříve tabuizovaným sexuálním praktikám, na současné mladé působí spíše opačně. Důvody mohou být přitom taktéž ekonomické či psychologické (nedostupnost bydlení, pracovní a celková nejistota, únava a stres z práce či upřednostňování jiných hobby atd.), které se prolínají s dalšími společenskými trendy (typu poklesu počtu lidí žijících v trvalejších svazcích apod.).

Nikoli nepodstatnou roli hrají moderní technologie, kdy mladí porovnávají čas i energii vynakládanou při pobytu ve virtuální světě (kde je pornografie bez problémů všeobecně a bezpracně dostupná) s realitou. Pornografie posiluje i zábrany k sexu, neboť prezentuje obvykle nerealistické obrazy a schopnosti.⁷⁷ Ani digitální seznamovací aplikace situaci příliš nezachraňují, mnohdy spíše naopak (nejenom u zoufalých „*trosečníků*“ těchto seznamek).

⁷⁰ Současné vykonávání mnoha činností nemusí přitom být typické pouze pro digitální média a někdy nabývá bizarních podob. Spitzer cituje jistou americkou herečku, chlubící se popisem všedního dne: „*Při sexu si ráda čtu nějakou knihu a telefonuji. Tak se dá naráz vyřídit spousta věcí*“ (Spitzer, 2014, s. 201). Ohledně současného využívání více médií, a s tím spojeného současného vyřizování více úkolů naráz, Spitzer předkládá závěry, že zmíněné hraje v duševním zdraví mladých značnou roli. Díky multitaskingu rozhodně nejsou chytřejší a ani efektivněji nekontrolují myšlení. Pokusy ukazují, že lidé často současně užívající více médií, vykazují problémy s ovládnutím své psychiky. Obecně tradováno přitom bývá, že muž nedokáže dělat více věcí najednou.

⁷¹ Např. in (Spitzer, 2014, kapitola 8) je argumentováno průzkumy, prováděnými i v dlouhodobém horizontu, poukazujícími na souvislosti mezi počítačovými hrami a horšími školními výkony. Problémovou skupinou jsou především chlapani, jejichž intelektuální schopnosti bývají počítačovými hrami a videohrami ohroženy více. Má přitom jít o nebezpečí velmi reálné, kdy i v Německu se hovoří přímo o „*ztracené generaci mladých mužů*“.

⁷² A mohou možná být náchylnější např. i k uctívání nového náboženství dataismu, podle kterého je každé slovo složkou nekonečného toku dat. Dataista – dle (Harari, 2017) – věří algoritmům a odpojení od toku je pro něj ztrátou smyslu jeho života. Harari konstatuje růst významu digitálních pomocníků a plíživé pronikání technologií všude. Klade přitom provokativní otázky, např. co bude s demokracií, až firmy jako Facebook nebo Google (přesněji jejich inteligentní algoritmy) budou naše záliby a preference znát dokonaleji, nežli my samotní?

⁷³ Reálný svět muže již nepotřebuje a mužům je v něm stále obtížnější fungovat. Tudiž vytvořili svět virtuální, kam se stáhli jako „*plži do své ulity*“ (a tam se odehrávají i počítačové boje atd.) – srov. (Komárek, 2012).

⁷⁴ S odkazem na (Zimbardo, Coulombová, 2017). Muži postmoderní éry nejsou schopni dospět. Neutěšené dětství v nefunkčních rodinách je zaháněno do virtuálního světa, ve kterém digitální technologie konstruuji alternativní světy, které na muže nekladou žádné nároky a poskytují jim žádané zadostiučinění, vykoupené vytvářením zkraslených představ např. o sexu a partnerských vztazích. Muži tímto fakticky degenerují.

⁷⁵ Srov. (Komárek, 2012).

⁷⁶ S poukazy na úbytek testosteronu i u mladíků, přímými souvislostmi s životním stylem (včetně závislosti na digitálních médiích) i ztrátou životní mužské role v dnešní době – bliže viz (Zimbardo, Coulombová, 2017).

⁷⁷ „*Internetová pornografie se masově rozšířila a – jak nedávno ukázal ... psycholog ... Zimbardo – má drtivý dopad na mužskou sexualitu. Mozek mnoha mužů se stává na pornografii závislým a začíná ji preferovat před reálným sexem. Muži ztrácejí schopnost ucházet se o ženu, což má destruktivní důsledky pro schopnost vytvářet stabilní vztahy a tím i zájem pro výchovu dětí*“ (Hampl, 2018, s. 58). Srov. (Zimbardo, Coulombová, 2017).

Nová generace se formuje v internetovém dialogu, přičemž se používá i označení generace M, jako internetová generace narozená v době od 90. let minulého století.⁷⁸ Její členové – což platí zejména o mužské části – se často jeví jako „*velké děti, kteří nechtějí dospět a raději si chtějí pouze hrát*“. Čemuž napomáhá ultraliberální společenské klima i média, přesvědčují, že právo na neustálou zábavu náleží k tzv. lidským právům. Každý má mít údajně právo ubavit se až k smrti. Zejména mladým je namlouváno, že mají samozřejmý nárok na úplně všechno, a to bez povinností, bez všech ohledů i bez jakékoli odpovědnosti. Dnes má být možné úplně všechno, a pro úplně každého, a to nejpozději ihned. Tím, že jsou likvidovány všechny jistoty i tradice, kořeny a autority. Likvidováno vše normální. Všem je liberálními médii vtoukáno do hlavy, že jistoty jsou přežitkem minulých věků a, že k době postmoderní patří stálá nejistota. Nikoli řád, nýbrž nepřetržitý chaos. Jakékoli jistoty v době 4.0 mají být starosvětskou přezilostí. Včetně toho, že digitální 4.0 kapitalismus sdílených platform likviduje vybojované jistoty i pracovní standardy a navrací kapitalismus do 19. století.⁷⁹

Nikoli nepodstatnou roli ve výše naznačeném samozřejmě hrají faktory povahy ekonomické. Symbolickým ukončením doby mládí je odchod od rodičů, spojený se založením rodiny a starostí o vlastní bydlení. Což je dnes, především ve velkých městech, stále problematictější a nedostupnější. Bydlení s rodiči se prodlužuje. Někteří v současnosti – v kontextu mýtické tzv. nové ekonomiky – nekriticky a nesoudně propagují ekonomiku sdílenou. Včetně toho, že miléniové generace se již údajně nechtějí zavazovat majetkem, vlastním, splácením úvěru a chtějí si pouze hned užívat, s čímž právě operují digitální platformy sdílené ekonomiky. Realističtější náhledy připomínají, že jde především o výnosný byznys, který je nutné adekvátně regulovat. Ohledně „*zelených*“ aspektů a udržitelnosti sdílených platform realita taktéž bývá hodně odlišná od nekritických propagací.⁸⁰

Upozorňováno bývá na existenci i druhé stránky faktu, že mladí chtějí vše sdílet a nechtějí se zatěžovat vlastněním např. bytu. Na vlastní byt (ani hypotéku) totiž prostě nemají.⁸¹ Nové generace tak nemusí být rozmazlené ani líné, ale samostatné či vlastní bydlení si jednoduše nemohou dovolit. Nadšení ze společného bydlení (bývá predikováno nárůst i bydlení komunitního, obdobného jako v SSSR) může taktéž povážlivě slábnout s rostoucím věkem.

Připomínána v širším kontextu bývá sílicí infantilizace Západu, přičemž důležitou roli sehrává internet a sociální sítě, produkující sebestředné narcisy a digitální dementy.⁸² U sociálních médií narcistická funkce často převažuje nad ostatními, včetně informační funkce.⁸³ Na uvažování západní civilizace má stále menší vliv realita, a především mladí podléhají umělému virtuálnímu světu a žijí si ve svých uzavřených bublinách. K nedospělosti Západu, resp. čím dál větší dětinskosti a slabosti i fatální nepřipravenosti mladších generací přispívá odpolitizování společenských debat o klíčových problémech ve prospěch moralizování a emociálního vyděračství i neúměrné rozmazlování a přehnané opečovávání dětí a mládeže na každém kroku.⁸⁴ Neschopnost se o sebe postarat a obstát v konfrontaci s reálným světem a jeho problémy umocňují nová digitální média, formující své uživatele jako

⁷⁸ Generace M coby děti nového tisíciletí (též mileniálové, tj. tisíciletníci). Někdy ovšem bývá generace M označována jako generace Z, čímž bývají obvykle míněni lidé, narození v rozmezí od poloviny 90. let 20. století až do současnosti. Vyrůstali na síti WWW, která je od 90. let minulého století dostupnější, kdy se hovoří také o Generation Google. Za generaci Y bývají označováni narození po roce 1980 (v narážce na generaci X, zahrnující narozené v období 1965-80). Jedná se o digitální domorodce, vyrůstající s počítači a internetem. Mají přístup k digitálním technologiím a široce tyto používající již od dětství. Jejich digitální postižení dokládá (Spitzer, 2014). Generace starší jsou digitálními imigranty, kteří jsou původně zvyklí na nedigitální prostředí – srov. (Prensky, 2001). Obě skupiny se odlišují i např. nákupním chováním. Narození před rokem 1980 jsou zvyklí nakupovat především v reálném světě, což se odráží i v chování na internetu. Digitální domorodci (coby mileniálové) už neznají spojení jako „*jít na internet*“, neboť být on-line („*na síti*“) má pro ně být stejně přirozené jako dýchání. Od nakupování mají úplně jiná očekávání, nevidí už žádný rozdíl mezi off-line a on-line. I sex přes Skype je pro ně stejný, jako sex skutečný. Někteří namísto generace Y navrhuji používat pro digitální domorodce výstižnější označení Generation Me („*generace Já*“). Oni jsou středobodem všeho, kteří chtějí všechno hned a bez námahy. Na což má vliv dospívání ve věku AG („*After Google*“, též Generation Google). Nástup vyhledávače změnil používání internetu, všechny informace jsou na dosah ruky, stačí sáhnout po chytrém telefonu. V roce 2010 generace Y dospívá do věku 20-30 roků a mluví se o nich často také jako o „*millenials*“. Vymezení – coby lidí, kteří dospělosti dosáhli na počátku 21. století – však nebývá vždy jednotné.

⁷⁹ Podrobněji viz (Sirůček, 2018a,c,d, 2019a,b).

⁸⁰ Na temné stránky digitální ekonomiky (a celé společnosti) upozorňuje i Římský klub, včetně skepse právě vůči sdílené ekonomice – srov. (Weizsäcker, Wijkman, et al., 2018). Podrobněji viz (Sirůček, 2018c,d, 2019a).

⁸¹ Např. podle K. Gittlesonové (<https://www.bbc.com/news/business-45478670>) jsou mileniálové vlastně jakousi „*ztracenou generací*“, která si po dlouhé době nemůže dovolit to, co jejich rodiče. Mají přitom i méně dětí, a to především proto, že mají málo prostředků na založení rodiny a nemovitosti jsou předraženy. Zmíněné je formulováno v souvislosti s diskuzí o „*nejpřekvapivějších*“ důsledcích finanční krize 2007-08. Část mileniálů právě v posledních letech první dekády 21. století vstupovala na trh práce. Pro tyto – s odkazy především na realie USA – má být charakteristické, že: 1) mají méně dětí, pokud je mají vůbec, 2) nahromadili méně bohatství nežli generace předchozí, 3) nedůvěřují akciovým trhům, 4) nekupují domy a 5) nikomu nevěří.

⁸² Srov. (Spitzer, 2014, 2016).

⁸³ Mnozí tráví dlouhé hodiny pečlivým sledováním svého facebookového profilu, kolik už nasbírali lajků.

⁸⁴ Hovoří se o tzv. helikoptérově výchově, kdy rodiče nad dítětem až do pozdně teenagerovského věku neustále krouží a krouží jako pozorovací vrtulníky a vedou ho tímto nejenom k nesamostatnosti, ale i nezodpovědnosti.

zvířata v klecích v ZOO. Pustíme-li je do volné přírody, obvykle brzy zahynou. Oč jsou přitom děti a mládež více nesamostatní v reálném životě, o to více jim pokrokářští modernisté vnucují tzv. práva předčasně rozhodovat o věcech, jejichž dopady a rizika si neuvědomují.⁸⁵

Jsou vize 4.0 opravdu důvodem k optimismu?⁸⁶ Je opravdu jedinou nadějí „robot na konci tunelu“?⁸⁷ Spíše nežli jedinečná šance na úžasné zítřky pro všechny lidské bytosti – a to pod chytlivými slogany o digitálním světovém bratrství, s pestře rozmanitým, duhově barevným multikulturním, a genderově vyváženým, pestrým amalgámem etnik, ras, kultur, resp. plakátovými hesly o postkapitalistické digitální otevřené občanské společnosti se sdílenými platformami – se projekty 4.0 rýsují jako zrůdná vize totálního podřízení. Jako cesta k elektronickému globálnímu koncentráku, děsivé manipulaci, technologickému otroctví, získání absolutní kontroly nad vším a nad každým, bez ohledu na pohlaví či gender.

S další atomizací, s postupující fragmentací společnosti na osamocená, degenerovaná, digitálně dementní a očipovaná individua. Na novodobé otroky, kteří se považují za svobodné, radostně žijí s implantovanými mikročipy, bez nichž si však nemohou ani nic koupit ani prodat. S rozbitím společnosti na odlidštěná individua s umělými vzorci chování, která neustále komunikují přes sítě, navzájem se dotýkají na dálku a žijí s roboty. Jejichž virtuální životy provází virtuální sex, kdy se z rozmnožování stává záležitost genetiky a tovární výroby. Na zlenivělá individua pracující pouze výjimečně, neboť i intelektuální činnost přece daleko lépe zvládají stroje na myšlení, kvalitnější nežli lidský mozek. Na tupé ovce, které v domýšlivé chlubitosti a bezmezné hlouposti⁸⁸ na sebe na sítích dobrovolně sdělují intimnosti, které by nebyli mnohdy ochotni prozradit ani u velmi ostrého výsledku.

Na přecitlivělé pasivní tvory radostně podléhající zhoubné iluzi pohodlí, zahlcené novými a novými projekty a novými a novými aplikacemi. Na unuděná individua, která si chtějí pouze, a bez závazků, pořád užívat, a kterým je od mala vštěpováno tzv. lidské právo „ubavit se“ až k smrti. Na politováníhodná individua, která si nadšeně nechávají vnutit úplně vše, a to i ty nejabsurdnější zákazy, ovšem s pocitem, že na všechno mají samozřejmý nárok bez sebemenší odpovědnosti a povinnosti. Jsou přehlceni informacemi i možnostmi a podléhají svůdné iluzi obrovské svobody, kdy má být možné úplně všechno, a to tím, že zmizely všechny jistoty. Všechno nové a moderní je jimi považováno za automaticky dobré i prospěšné. Automaticky asistují u každé modernizační proměny tím, že tuto fatalisticky akceptují ještě dříve, nežli fakticky nastane. Na individua, která jsou permanentně obłudně manipulována, nepřetržitě sledována a důsledně kontrolována. I když tzv. kreativně pracují z domova, nebo odkudsi jako digitální nomádi (s údajným právem žít kdekoli), jsou přitom nepřetržitě celých 24 hodin denně využitelná a kontrolovatelná. Jejich soukromí neexistuje, stejně jako rozdíly mezi prací a volným časem, resp. pracovním a osobním životem. Automatizované digitální otroctví umocňují chytré přístroje, chytré sítě, chytré domácnosti a inteligentní města či celé chytré regiony pro hloupé lidi. Pro univerzální odcizená, tupá a bezpohlavní individua, digitální otroky bez jakýchkoli kořenů, bez tradic, bez vlastní identity, včetně národní, bez vlasti, bez historie, bez vlastního názoru, bez vlastního myšlení.

Závěrem zdůrazněme pokrokářský trend cílené delegitimizace a dekonstrukce muže bílého a heterosexuálního.⁸⁹ Genderová studia i studia „nebílé“ populace bílé muže demonizují a vedou k otevřené nenávisti k nim. K liberálnímu desateru progresivního intelektuála náleží sebeumrskačské obviňování bílého heterosexuálního muže ze všeho negativního v historii, v současnosti i budoucnosti. Jeho vina má být nepromlčitelná a nikdy neodpuštělná.⁹⁰ Musí se neustále kát, sám sebou okázale veřejně pohrdat, a aktivně

⁸⁵ S příklady snah posunovat dolů věk, od kterého mohou lidé volit (aniž přitom mají nějaké povinnosti), nebo aktuálního zneužívání mládeže a dětí v duchu tzv. pozitivní alarmismu ohledně klimatických změn.

⁸⁶ V duchu namátkou např. (Brynjolfsson, McAfee, 2015). K přehledu literatury 4.0 srov. (Sirůček, 2018d).

⁸⁷ Jak populárně hlásají (Šichtařová, Pikora, 2017). Spoléhají na to, že s novými technologiemi přichází rozvoj a bohatství a snad i štěstí. Něco podobného jako údajně „kdysi za zaoceánskými plavbami ...?“ (tamtéž, s. 294).

⁸⁸ „Dvě věci na světě jsou nekonečné: vesmír a lidská hloupost. I když s tím vesmírem si nejsem tak úplně jist ...“ (A. Einstein).

⁸⁹ M. Zelený rekapituluje: „Před třemi lety jsem o zahájené destrukci bělošského světa napsal článek, v němž jsem Angelu Merkelovou nazval vůdcem jakési genocidy bělochů, čímž měla být v hyperbolické symbolice nastíněna černá budoucnost evropské společnosti. Ostatně i Ferguson to formuloval podobně: „Všechno to má jednoho jmenovatele – je třeba dekonstruovat mrtvého bílého muže“ ...“ (Zelený, 2019, s. 13) – srov. (Ferguson, 2014, 2016). Zelený varuje před „novou korektní ortodoxií“, která ovládla Západ, a za níž stojí ideje studentských bouří roku 1968, které se „... staly základem moci nové generace vědců i politiků“ (tamtéž). K „syndromu 68“, jehož prokletí se musí zbavit politická levice i celý svět srov. (Sirůček, 2016b, 2019a aj.). Skoncovat s názorovou hegemonií osmašedesátníků – ve světě i u nás – je dnes životně důležité nejenom pro záchranu Evropy a záchranu normálního světa normálních lidí, nýbrž i pro samotné přežití lidstva. Liberální osmašedesátníci, fanaticky posedlí svým mesiášstvím, jsou celoživotně silně frustrováni. Dnes hrozí nebezpečí, že se na sklonku svých životů nebudou štítit vyprovokovat další válku, a to včetně jaderného holocaustu.

⁹⁰ Obdobně jako údajná historická vina Evropy, která má být povinná radostně spáchat sebevraždu – „Západní civilizace projevuje v posledním století neuvěřitelnou míru sebedestruktivních tendencí“ (Hampl, 2018, s. 176). Liberální pokrokářští intelektuálové překypují nenávisti k vlastní kultuře (jejímž výrazem je ideologie multikulturality) i celé své civilizaci. „Jedním z aspektů této nenávisti k vlastní civilizaci je systematické falšování dějin. Tak, aby naše vlastní historie vyzněla jako zrůdné období temnoty, násilí a nenávisti a aby všichni ostatní byli vykresleni růžovými barvami. V českých zemích je v současné době takto „rekonstruováno“ období německé okupace – a druhá světová válka vůbec – s cílem vykreslit Rusy jako

spolupracovat na své totální likvidaci.⁹¹ „Ale odkud získávají tyto speciální zájmové skupiny, které jsou plně nenávisť, moc? Odpovědí je, že jim ji předali slabí a neschopní bílí muži“ (Roberts, 2019).⁹²

Prameny

- Apicellaová, C. L., Carré, J. M., Dreberová, A. (2015): Testosterone and Economic Risk Taking: A Review. *Adaptive Human Behavior and Physiology*, roč. 1, č. 3, s. 358-385. ISSN 2198-7335.
- Badinterová, E. (2005): *XY: O mužské identitě*. Praha: Paseka. ISBN 8071857270.
- Bakalář, P. (2003): *Tabu v sociálních vědách*. Praha: Votobia. ISBN 8072201352.
- Baron-Cohen, S. (2002): The Extreme Male Brain Theory of Autism. *Trends in Cognitive Science*, roč. 6, č. 6, s. 248-254. ISSN 1364-6613.
- Barša, P. (2003): *Panství člověka a touha ženy: Feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: SLON. ISBN 8086429067.
- Beauvoirová, S. L. E. M. B. (1949): *Le Deuxième sexe*. Paris: Gallimard. ISBN nemá (česky *Druhé pohlaví*. Praha: Orbis 1966. ISBN nemá).
- Becker, G. S. (1957): *The Economics of Discrimination*. Chicago: Chicago University Press. ISBN nemá.
- Becker, G. S. (1976): *The Economic Approach to Human Behavior*. Chicago: Chicago University Press. ISBN 0226041115.
- Becker, G. S. (1981): *A Treatise on the Family*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 0674906985.
- Bergmannová, B. R. (1986): *The Economic Emergence of Women*. New York: Basic Books. ISBN 0312219415.
- Bergmannová, B. R. (1987): Women's Role in the Economy: Teaching the Issues. *Journal of Economic Education*, roč. 18, č. 4, s. 393-407. ISSN 0022-0485.
- Bettiová, F., Verashchaginová, A. (eds.) (2008): *Frontiers in the Economics of Gender*. London: Routledge. ISBN 9780415445726.
- Biddulph, S. (2006): *Výchova kluků*. Praha: Portál. ISBN 8073671611.
- Biddulph, S. (2007): *Mužství: Jak zvládat všechny mužské role*. Praha: Portál. ISBN 9788073672096.
- Blauová, F. D., Ferberová, M. A., Winklerová, A. E. (2009): *Economics of Women, Men, and Work*. 6. vydání. Upper Saddle River: Prentice Hall. ISBN 9780136084259.
- Bly, R. (2005): *Železný Jan*. Praha: Argo. ISBN 8072036599.
- Booth, A., Granger, D. A., Mazur, A., Kivlighanová, K. T. (2006): Testosterone and Social Behavior. *Social Forces*, roč. 85, č. 1, s. 167-191. ISSN 0037-7732.
- Brožová, D. (2005): Diskriminace žen v ekonomické teorii: *Politická ekonomie*, roč. 54, č. 5, s. 646-660. ISSN 0032-3233.
- Brožová, D. (2010): Antidiskriminační zákon a jeho ekonomické a právní souvislosti z pohledu liberální ekonomie. *Politická ekonomie*, roč. 58, č. 3, s. 357-373. ISSN 0032-3233.
- Brožová, D. (2012): *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. Praha: Oeconomica. ISBN 9788024518800.
- Brynjolfsson, E., McAfee, A. (2015): *Druhý věk strojů: Práce, pokrok a prosperita v éře špičkových technologií*. Brno: Jan Melvil. ISBN 9788087270714.
- Butlerová, J. (1990): *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge. ISBN 0415389550.
- Carr, N. G. (2017): *Nebezpečná mělčina: Jak internet mění náš mozek. Analýza stavu lidské psychiky v době digitální*. Podlesí: Dauphin. ISBN 978-80-7272-780-3 (resp. recenze Sirůček, P. (2018): Zasiťování dementi doby digitální I. *Marathon*, 150, roč. 22, č. 2, s. 8-16. ISSN 1211-8591).
- Cicarelli, J., Cicarelliová, J. (2003): *Distinguished Women Economist*. Westport: Greenwood Press. ISBN 0313303312.
- Cidliňská, K., Červinková, A., Linková, M., Tenglerová, H., Vohlídalová, M. (2013): *Nejisté vyhlídky: Proměny vědecké profese z genderové perspektivy*. Praha: SLON. ISBN 9788074191459.

velké zločince, Čechy jako menší zločince a Němce jako oběti. Naráží to na pochopitelný odpor. Méně často si však uvědomujeme, že podobnou „rekonstrukcí“ již prošly dějiny předchozích staletí a že téměř všechno, co slyšíme o evropském středověku nebo období kolonialismu, bylo upraveno v neprospěch Evropanů“ (Hampl, 2018, s. 22-23).

⁹¹ Viny programově šíří protibělošský rasismus – „Znovu se obnovuje rasismus. Tentokrát zaměřený proti bělochům. Na rozdíl od dřívějších forem rasismu není protektorský, nýbrž více či méně otevřeně hovoří o nutnosti zcela vyhladit lidi s bílou barvou kůže“ (Hampl, 2018, s. 57). Tato vina nabývá často až podob mystických. Nemůže být nikdy a ničím odčiněna, pouze fyzickou likvidací bílých mužů. Jedná se o nový fenomén, spojený se současným ultraliberálním, zdegenerovaným Západem. Jinde by si to totiž nenechali líbit (namátkou např. připomínat otrokářskou minulost Turecku). Pouze na dnešním Západě vznikla elita placená za to, aby vyráběla umělé problémy, která je přímo závislá na vyvolávání pocitů viny. Srov. (Murray, 2018).

⁹² V souvislosti s hnutím #MeToo (které citovaný autor přirovnává k nečekané katastrofě typu výbuchu sopky Krakatoa) V. Vondruška varovně glosuje: „Ať si v Hollywoodu dělají, co chtějí. Budme demokrati a nechme je, ať tam třeba všechny muže vyvraždí nebo vykastrují, když se neumějí bránit. Dávejme si jen pozor, aby se tenhle mor nerozšířil i k nám ...“ (Vondruška, 2018, s. 220).

- Coates, J. M., Herbert, J. (2008): Endogenous Steroids and Financial Risk Taking on a London Trading Floor. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, roč. 105, č. 16, s. 6167-6172. ISSN 0027-8424.
- Cohenová, M. (1985): The Razor's Edge Invisible: Feminism's Effect on Economics. *International Journal of Women's Studies*, roč. 8, č. 3, s. 286-298. ISSN 2333-6021.
- Češková, A. a kol. (2009): *Ženy v politice*. Praha: CEVRO. ISBN 9788086816333.
- Dalyová, M. (1973): *Beyond God the Father: Towards a Philosophy of Women's Liberation*. Boston: Beacon Press. ISBN 0807027685.
- Dalyová, M. (1978): *Gyn/Ecology: The Metaethics of Radical Feminism*. Boston: Beacon Press. ISBN 0807015105.
- Davisová, A. Y. (1971): *Women & Capitalism: Dialectics of Oppression and Liberation*. Neznámý vydavatel. ISBN nemá. In James, J., Davisová, A. Y. (eds.) (1998): *The Angela Y. Davis Reader*. Hoboken: Wiley-Blackwell, s. 161-209. ISBN 0631203613.
- DeHaanová, F., Daskalova, K., Louftiová, A. (eds.) (2006): *A Biographical Dictionary of Women's Movements and Feminisms: Central, Eastern, and South Eastern Europe, 19th and 20th Centuries*. Budapest: Central European University Press. ISBN 9789637326394.
- Derrida, J. (1993): *Texty k dekonstrukci*. Bratislava: Archa ISBN 8071150460.
- Dimand, R. W., Dimandová, M. A., Forgetová, E. L. (eds.) (2000): *A Biographical Dictionary of Women Economists*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. ISBN 9781852789640.
- Dušek, L., Kališková, K., Münich, D. (2005): The Poor or the Kids? Distributional Impacts of Taxes and Benefits Among Czech Households. *Prague Economic Papers*, roč. 24, č. 5, s. 602-618. ISSN 1210-0455.
- Dyble, M. et al. (2015): Sex Equality Can Explain the Unique Social Structure of Hunter-Gatherer Bands. *Science*, roč. 348, č. 6236, s. 796-798. ISSN 0036-8075.
- Dynanová, K. E., Rouseová, C. E. (1997): The Underrepresentation of Women in Economics: A Study of Undergraduate Economics Students. *Journal of Economic Education*, roč. 28, č. 4, s. 350-368. ISSN 0022-0485.
- Džbáňková, Z., Sirůček, P. (2007): *Ekonomie – matematika slastí a strastí či věda etická? (vybrané problémy)*. In Kolektiv autorů (2007): *CD – sborník z Mezinárodních statisticko-ekonomických dnů na VŠE v Praze konaných 20. 9. 2007*. Praha: KMIE FPH a KSTP FIS VŠE v Praze 2007. ISBN 9788025402757.
- Džbáňková, Z., Sirůček, P. (2009): *Etický rozměr soudobé globalizace a ekonomické vědy*. In Kolektiv autorů (2009): *CD – sborník příspěvků z 3. Mezinárodních statisticko-ekonomických dnů na VŠE v Praze konaných 17.-18. 9. 2009*. Praha: KMIE FPH a KST FIS VŠE v Praze 2009. ISBN 9788086175669. Též Sborník abstraktů, s. 16. ISBN 9788086175652.
- Džbáňková, Z., Sirůček, P. (2012a): *Women as a Factor of Development in the 21st Century*. In: Pavelka, T., Löster, T. (eds.) (2012): *International Days of Statistics and Economics. CD – sborník příspěvků z 6. Mezinárodních statisticko-ekonomických dnů na VŠE v Praze konaných 13.-15. 9. 2012*. Slaný: Melandrium. ISBN 9788086175799.
- Džbáňková, Z., Sirůček, P. (2012b): *Ženy v byznysu*. In Löster, T. (eds.) (2012): *Medzinárodný zborník vedeckých prác pri príležitosti 60. výročia univerzitného vzdelávania na Podnikohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach CD – MSED*. Slaný: Melandrium. ISBN 9788086175805.
- Džbáňková, Z., Sirůček, P. (2013a): *Rationality in Economics – Male and Female Perspectives*. In Löster, T., Pavelka, T. (eds.) (2013): *The 7th International Days of Statistics and Economics. Conference Proceedings. September 19-21, 2013 Prague, Czech Republic*. Slaný: Melandrium, s. 375-387. ISBN 9788086175874.
- Džbáňková, Z., Sirůček, P. (2013b): *The Potential of Women and the 21st Century*. *Research Journal of Economics, Business and ICT*, roč. 8, č. 1, s. 27-30. ISSN 2045-3345.
- Džbáňková, Z., Sirůček, P. (2015): *Rationality and Irrationality in Economics (selected problems)*. In Löster, T., Pavelka, T. (eds.) (2015): *The 9th International Days of Statistics and Economics. Conference Proceedings. September 10-12, 2015 Prague, Czech Republic*. Slaný: Melandrium, s. 391-402. ISBN 9788087990063.
- Edgeworth, F. Y. (1922): *Equal Pay to Men and Women for Equal Work*. *Economic Journal*, roč. 32, č. 128, s. 431-457. ISSN 0013-0133.
- Eisenegger, C., Naef, M., Snozzi, R., Heinrichs, M., Fehr, E. (2010): *Prejudice and Truth about the Effect of Testosterone on Human Bargaining Behaviour*. *Nature*, roč. 463, č. 7279, s. 356-359. ISSN 1476-4687.
- Engels, F. (1884): *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats*. Zürich: Verlag der Volkbuchhandlung. ISBN nemá (česky např. *Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu: S výňatky z Marxova Konspektu knihy Lewise H. Morgana Pravěká společnost a s výňatky z Engelsových dopisů*. Praha: Svoboda 1979. ISBN nemá).
- Escobar, A. (1995): *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 0691034095.
- Evansová, E. (2015): *The Politics of Third Wave Feminisms: Neoliberalism, Intersectionality, and the State in Britain and the US*. London: Palgrave Macmillan. ISBN 9781137295262.

- Feltová, U. (ed.) (2009): *Living and Knowing in Research. Convergences and Heterogeneity in Research Cultures in the European Context*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 9788073301569.
- Ferberová, M. A. (1987): *Women & Work Paid & Unpaid*. New York: Garland Science. ISBN 0824086902.
- Ferberová, M. A., Nelsonová, J. A. (eds.) (1993): *Beyond Economic Man: Feminist Theory and Economics*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 9780226242019.
- Ferguson, N. C. D. (2014): *Civilizace: Západ a zbytek světa*. Praha: Argo/Dokořán. ISBN 9788025711149.
- Ferguson, N. C. D. (2016): *Velký rozklad: O úpadku institucí a zániku ekonomik*. Praha: Argo. ISBN 9788025716380.
- Figesová, E. (1970): *Patriarchal Attitudes: Women in Society*. New York: Stein and Day. ISBN 0892551224.
- Fineová, C. (2017): *Testosterone Rex: Unmaking the Myths of our Gendered Minds*. London: Icon Books. ISBN 9781785783180.
- Folbreová, N., Bergmannová, B. R., Agarwalová, B., Florová, M. (eds.) (1992): *Women's Work in the World Economy*. Houndmills: Macmillan. ISBN 9780333592946.
- Foster, J. B., Magdoff, F. (2009): *Velká finanční krize: Příčiny a následky*. Všeň: Grimmus. ISBN 9788090283114 (resp. recenze Sirůček, P. (2009): Příčiny a následky finanční krize ve světle (staro) nových jevů globalizace. *Marathon*, 90, roč. 13, č. 5, s. 19-28. ISSN 1211-8591).
- Foucault, M. P. (2009): *Zrození biopolitiky: Kurs na Collège de France (1978–1979)*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 9788073251819.
- Fraserová, N. (2007): *Rozvíjení radikální imaginace: Globální přerozdělování, uznání a reprezentace*. Praha: Filosofie. ISBN 9788070072516.
- Fraserová, N. (2009): Feminism, Capitalism and the Cunning of History. *New Left Review*, roč. 56, č. 2, s. 97-117. ISSN 0028-6060.
- Friedanová, B. (1963): *The Feminine Mystique*. New York: W. W. Norton. ISBN 0393322572.
- Gartield, R. (2017): *Mužský kód: Klíč k mužským emocím*. Praha: Portál. ISBN 9788026212539.
- Geiselberger, H. (ed.) (2017): *Velký regres: Mezinárodní rozprava o duchovní situaci dneška*. Praha: Rybka Publishers. ISBN 9788087950340 (resp. recenze Sirůček, P. (2017): Velký regres, velké sblížení, nebo velká naděje? (Ani budoucnost už není, co bývala ...). *Marathon*, 147, roč. 21, č. 5, s. 14-32. ISSN 1211-8591).
- Giddens, A. (2012): *Proměna intimity: Sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Praha: Portál. ISBN 9788026201755.
- Gilliganová, C. (2001): *Jiným hlasem: O rozdílné psychologii mužů a žen*. Praha: Portál. ISBN 8071784028.
- Gilmanová-Perkinsová, Ch. (1898): *Women and Economics: A Study of the Economic Relation Between Men and Women as a Factor in Social Evolution*. Boston: Small, Maynard & Company. ISBN nemá.
- Goldberg, E. (2004): *Jak nás mozek civilizuje: Čelní laloky a řídicí funkce mozku*. Praha: Karolinum. ISBN 8024607131.
- Greerová, G. (1970): *The Female Eunuch*. London: Flamigo. ISBN 374527628.
- Grerová, G. (1984): *Sex & Destiny: The Politics of Human Fertility*. New York: Harper & Row. ISBN 0060151404.
- Hampl, P. (2016): *Prolomení hradeb: Proč západní civilizace podléhá islámu a jaké je naděje na její záchranu*. Olomouc: Naštvané matky. ISBN 9788090657311.
- Hanák, D. (2007): *České konzervativní myšlení (1789–1989)*. Brno: Studio Arx. ISBN 978-80-86665-03-0 (resp. recenze Sirůček, P. (2008): Příběh českého konzervativního myšlení. *Marathon*, 82, roč. 12, č. 4, s. 20-36, resp. dokončení in *Marathon*, 83, roč. 12, č. 5, s. 29-36. ISSN 1211-8591).
- Harari, Y. N. (2017): *Homo deus: Stručné dějiny zítřka*. Voznice: Leda 2017. ISBN 9788073355029.
- Harawayová, D. J. (1985): Manifesto for Cyborgs: Science, Technology, and Socialist Feminism in the 1980s. *Socialist Review*, roč. 80, č. 2, s. 65-108. ISSN 0161-1801.
- Hardingová, S. G. (1986): *The Science Question in Feminism*. Ithaca: Cornell University Press. ISBN 0801493633.
- Hausmann, J. (2002): *Nahota feminizmu*. Ústní nad Labem: Reneco. ISBN 9788086563275.
- Havelková, B. (2009): Genderová rovnost v období socialismu. In Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. (eds.) (2009): *Komunistické právo v Československu: Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita – Mezinárodní politologický ústav, s. 179-206. ISBN 9788021048447.
- Herrnstein, R. J., Murray, Ch. (1974): *The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life*. New York: Free Press. ISBN 0029146739.
- Hewitsonová, G. J. (2001): *A Survey of Feminist Economics*. Discussion Papers, 01, 2001. Bundora: La Trobe University. ISBN nemá.
- Heywood, A. (1994): *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 8085865106.
- Horký, O. (2011): Falešná neutralita neoklasické teorie: feministická, antropologická, evoluční a ekologická kritika. *Politická ekonomie*, roč. 59, č. 3, s. 329-344. ISSN 0032-3233.

- Horská, P. (1999): *Naše prababičky feministky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 8071063800 (resp. recenze Sirůček, P. (2013): (Pra)Feminismus český aneb rozumná emancipace. *Marathon*, 114, roč. 17, č. 1, s. 24-36. ISSN 1211-8591).
- Houda, P. (2019): Hrozí nám postliberální diktatura. *Lidové noviny*, 18. 5. 2019, s. 13-14. ISSN 0862-5921.
- Huxley, A. (1932): *Brave New World*. London: Chatto and Windus. ISBN nemá (česky např. *Konec civilizace*. Praha: Orfeus 1993. ISBN 8085522276).
- Kahnová, S. (1995): Women in Economic Profession. *Journal of Economic Perspectives*, roč. 9, č. 4, s. 193-205. ISSN 0895-3309.
- Jackson, S. (1999): Marxism and Feminism. In Gamble, A., Marsh, D., Tant, T. (eds.) (1999): *Marxism and Social Science*. London: Macmillan, s. 11-34. ISBN 0333655966.
- Javorská, Z. (2010): Skryté výzvy ekofeminismu. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 12, č. 2, s. 16-22. ISSN 1213-0028.
- Javorská, Z. (2016): Různé tváře ekofeminismu. *Sedmá generace*, roč. 26, č. 4, s. 17-19. ISSN 1212-0499.
- Jeffreysová, S. (1990): *Anticlimax: A Feminist Perspective on the Sexual Revolution*. New York: New York University Press. ISBN 9781742198071.
- Jeffreysová, S. (2008): *The Industrial Vagina: The Political Economy of the Global Sex Trade*. London: Routledge. ISBN 9780415412322.
- Johanisová, N. (2008): *Kde peníze jsou služebním, nikoliv pánem: Výpravy za ekonomikou přátelskou přírodě a člověku*. Volary: Stehlík. ISBN 9788086913056 (resp. recenze Sirůček, P. (2015): Ekonomický dogmatismus a ekonomické disidentství (aneb obecnější úvahy nad kacířským hledáním Nadi Johanisové). *Marathon*, 128, roč. 19, č. 1, s. 9-22. ISSN 1211-8591).
- Johanisová, N. (2014): *Ekonomičtí disidenti: Kapitoly z historie alternativního ekonomického myšlení*. Volary: Stehlík. ISBN 9788086913124 (resp. recenze Sirůček, P. (2015): Ekonomický dogmatismus a ekonomické disidentství (aneb obecnější úvahy nad kacířským hledáním Nadi Johanisové). *Marathon*, 128, roč. 19, č. 1, s. 9-22. ISSN 1211-8591).
- Joch, R. (2019): Právo na diskriminaci v soukromém styku. *Lidové noviny*, 7.-8. 5. 2019, s. 11. ISSN 0862-5921.
- Jones, S. (2008): *Y: Původ mužů*. Praha: Paseka. ISBN 9788071858959.
- Karsten, H. (2006): *Ženy – muži: Genderové role, jejich původ a vývoj*. Praha: Portál. ISBN 807367145X.
- Kiczková, Z. (1998): *Příroda: vzor žena!? Hľadanie alternatív v ekofeminizme*. Bratislava: Aspekt. ISBN 80-967585-3-5.
- Klaus, V. (2015): *Velcí ekonomové jsou mou inspirací*. Praha: Institut Václava Klause. ISBN 9788075420053 (resp. anotace Sirůček, P. (2016): Aby ekonomická věda (a její dějiny) nebyla lidovou tvořivostí, resp. sluníčkářským kejklářstvím. *Marathon*, 136, roč. 20, č. 2, s. 19-28. ISSN 1211-8591).
- Klaus, V. (2019): Nová kniha autora bestselleru Černá labuť. *Newsletter*, březen 2019, s. 7. Praha: Institut Václava Klause. ISSN nemá.
- Klaus, V. a kol. (2018): Obrana demokracie před liberální demokracií: Manifest Institutu Václava Klause. *Týdeník Echo*, roč. 5, č. 25, s. 32-36. ISSN 2336-4971.
- Kolářová, M. (2009): *Protest proti globalizaci: Gender a feministická kritika*. Praha: SLON. ISBN 9788086429960.
- Komárek, S. (2012): *Muž jako evoluční inovace? Eseje o maskulinitě, její etologii, životních strategiích a proměnách*. Praha: Academia. ISBN 9788020020864.
- Kovanda, L. (2011): Ekonomie budoucnosti: Čtyři možné scénáře. *Politická ekonomie*, roč. 59, č. 6, s. 743-758. ISSN 0032-3233.
- Kováčsová, E. (ed.) (2016): *Solidarity in Struggle – Feminist Perspectives on Neoliberalism in East-Central Europe*. <https://www.enut.ee/en/solidarity-in-struggle-feminist-perspectives-on-neoliberalism-in-east-central-europe>.
- Kremlík, V. (2019): *Obchodníci se strachem: Průvodce skeptika po klimatické apokalypse*. Praha: Dokořán. ISBN 9788073639082.
- Křížková, A., Marková-Volejníčková, R., Vohlídalová, M. (2018): *Genderové nerovnosti v odměňování: Problém nás všech*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 9788073303297.
- Kubátová, J. (2007): *Fyzické rozdíly mezi mužem a ženou: Tělo a mozek*. <http://www.kubata.nazory.cz/clanky/kap7.html>.
- Kulišťák, P. (2003): *Neuropsychologie*. Praha: Portál. ISBN 8071785547.
- Kurzweil, R. (1999): *The Age of Spiritual Machines: When Computers Exceed Human Intelligence*. New York: Viking Press. ISBN 0670882178.
- Lehečková, T. (2016): Od ekofeminismu ke queer ekologii. *Sedmá generace*, roč. 26, č. 4, s. 2-7. ISSN 1212-0499.
- Linková, M., Červinková, A. (eds.) (2004): *Myšlení hranic: Genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*. Praha: Sociologický ústav ČSAV. ISBN 8073300508.

- Loužek, M. (2006): Feminismus – záchrana nebo zkáza? In Mach, P. (ed.) (2006): Antidiskriminační zákon – ochrana slabších, nebo převrácení práva? Sborník CEP 2006, č. 49, s. 47-56. ISBN 8086547558.
- Loužek, M. (2012): Ekonomie vědy – naděje, nebo léčka? Politická ekonomie, roč. 60, č. 4, s. 536-550. ISSN 0032-3233.
- Luce, E. (2019): *Soumrak západního liberalismu*. Praha: Argo. ISBN 9788025727041.
- Polkinghornová, B., Thomsonová, D. L. (1999): *Adam Smith's Daughters: Eight Prominent Women Economists from the Eighteenth Century to the Present*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. ISBN 9781858980843.
- Macháček, M. (2015): *Soumrak ekonomie? K problému formalizace a krize smyslu společenské vědy*. Ostrava: VŠB-TU. ISBN 9788024837499.
- Manneová, K. (2017): *Down Girl: The Logic of Misogyny*. New York: Oxford University Press. ISBN 9780190604981.
- Marcuse, H. (1974): Marxism and Feminism. *Women's Studies*, roč. 2, č. 3, s. 279-288. ISSN 0049-7878.
- Matonoha, J.: Žena a věda: Feministická epistemologie a kritika vědeckého diskursu. In Linková, M., Červinková, A. (eds.) (2004): *Myšlení hranic: Genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*. Praha: Sociologický ústav ČSAV, s. 25-36. ISBN 8073300508.
- Mill, J. S. (1869): *The Subjection of Women*. London: Longmans, Green, Reader, and Dyer. ISBN nemá.
- Moire, B., Moirová, A. (2000): *Proč muži nežehlí: Čtení o mužích a ženách*. Praha: Grada. ISBN 8071699454.
- Moranová, C. (2012): *Jak být ženou*. Brno: Host. ISBN 9788072946969.
- Morris, D. (1971): *Nahá opice: Zoolog studuje lidského živočicha*. Praha: Mladá fronta. ISBN nemá.
- Mottová, C., Cockayne, D. (2017): Citation Matters: Mobilizing the Politics of Citation Toward a Practice of „Conscientious Engagement“. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, roč. 24, č. 7, s. 954-973. ISSN 0966-369X.
- Možný, I. (2011): Vysokoškolačky a ty druhé: Demografický bankrot už u nás není utopií. *Respekt*, 2011, roč. 23, č. 20, s. 78. ISSN 0862-6545.
- Murray, D. (2018): *Podivná smrt Evropy: Imigrace, identita, islám*. Voznice: Leda. ISBN 9788073355623.
- Naglová-Docekalová, H. (2007): *Feministická filozofie: Výsledky, problémy, perspektivy*. Praha: SLON. ISBN 9788086429687.
- Naisbitt, J., Aburdenová, P. (1992): *Megatrendy 2000: Desat' nových smerov na devät'desiate roky*. Bratislava: Bradlo. ISBN 8071270504.
- Nečasová, D. (2011): *Buduj vlast – posílíš mír! Ženské hnutí v českých zemích 1945–1955*. Brno: Matice moravská. ISBN 9788086488820.
- Oakleyová, A. R. (1972): *Sex, Gender and Society*. London: Maurice Temple Smith. ISBN 085117020X (česky *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál 2000. ISBN 8071784036).
- Ondrašínová, M. (2016): *Cyklické tělo, spiritualita a probouzení ženy: Přepisování genderových identit v prostředí ženských kruhů. Disertační práce*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN nemá.
- Premsky, M. (2001): Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, roč. 9, č. 5, s. 1-6. ISSN 1074-8121.
- Prošková, D., Mrázová, R. (2019): *Velké ženy z malé země*. Velké Přílepy: Polaris Consulting. ISBN 9788027054336.
- Pujolová, M. A. (1992): *Feminism and Anti-Feminism in Early Economic Thought*. Alderhorst: Edward Elgar. ISBN 1852784563.
- Pytlíková, M. (2015): *Rozdíl ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině*. Studie 11/2015. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR. ISBN 9788073443573.
- Real, T. (1999): *I Don't Want to Talk About It: Overcoming the Secret Legacy of Male Depression*. New York: Simon and Schuster. ISBN 0684865394.
- Renzettiová, C. M., Curran, D. J. (2003): *Ženy, muži a společnost*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 8024605252.
- Roberts, P. C. (2019): *The Delegitimization of the White Male*. <https://www.paulcraigroberts.org/2019/01/28/the-delegitimization-of-the-white-male>.
- Sainiová, A. (2018): *Od přírody podřadné: Jak se věda mylila v ženách*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2902-7.
- Segalová, L. (1987): *Is the future female? Troubled Thoughts on Contemporary Feminism*. London: Virago. ISBN 9780860686972.
- Seizová, J. (1993): Feminism and the History of Economic Thought. *History of Political Economy*, roč. 25, č. 1, s. 185-201. ISSN 0018-2702.
- Sentová, E. M., Van Staverenová, I. (2019): A Feminist Review of Behavioral Economic Research on Gender Differences. *Feminist Economics*, roč. 25, č. 2, s. 1-35. ISSN 1354-5701.
- Schneider, G., Stackelfordová, J. (2001): Economics Standards and Lists: Proposed Antidotes for Feminist Economists. *Feminist Economics*, roč. 7, č. 2, s. 77-89. ISSN 1354-5701 (resp. *Ten Principles of Feminist*

Economics: A Modestly Proposed Antidote. <https://forestpolicy.typepad.com/ecoecon/2007/07/ten-principles-.html>).

Schorová, J. B. (2014): Debating the Sharing Economy. Great Transition Initiative. <https://www.greattransition.org/publication/debating-the-sharing-economy>.

Sirůček, P. (2004): Nové aspekty globalizace aneb megatrendy 2000–2010. *Marathon*, 56, roč. 8, č. 5, s. 3-10. ISSN 1211-8591. <http://www.valencik.cz/marathon/04/mar040500.htm>.

Sirůček, P. (2011a): Ženský element v (nejen) ekonomické vědě – úvod do problematiky. *Marathon*, 105, roč. 15, č. 6, s. 6-16. ISSN 1211-8591. <http://www.valencik.cz/marathon/doc/Mar1106.pdf>.

Sirůček, P. (2011b): Ženy a ekonomické teorie. *Acta Oeconomica Pragensia*, roč. 19, č. 5, s. 87-100. ISSN 0572-3043.

Sirůček, P. (2011c): Ženy v ekonomických teoriích. *Marathon*, 106, roč. 15, zvláštní číslo, s. 3-29. ISSN 1211-8591. <http://www.valencik.cz/marathon/doc/Mar110Z.pdf>.

Sirůček, P. (2012): Feministická ekonomie. *Acta Oeconomica Pragensia*, roč. 20, č. 3, s. 3-18. ISSN 0572-3043.

Sirůček, P. (2013): (Pra)Feminismus český aneb rozumná emancipace (recenze a komentář k textu Horská, P.: Naše prababičky feministky. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1999. 124 s.). *Marathon*, 114, roč. 17, č. 1, s. 24-36. ISSN 1211-8591. <http://www.valencik.cz/marathon/doc/Mar1301.pdf>.

Sirůček, P. (2016a): *Dlouhé K-vlny (historie zkoumání, vývoj, výhledy) a rozpory soudobé globalizace. Díl I. O cyklech a dlouhých vlnách. Díl II. O globalizaci a dlouhých vlnách. 3. aktualizované vydání*. Praha: Fórum společenských věd Klubu společenských věd, ročník 2016 (IV.). ISSN 2336-7679. <http://forum.klubspolved.cz/Sirucek160407-ch.htm>.

Sirůček, P. (2016b): Tragédie korektního pokrokářství. *Marathon*, 138, roč. 20, č. 4, s. 4-34. ISSN 1211-8591. <http://valencik.cz/marathon/doc/Mar1604.pdf>.

Sirůček, P. (2018a): Antipráce, levicová roboti a další mýty 4.0. *Fórum společenských věd Klubu společenských věd*, ročník 2018 (VI.), s. 1-26, 32. ISSN 2336-7679. http://forum.klubspolved.cz/Sirucek_Antiprace_levicovi_roboti_a_dalsi_myty_4.0.pdf.

Sirůček, P. (2018b): Behaviorální ekonomie ve světle tzv. Nobelovy ceny za ekonomii. *Marathon*, 149, roč. 22, č. 1, s. 12-30. ISSN 1211-8591. <http://valencik.cz/marathon/doc/Mar1801.pdf>.

Sirůček, P. (2018c): Minislovniček a literatura 4.0. *Medias res*, roč. 3, č. 2, s. 35-67. ISSN 2464-6334. <http://www.mediasres.cz/publikace-medias-res/3021-medias-res-22018.htm>.

Sirůček, P. (2018d): Pokrokářské mýty vzdělání 4.0. Příspěvek na 20. ročník mezinárodní vědecké konference *Lidský kapitál a investice do vzdělání: Teorie a praxe v návaznosti na Průmysl 4.0*, konané 24. 11. 2017 na VŠFS Praha. *Marathon*, 149, roč. 22, č. 1, s. 2-11. ISSN 1211-8591. <http://valencik.cz/marathon/doc/Mar1801.pdf>.

Sirůček, P. (2018d): Průvodce literaturou 4.0 (aneb kritické otazníky nad frázemi a mýty 4.0). *Fórum společenských věd Klubu společenských věd*, ročník 2018 (VI.), s. 1-66. ISSN 2336-7679. <http://forum.klubspolved.cz/Sirucek180917-ch.htm>.

Sirůček, P. (2019a): Levici chybí kompas i kotva: Tady je – normálním lidem a práci čest! *Marathon*, 155, roč. 23, č. 1, s. 3-24. ISSN 1211-8591. <http://valencik.cz/marathon/doc/Mar1901.pdf>.

Sirůček, P. (2019b): Prekarizování pokrokářů – avantgarda liberálního pokroku? (recenze publikace Standing, G.: *Prekariát: Nová nebezpečná třída*. Praha, Rubato 2018. 296 s.). *Fórum společenských věd Klubu společenských věd*, ročník 2019 (VII.), s. 1-38. ISSN 2336-7679. http://forum.klubspolved.cz/Sirucek_Prekariat.pdf.

Sirůček, P., Džbánková, Z. (2006): Racionalita a etická dimenze v ekonomických teoriích (vybrané problémy). *Ekonomie a Management*, roč. 9, č. 3, s. 19-34. ISSN 1212-3609.

Solnitová, R. (2014): *Men Explain Things to Me*. Chicago: Haymarker Books. ISBN 9781608463862.

Spitzer, M. (2014): *Digitální demence: Jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host. ISBN 9788072948727 (resp. recenze Sirůček, P. (2018): Zasiťování dementi doby digitální II. *Marathon*, 152, roč. 22, č. 4, s. 18-28. ISSN 1211-8591).

Spitzer, M. (2016): *Kybernemoc! Jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Brno: Host. ISBN 9788074937929 (resp. recenze Sirůček, P. (2018): Zasiťování dementi doby digitální III. *Marathon*, 153, roč. 22, č. 5, s. 22-32. ISSN 1211-8591).

Srnicek, N. (2016): *Platform Capitalism*. Cambridge: Polity Press. ISBN 9781509504862.

Standing, G. (1999): Global Feminization through Flexible Labor: A Theme Revisited. *World Development*, roč. 27, č. 3, s. 583-602. ISSN 0305-750X.

Standing, G. (2018): *Prekariát: Nová nebezpečná třída*. Praha: Rubato. ISBN 9788087705643 (resp. recenze Sirůček, P. (2019): Prekarizování pokrokářů – avantgarda liberálního pokroku? *Fórum společenských věd Klubu společenských věd*, ročník 2019 (VII.), s. 1-38. ISSN 2336-7679).

Szapuová, M. (2004): Ženy, veda a feminizmus: k niektorým problémom vedeckého poznania z pohľadu feministickej epistemológie. In Linková, M., Červinková, A. (eds.) (2004): *Mýšlení hranic: Genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*. Praha: Sociologický ústav ČSAV, s. 39-56. ISBN 8073300508.

- Šichtařová, M., Pikora, V. (2017): *Robot na konci tunelu. Aneb zpráva o podivném stavu světa a co s tím*. Praha: NF Distribuce. ISBN 9788088200048.
- Šmídová, M., Vávra, M., Čížek, T. (2017): *Inventura předsudků*. Praha: Academia. ISBN 9788020027313.
- Šprincová, V., Jašurek, M. (2010): Feministická politická ekonomie – analytický rámec pro interpretaci krize globálního kapitalismu? *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 11, č. 1, s. 20-29. ISSN 2570-6578.
- Taylorová, B. (1983): *Eve and the New Jerusalem: Socialism and Feminism in the Nineteenth Century*. New York: Pantheon Books. ISBN 0394527666.
- Tomek, V., Slačálek, P. (2006): *Průvodce anarchismem: Myšlenky, proudy, osobnosti*. Praha: Manibus Propriis. ISBN 8023964097.
- Travison, T. G., Araujo, A. B., O'Donnellová, A. B., Kupelian, V., McKinlay, J. B. (2007): A Population-Level Decline in Serum Testosterone Levels in American Men. *Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism*, roč. 92, č. 1, s. 196-202. ISSN 0021-972X.
- Turnerová, M. A., Fix, M., Struyk, R. J. (1991): *Opportunities Denied, Opportunities Diminished: Racial Discrimination in Hiring*. Washington: Urban Institute Press. ISBN 0877665540.
- Valentiová, J. (2016): *Sex Object: A Memoir*. New York: Dey Street. ISBN 9780062435088.
- Valdrová, J. (2004): *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí. ISBN 978-80-903228-3.
- Valdrová, J. (2018): *Reprezentace ženství z perspektivy lingvistiky genderových a sexuálních identit*. Praha: SLON. ISBN 9788074192616.
- Van Lysebeth, A. (2019): *Tantra: Kult ženského principu aneb jiný pohled na život a sex*. Praha: Argo 2019. ISBN 9788025725566.
- Van Staverenová, I. (2014): The Lehman Sisters Hypothesis. *Cambridge Journal of Economics*, roč. 38, č. 5, s. 995-1014. ISSN 0309-166X.
- Vickersová, J. (1991): *Women and the World Economic Crisis*. London: Zed Books. ISBN 0862329744.
- Vodička, M. (2009): *Den, kdy došly prachy. Jak Velká krize ve 30. letech změnila životy lidí a na co se máme připravit my*. Praha: Práh. ISBN 9788072522606 (resp. recenze Sirůček, P. (2009): Den, kdy kapitalismu došly nejen prachy aneb, jak Velká krize proměnila chování lidí. *Marathon*, 91, roč. 13, č. 6, s. 14-25. ISSN 1211-8591).
- Vohlidalová, M. (ed.) (2010): *Akademické duety: O profesním a soukromém životě ve vědě*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 9788073301804.
- Vondruška, V. (2018): *Epištoly o elitách a lidu*. Brno: MOBA. ISBN 9788024383170.
- Wagnerová, A. (2017): *Ženy za socialismu. Žena za socialismu: Československo 1945–1974 a reflexe vývoje před rokem 1989 a po něm*. Praha: SLON. ISBN 9788074192524.
- Weigl, J., Valenta, A. (2019): *Souvislosti, geneze a důsledky genderové ideologie*. Praha: Institut Václava Klause – Speciál Newsletterplus. ISBN nemá.
- Weizsäcker, E. U., Wijkman, A. et al. (2018): *Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet*. New York: Springer-Verlag. ISBN 9781493974184.
- Wolfová, N. (2014): *Vagina: Nová perspektiva*. Praha: Dokořán. ISBN 9788073635404.
- Yalomová, M. (1999): *Dějiny nádra: Kulturní a sociální dějiny prsu od starověku až po současnost*. Praha: Rybka Publisher. ISBN 8086182924.
- Zelený, M. (2019): Tradiční Evropa jde do kytek. *Mladá Fronta Dnes*, 25. 5. 2019, s. 13. ISSN 1210-1168.
- Zimbardo, P., Coulombová, N. D. (2017): *Odpojený muž: Jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím*. Praha: Grada. ISBN 9788024757971.
- Zuboffová, S. (2019): *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York: Public Affairs. ISBN 9781610395694.
- Zvěřina, J. (2004): Feminismus a jeho současné podoby. *Revue Politika*, roč. 10, č. 1. ISSN 1803-8468. <http://www.revuepolitika.cz/clanky/630/feminismus-a-jeho-soucasne-podoby>.

3. Pracovní materiály

Mýty a fakta 4.0 ve světle megatrendů

Pavel Sirůček

Aktualizovaná verze (z 13. 7. 2019) prezentace na pracovní seminář
Centra Strategických a Teoretických Studií
„Analýza současného světa – civilizační trendy“
Upravené pro časopis Marathon

Opravdu technologie a inovace rozhodují ovšem? Opravdu jde vždy o objektivně nevyhnutelné trendy? Anebo o ideologické konstrukty a marketingové i mediální bubliny?

Mezi civilizačními trendy, megatrendy vývoje apod. bývají zdůrazňovány především **nové technologie 4.0 typu digitalizace a robotizace**

Technologické podmínky přitom **determinují vývoj v dalších sférách** (jako narůstání nerovností, oligarchizace, militarizace v podobě limitovaných válek či sféra klimatu atd.), nicméně **nelze podléhat jednostrannému technologickému determinismu**

Nelze zapomínat na člověka (včetně jeho biologických aj. omezení), resp. na úlohu subjektu

Motto: Inovace rozhodují (a jsou prý „posvátné“)

V ekonomických debatách vládne „*božstvo*“ konkurenceschopnosti a inovace v „*panteonu božstev*“ sedí hned vedle (klíčové místo inovací pro globální konkurenceschopnost ekonomik i firem atd.)

Inflační **nadužívání termínu inovace**, obdobně jako kategorie globalizace – dříve např. nenaplněné iluze tzv. „*nové ekonomiky*“ 90. let, v současnosti **slogany a fráze tzv. revoluce 4.0**

Samotné inovace (včetně high-tech i4.0) **nejsou univerzálním řešením problémů**, ani „*všelékem*“ automaticky vedoucím k prosperitě, blahobytu a štěstí (ani sociálně spravedlivějšímu uspořádání, mnohdy spíše naopak)

Technologie mají sloužit lidem, nikoli naopak (v zájmu zisků) – klíčové zůstává vlastnictví výrobních prostředků, nezapomínat ani na roli subjektu

Inovace jako zosobnění kultu neustálé změny (v liberálním pokrokářském duchu prezentován coby automatické žádoucí „*globální Dobro*“) vs. potřebná rovnováha mezi změnou a stabilitou (normální lidé nechtějí pouze samé změny pro změny, nýbrž také stabilitu a jistoty)

Všudypřítomnost inovační rétoriky

dle Liessmann, K. P.: *Vzdělání jako provokace*. Praha, Academia 2018

Filozoficko-sociologické úvahy nad inovativností inovací

„*Kdyby všechny inovace, o nichž se dnes mluví, byly skutečně inovativní, byl by svět hrůzný ...*“ (s. 61)

„*Kdyby vskutku – od zubní pasty ... od dopravního prostředku ... od oblečení ... po smartphone ... od tabletu ... od TV seriálu ... až po ložní prádlo ... – bylo vše tak plné novot, jak slibují reklama a duch doby, museli bychom své životy prakticky každý den znovu vymýšlet – a to by nedoporučil ani ten největší přítel inovací*“ (dtto)

„*Vzhledem k všudypřítomnosti inovační rétoriky se přímo vnucuje podezření, že se o inovacích musí tolik mluvit proto, že nás ve skutečnosti už mnoho nového nenapadá ...*“ (tamtéž)

Vzestup nových technologií, imperativ „*vždy na síti*“, **nezbytnost zachycení průmyslu 4.0** (technologie i4.0 typu digitalizace, IoT, AI, Big Dat etc.) **a digitální ekonomiky**

Různé formulace řadící **high-tech i4.0 ke stěžejním megatrendům** formulovaným ve druhé dekádě 21. století – rámcově společným pro Evropu, Ameriku i Asii

Technologické oblasti mající utvářet globální ekonomický, sociální i vojenský vývoj do roku 2030: 1) **IT vstupují do éry Big Dat**, 2) **nové výroby a automatizace (jako 3D tisk či robotika) mají potenciál změnit modely práce ve světě rozvinutém i rozvojovém**, 3) bezpečnost nezbytných zdrojů bude zapotřebí k uspokojení potravinových, vodních a energetických potřeb světové populace, 4) nové zdravotnické technologie mají nadále zvyšovat průměrný věk na celém světě, zlepšovat oslabující fyzické a psychické parametry a zlepšovat životní pohodlí

□ K významným trendům náleží i „**renesance výroby**“ v kontextu reindustrializace vyspělých zemí, zaměřená na postupné stahování sériových výrob ze zemí s nízkými náklady především na práci (země asijské či Východní Evropy), hlavně v USA se hovoří o „**reshoringu**“, který je finančně podporován na federální úrovni

□ **Odlisný vývoj Evropy a Asie po Velké recesi**, zatímco stagnace, dluhová krize, stárnoucí populace či nedostatek odborníků atd. vedou v Evropě k strukturálním aj. problémům a odrazují investory od větších investic, země v Asii se často vzpamatovali rychleji – **zaostávání Evropy v high-tech i4.0** (komunikačních aj.)

Vymývání mozků 4.0

□ **propaganda a mýty 4.0** (roboti nahradí veškerou práci a budou prakticky zadarmo, lidské myšlení nahradí AI, všechno si 3D vytiskneme, kapitalismus se obejde bez placené práce, všichni budeme kreativci a dobrovolníci neziskovek, bohatství vzniká z dotací, všechno budeme uvědoměle sdílet, bez technologií typu iPhone se nikdo neobejde, nákupem technologických vychytávek i kryptoměnami pácháme „**globální liberální Dobro**“, včetně údajné ochrany přírody, planety, podpory všemožných menšin, genderu, multi-kulti projektů ...)

□ **žijeme v údajně fantastické době digitální, kde všechno musí být smart** (žádný prodejce neobchoduje s „**hloupým**“ telefonem, nenabízí „**hloupou**“ domácnost nebo „**hloupé**“ hodinky – veškerá elektronická zařízení musí být „**chytrá**“, mají-li být dobře prodatelná), **marketingem opěvovaná „chytrost“ smart zařízení, měst, regionů ... pro hloupé lidi** – pro kybernemocné zasíťované digitální dementy

Nesoudná a hysterická inflace termínů 4.0

(„**buzzwords 4.0**“)

- Především v Evropě, vede často k vyprázdňení pojmů
- Přesnější vymezení, ani hlubší teoretická zobecnění ani politicko-ekonomická reflexe 4.0 stále **neexistuje**
- **Ignorován destruktivní vliv technologií na člověka** (např. smartphonů, sociální sítě deptají hlavně mladé, internetové závislosti, deprese, úniky do virtuálna, odcizení, plytkost, poruchy mozku, narcismus atd. – firmy programují lidi)
 - I když jde o megabublínu 4.0, rozhodně to neznamená, že procesy, resp. high-tech 4.0 nejsou významné
 - **Důležitost pro levici** (nezbytnost zachovat si zdravý rozum, udržet si realistický nadhled, ale mít i přitažlivé vize)
 - **Strategický význam pro ČR** (a Slovensko i celou Střední Evropu) – díky charakteru ekonomik a **vazeb na Německo**

Technooptimistická hysterie 4.0

□ Tzv. **čtvrtá průmyslová revoluce (= 4IR), průmysl 4.0 (= i4.0)**, produkce 4.0, **práce 4.0**, distribuce 4.0, **doprava a logistika 4.0, energetika 4.0**, stavebnictví 4.0, ekonomika 4.0, věda, technika a technologie 4.0, vzdělání a výzkum 4.0, zdravotnictví 4.0, sociální systém 4.0, kultura 4.0, obrana 4.0, legislativa 4.0, daně 4.0, gender 4.0, společenská odpovědnost a etika 4.0, sport 4.0, **digitální společnost 4.0, iniciativy, platformy, aliance, projekty, vize, strategie 4.0 ...** (inflační nadužívání 4.0 termínů vedoucí k faktickému vyprázdňení – „**buzzwords 4.0**“)

□ Inteligentní továrny i chytrá města, komplexní a systémová automatizace, digitalizace a robotizace výroby a služeb, **umělá inteligence (AI)**, 3Dtisky, **kyberneticko-fyzické systémy (CPS)**, internet věcí (**IoT**) i služeb (**IoS**), Big Data, cloudové aplikace aj.

□ Údajně nedozírné dopady nejen na ekonomiku, revoluce celospolečenská, **civilizační změna**, úžasný pokrok, zásadní a kvalitativní zlom – vůbec nic už nemá být „**jako předtím**“

□ „**Druhá éra strojů**“ (E. Brynjolfsson, A. McAfee) má znásobovat nikoli síly fyzické, nýbrž duševní, má fantasticky napomáhat k uvolnění síly lidského ducha a kreativity

Fráze 4.0 a iniciativa i4.0

□ „**Výjimečná doba**“, „**zásadní existenční výzva**“, „**jedinečná příležitost**“, „**fantastické možnosti**“, „**civilizační proměna**“, „**kvalitativní zlom**“, „**diskontinuita vývoje**“, „**změna myšlení**“ etc. etc.

- změny, jaké dosud v naší historii průmyslového vývoje neměly obdoby
- nesoudné sci-fi nadšení především ohledně **AI** (kouzelný prsten, který všechno změní)
- technologie 4.0 mají být současně exponenciální, digitální a kombinatorické
- „**4IR je totiž revolucí především v myšlení lidí**“ (včetně nové filozofie např. Průmyslu 4.0)
- **disruptivní charakter** některých technologií i4.0, **jsou však skutečně „epochální“?**
- **Iniciativa: „Průmysl 4.0 – iniciativa podporující v pořadí již 4. průmyslovou revoluci, systémové zavádění a integraci automatizace, robotizace, internetu věcí a služeb, systémů s umělou inteligencí ...“** (Mařík a kol., 2016, přebal) = **tuzemská reakce ohledně zachycení trendů 4IR, resp. i4.0** (ČR se má stát „**kooperujícím partnerem**“)

□ „**Průmysl a celá ekonomika prochází zásadními změnami způsobenými zaváděním informačních technologií, kyberneticko-fyzických systémů a systémů umělé inteligence do výroby, služeb a všech odvětví**“

hospodářství. Dopad těchto změn je tak zásadní, že se o nich mluví jako o 4. průmyslové revoluci ...“ (Mařík a kol., 2016, s. 15). „V jádru 4. průmyslové revoluce stojí spojení virtuálního kybernetického světa se světem fyzické reality. To s sebou přináší též významné interakce těchto systémů s celou společností, tedy se světem sociálním. Z pohledu moderní teorie systémů se proto v poslední době v souvislosti se 4. průmyslovou revolucí hovoří o revoluci-kyberneticko-fyzicko-sociální, způsobující dynamickou vzájemnou interakci složitých systémů kyberneticko-virtuálních systémů fyzického světa a systémů sociálních“ (dtto). 4IR jako **revoluce kybernetická**, s využitím **CPS**.

V centru změn stojí **oblast průmyslové výroby**, ale **pronikavě se má změnit celá ekonomika i společnost** a změny mají **přicházet rychleji**, než se čekalo

Teorie transformace kapitalismu

Moderní kapitalismus po II. SV, resp. dnešní **postkapitalismus** (P. Mason, P. F. Drucker) se měl „obrodit“ a stát společností:

- industriální** (R. C. F. Aron, J. K. Galbraith), resp. **postindustriální** (D. Bell)
- technotronní, kyberneticko-elektronickou** (Z. K. Brzezinski)
- informační, resp. superindustriální** (manželé Tofflerovi)
- „**přírodním kapitalismem**“ (novější Zprávy Římského klubu)
- „**kapitalismem 4.0**“ (A. Kaletsky)
- znalostní společností vědění** (P. F. Drucker)
- síťovou** (M. Castells, J. Rifkin)
- digitální** (D. Tapsott)
- kapitalismem digitálních platforem** (N. Srnicek)

Má jít o **systém zásadně transformovaný**:

- manažerskou revolucí** (J. Burnham), resp. **revolucí leadershipu**
- konvergenčními procesy** (J. Tinbergen, J. K. Galbraith)
- „**třetí cestou**“ tržního hospodářství (A. Giddens)
- digitalizací** (P. Mason)

vs. pesimistický koncept **kapitalismu sledovacího** (S. Zuboffová, **transformace industriálního kapitalismu ve finanční** přináší permanentní krizi a nástup sledovacího kapitalismu jako třetí modernity, kdy neomezený přístup k informacím je manipulací)

Sled průmyslových, resp. technologických revolucí (IR)

46. World Economic Forum, Davos 2016 „*Mastering the Fourth Industrial Revolution*“: **1IR** (1784) – pára, voda, strojní výroba zařízení; **2IR** (1870) – dělba práce, elektřina, masová produkce; **3IR** (1969) – elektronika, informační technologie, automatizovaná produkce; **4IR(?)** – **CPS, digitalizace**

Obdobně „*From Industry 1.0 to Industry 4.0*“: Industry (i)**1.0** – 1784 (průmysl založený na mechanickém zařízení poháněném vodou a párou); **i2.0** – 1870 (na masové výrobě umožněné dělbou práce a využívání elektrické energie); **i3.0** – 1969 (na použití elektroniky a informačních technologií pro další automatizaci výroby); **i4.0** – současnost (**průmysl založený na využívání CPS**)

J. Šulc: **1IR** (1760-1830, věk páry), **2IR** (polovina 19.-polovina 20. století, věk strojů a tovární velkovýroby), **3IR** (40.-80./90. léta 20. století, věk počítačů a vědeckotechnické revoluce), **4IR** (od 80./90. let, **věk digitální = druhý věk strojů**)

K. Schwab: **1IR** – 18. a 19. století (Evropa a Americe, přechod od společností agrárních a venkovských k průmyslovým a městským, vývoj parního stroje s aplikacemi pro průmysl textilní a železnice); **2IR** – 1870-1914 (období růstu existujících průmyslových odvětví a rozšíření nových, jako jsou výroba oceli, ropy a elektřiny, spolu s využitím elektrické energie pro hromadnou výrobu, technologický pokrok přináší telefon, žárovku, fonograf či spalovací motor); **3IR** – od roku 1980-dodnes (**revoluce digitální**, s využitím analogových elektronických a mechanických přístrojů, pokrok se projevuje osobními počítači, internetem a informačními a komunikačními technologiemi); **4IR** – **navazuje na revoluci digitální** (začíná se v současnosti **odehrávat ve znamení zásadních průlomů v řadě oblastí, kdy klíčovou roli hraje robotika, umělá inteligence, nanotechnologie, biotechnologie, internet věcí, 3D tisk, autonomní vozidla**)

Industriální historie prizmatem technologických změn (s vazbou na sled inovačních dlouhých K-vln)

Revoluce **průmyslové (IR)** = někdy též **technologické** = někdy též vědeckotechnická revoluce v širším smyslu ?

Kritéria průmyslových revolucí – např. „**epochální inovace**“ (inovace nejvyšších řádů dle klasifikace F. Valenty)

1IR – s jádrem cca 1760–1830, s aplikací parního stroje do textilního průmyslu (cca 1770-1815), následně v železniční a lodní dopravě aj. (cca 1830-70, tzv. „**era železnic**“), v Anglii s postupnou difúzí do dalších zemí, vazba na I., resp. II. K-vlnu

- 2IR** (též **technickovědecká revoluce**) – s jádrem cca 1873–I. SV, s aplikacemi elektřiny, spalovacího motoru, „*velké*“ chemie, telegrafu atd., (cca 1873-cca do začátku II. SV), vazba na III. K-vlnu
- 3IR** (též **vědeckotechnická revoluce úzeji**) – cca od II. SV-dodnes (?) s možnými etapami (včetně revoluce informační, digitální, **i4.0** aj.), vazba na IV. K-vlnu či další
- první **atomová etapa** ve znamení jaderné energie, elektroniky, syntetické chemie, aeronautiky, kosmonautiky (cca 40.-70. léta 20. století)
- další **etapa informační**, spojovaná s mikroelektronikou, telekomunikacemi, později internetem nebo biotechnologiemi (cca od 70.-80. let 20. století), ? vazba na V. K-vlnu
- i4.0 jako digitální etapa 3IR (digitálně-robotická**, etapa masové digitalizace, resp. kybernetizace), ? vazba na **kybernetickou revoluci** VI. vlny (L. E. Grinin)
- někdy **informační etapa = 4IR**, se startem v 70. letech, spojená s IT (1971, vynález čipu), průmyslovými biotechnologiemi (po roce 1975), novými metodami zpracování surovin a materiálů a hledáním nových zdrojů energie, někdy též od 60. či 80. let ? **i4.0 jako etapa přechodu na superindustriální až postindustriální high-tech (nebo 5IR?)**

Technologie i4.0 = 3 nebo 4 revoluce?

- Někdy: **4IR = revoluce informační** (též **informačně-komunikační**), se startem koncem 60. let, resp. začátkem 80. let 20. století (souvislost se začátkem soudobé globalizace)
- ? **i4.0 jako další etapa 4IR – informační revoluce**
- Jindy: zlom v informačních a komunikačních technologiích (a jiných hightech typu genetiky či biotechnologií) v posledních dekádách = **3IR**, nebo třetí etapa vědeckotechnické revoluce (VTR šířeji) – **tři etapy industrializace**: 1. VTR (parní stroj), 2. VTR (elektřina), **3. VTR (IT, resp. ICT)**
- ? **i4.0 jako pokračování třetí vědeckotechnické revoluce** Nebo: **1IR** – 18. a 19. století (pára), **2IR** – 90. léta 20. století (internet), **3IR – dnes** (digitalizace, robotizace, automatizace, jiní zdůrazňují 3Dtisk)
- J. Rifkin: **1IR** – 19. století, **2IR** – 20. století, **3IR – dnes** (ITC, Big Data, 3Dtisk, nové energetické režimy a zdroje, revoluce ve znamení vodíku etc.)
- ? **i4.0 jako 3IR**
- Šířeji: po neolitické a průmyslové **civilizační revoluci** má rychle přicházet **revoluce digitální** – tato nemá měnit svět stávající, nýbrž vytvářet virtuální
- ? **i4.0 jako třetí civilizační revoluce**
- Též: **vědecké revoluce** (první v 16.-17. století, druhá ve 20. století ve znamení teorie relativity, kvantové teorie, molekulární biologie, ? **dnes třetí – umělá inteligence, robotika** apod.)

Význam vývoje ICT (informačních a komunikačních technologií) dle Floridi, L.: *Čtvrtá průmyslová revoluce: Jak infospféra mění tvář lidské reality*. Praha, Karolinum 2019

- ICT radikálně proměňují náš pohled na svět, na sebe sama, včetně chápání povahy a smyslu existence i odpovědnosti
- Prehistorie** (žádné ICT) – **historie** (individuální i společenský blahobyt souvisí s ICT) – **hyperhistorie** (individuální a společenský blahobyt je závislý na ICT)
- Vedle revolucí průmyslových, technologických, civilizačních či vědeckých též **revoluce v přehodnocování základní podstaty a role lidstva ve vesmíru**
- první „*koperníkovská*“ (lidstvo netvoří nehybný střed vesmíru)
- druhá „*darwinovská*“ (lidstvo se příliš neliší od zvířecího světa)
- třetí „*freudovská*“ (lidské vědomí není transparentní)
- čtvrtá „turingovská“ – spojená s rozšířením ICT**, které nám mají ukazovat, že lidé nejsou izolovanými činiteli, nýbrž informačními organizmy, které spolu s dalšími činiteli **sdílejí globální prostředí, které je v konečném důsledku utvářené informacemi, tzv. infospérou**
- Další variace na téma **informační revoluce** (4.0 jako její pokračování) a **informační společnosti** s přesahy i mimo ekonomii do sfér dalších věd společenských i přírodních

Technologie i4.0 = 2 nebo 6 revoluce?

- Šířeji: **globální revoluce** (první **neolitická**, druhá **industriální**, s vizí třetí např. v podobě přechodu na trajektorii trvalé udržitelnosti, někdy však **AI**)
- Někdy: **1IR** s etapou první (cca 1770-1870) a druhou (poslední třetina 19. století-II. SV), **2IR** (vědeckotechnická) s etapou atomovou etapu (40.-70. léta 20. století) a informační (od 70. let 20. století)
- ? **i4.0 jako třetí etapa 2IR**
- C. Pérezová – **technologické cykly-věky**: Věk průmyslové revoluce (1771), Věk páry a železnic (1829), Věk oceli a těžkého strojírenství (1875), Věk ropy, elektřiny, automobilů a hromadné výroby (1908), Věk informačních a telekomunikačních technologií (1971)
- ? **i4.0 (digitalizace, robotizace, automatizace, AI apod.) jako šestý technologický věk**

□ P. Kysilka: **digitální revoluci** táhnou technologické inovace se šesti rysy v angličtině na „D“ – **6D revoluce**: 1. digitalizace, 2. dematerializace (digitální inovace nás zbavují průmyslové a biologické hmoty), 3. demonetizace (digitální inovace jsou levné či zdarma), 4. demokratizace (digitální inovace budou přístupné všem, čímž teprve začíná masové šíření a globalizace), 5. „*klamavost*“ digitálních inovací („*deceptive*“), zprvu se jeví jako neperspektivní, musí být na nich „*vychytány mouchy*“ a posléze získávají „*imperální sílu*“, 6. výše uvedeným se stávají dominantními a demolujícími („*disruptive*“), kdy zlikvidují materiální, analogovou a biologickou minulost (a promění i naše zvyky a chování etc.)

Strategické iniciativy i4.0

□ *Industrie 4.0, Industry 4.0* či *Průmysl 4.0* označují **původně německou (a následně i celoevropskou) iniciativu manažerů velkých firem a vládních činitelů napříč EU, s cílem „rozhybat“ poptávku po nových spotřebních a průmyslových technologiích a urychlit vývoj robotizace a plně automatických řídicích systémů, co nejvíce nezávislých na lidské obsluze**

□ **koncept i4.0** (šířeji 4IR či práce 4.0) **vychází z dokumentu, představeném na veletrhu v Hannoveru 2013, kde byla oficiálně spuštěna německá platforma Industrie 4.0, základní vize 4IR (= vize německé vlády o dalším vývoji průmyslu) se objevují v Hannoveru 2011, kdy šlo o koncepci německé vlády ohledně projektu pro budoucnost v rámci High-Tech Strategie, s návazností na výzkumnou platformu podnik budoucnosti (Smart Factory) z roku 2005**

□ obdobné projekty má Francie, Itálie, Británie či Polsko a Rakousko a další, v USA se hovoří o *Industrial Internetu* či platformě *Smart Manufacturing Leadership Coalition*, prvky 4IR, resp. i4.0 začínají k posílení svých konkurenčních výhod využívat asijské země, programy na zvýšení konkurenceschopnosti realizuje Čína, Jižní Korea nebo Japonsko aj.

□ české reakce: Materiál *Digitální Česko v. 2.0, Cesta k digitální ekonomice* (schválený 2013), na výzvy 4.0 ČR přímo reaguje *Národní iniciativou Průmysl 4.0* (s výstupem v podobě studie V. Mařík a kol.) či *Aliancí Společnost 4.0* (s cílem zefektivnit provádění koordinace agend spojených s 4IR – agend tzv. *Společnosti 4.0*), procesy digitalizace a jejich dopady neopomíjí ani *Draft strategického rámce ČR 2030*, resp. strategický dokument *Česká republika 2030*

□ cílem iniciativ typu i4.0 je v prvé řadě **vytvoření podpory firmám v dané zemi, aby se rychle dokázaly transformovat na implementaci digitalizace a automatizace v podnicích a logistických řetězcích a získat obtížně imitovatelnou konkurenční výhodu**

□ hlavní **důraz bývá kladen na stránku technickou**, kdy další pilíře nutné k zavedení *Průmyslu 4.0* – sféra managementu a aspekty sociální přitom stále zůstávají značně opomíjeny

□ scénáře *Průmysl 4.0* či *Industrie 4.0* bývají však označovány i za fantazii, s tím, že celý **humbuk 4.0** je podmíněn spíše **tlakem ze strany výrobců nových technologií** nežli reálnou poptávkou

Podstata konceptu 4IR, resp. projektů i4.0

□ **analogie** s globálním humbukem a **bublínou tzv. nové ekonomiky** (i tzv. nové ekonomie) 90. let 20. století – dot-com-bubble (1995-2001)

□ 4IR je propagandisticky **směřován především k laické veřejnosti, médiím a politikům** (= projekt, jak obnovit důvěru v systém, Západ a Evropu)

□ i4.0 bývá **interpretován i medializován silně přehnaně a utopisticky (naivní technooptimismus)** a je prospěkovaný vzletnými deklamacemi ohledně převratnosti 4IR, s využitím plakátových frází konceptů ekonomiky postindustriální, informační, znalostní, digitální či síťové, ale i postkapitalistické

□ **další etapa** (např. informační revoluce, **masová digitalizace** nejen výroby), spíše nežli „*epochální inovace*“, revoluce celospolečenská či fatální civilizační změna

□ i4.0 se **zaklíná širokými dopady nejenom na průmysl**, přičemž se ale na tento soustředí (ostatní sféry pouze v rovině obecných proklamací a frází)

□ změny (převratné i méně převratné) se nebudou týkat všech (lidí, regionů, ani zemí) a **4IR nebude mít pouze vítěze, ale i četné poražené**

□ **rizika z technologií i4.0** se bagatelizují (nebudou dostupné všem, **prospěch mají realizovat země vyspělé, ? BRICS, technologie prohlubují nerovnosti**, rostou **ohrožení** – globální elektronický koncentrační tábor, manipulace, **digitální demence, individualizace a fragmentace**, ? co s lidmi bez placené práce, **úniky do volného času**, ? základní nepodmíněný příjem dle G. Standing, N. Srnicek aj.)

Splaskávání bubliny 4.0

□ ekonomika 4.0 má být další mýtickou **tzv. novou ekonomikou** – role digitalizace a robotizace, vize kapitalismu sdílených platforem (coby krásný nový decentralizovaný svět, kde prý nikdo neakumuluje bohatství ani nezneužívá síť), kapitalismu bez práce etc.

□ mediálně a marketingově pečlivě hýčkané trendy typu módního vychvalování IoT nebo sci-fi fantazírování ohledně AI **vytváří dojem, že jakási převratná revoluce skutečně probíhá**, makročísla např. o vývoji

produktivity (i ve světle nové sekulární stagnace, predikcí další vlny Velké recese nebo varování před superkrizí) ovšem mnohdy vypovídají jinak

□ u **4IR** nejde o převratnou a dramatickou revoluci, nýbrž o postupnou a dlouhodobou evoluci (u AI, strojového učení, kryptoměn, autonomních vozidel aj.)

□ **koncept 4IR** – se všemi projekty 4.0 – je prázdným marketingovým pojmem a záminkou k přerozdělování, kšeftům či získávání grantů (Facebook není náhradou normálních lidských vztahů, ale komerční experiment, který má rozpoznávat chování, sociální síť jako symbol doby začínají ztrácet charisma v Evropě i Americe, digitální detox se šíří nejen mezi mladými, opadá nadšení z přístrojů pro augmentovanou realitu, auta nemohu magicky řídit sama sebe, světem přestává lomcovat kryptoměnová horečka, splaskává bublina bitcoinu a bitcoinová revoluce se odkládá na neurčito, nový svět blockchainu nevedl k vymření bank, frázím o tzv. znalostní ekonomice, ve které tituly namažeme úplně každému bez ohledu na schopnosti a pílí se normální lidé smějí, odklon investorů je zřetelný nejen u kryptoměn, ale i u technologií – propady akcií FAANG (Facebook, Apple, Amazon, Netflix, Google), řada technologií i4.0 se v rámci technologického cyklu nalézá ve fázi „deziluzí“, sílí regulace sdílených platform, které vydělávaly na obcházení předpisů a zákonů) – **éra největších technologických iluzí končí**

□ globální slovo roku 2018 = **techlash** (technology + backlash, zpětný náraz)

Důležitost procesů 4.0

□ **Specifický charakter ekonomiky ČR** (prodloužená levná německá výrobní linka, levná země na produkci levných součástek, vysoký podíl zpracovatelského průmyslu i automobilové produkce) – snad **největší ohrožení robotizací v EU** (nízké mzdy nemusí být parametrem konkurenceschopnosti, tím mohou být stabilní a levné dodávky energie – důležitost volby energetické politiky, **energetika 4.0** jako hlavní výzva pro stát)

□ **? Reakce a připravenost ČR na i4.0?** i4.0 jako „póly rozvoje“, **? Vzdělání 4.0** (pod knutou flexibility, nejistoty a potřeb tržů)

□ **? i4.0 vs. lokalizace, deglobalizace, desintegrace** („reshoring“, **renacionalizace, reindustrializace**, menší tlak na integraci EU)

□ **? i4.0 vs. sdílení pomoci síťových struktur**

□ „Uberizace“ ekonomiky (sdílené digitální platformy)

□ „Uberizace“ financí (blockchain, Fintech revoluce, InsurTech)

□ „Uberizace“ celé společnosti (marginalizace vlastnictví, kreativita, dobrovolnictví, spolupráce namísto konkurence, moci a ovládní)

□ **? i4.0 vs. ekonomická demokracie** (participace, samospráva, **? vlastnictví robotů**, **? zdanění robotů** či kapitálu, **? člověk jako ohrožený (a zbytečný) druh**, **? antiutopie antiptáce** etc.)

Vize společnosti 4.0 a 5.0

□ **společnost 4.0**

□ různě interpretovaný termín, často považován za synonymum **4IR**, resp. za souhrnný název procesů 4.0

□ s důrazem na komplexnost změn a celospolečenské dopady, přesahující rámec průmyslu (**i4.0**)

□ u nás chápán jako výsledek iniciativ **Průmysl 4.0**, **Aliance Společnost 4.0**, opatření na podporu digitalizace aj., zdůrazňována bývá propojenost různých sfér, kdy **inovace ve vzdělávání, průmyslu i na pracovním trhu musí probíhat souběžně a koordinovaně**

□ diskutovány jsou i alternativní koncepty společnosti 4.0 nebo 5.0

□ **společnost 5.0**

□ nejednoznačně vymezený termín, používaný v různých souvislostech a občas se i překrývající s koncepty **společnosti 4.0**

□ obvykle však míněný ve smyslu další logické fáze vývoje **informační společnosti**, někdy též ve smyslu **společnosti postinformační**

□ za světového lídra technologií **Industrie 4.0** bývá považováno Německo

□ Japonsko se vydává dál, své problémy (např. se stárnutím populace) chce řešit **společností 5.0** – dalším stupněm digitalizace a nasazením **AI**, koncept, využívající špičkové technologie (**IoT, AI, CPS, Big Data** aj.) má být cestou k supervyspělé (**super-smart**) společnosti

□ společnost 5.0 zde reprezentuje pátou etapu vývoje společnosti (po společnosti lovců, zemědělské, industriální a informační)

□ sci-fi vize průmyslu 5.0 (nanomateriály), 6.0 (využití kvantové fyziky) či 7.0 (biologizace průmyslu)

Pátý civilizační zlom a vize společnosti 5.0 dle P. Staňka Podle Staněk, P., Ivanová, P.: *Štvrtá priemyslná revolúcia a piaty civilizačný zlom*. Bratislava, Elita 2016, resp. *Spoločnosť 5.0: Ekonomika budúcnosti?* Bratislava, Wolters Cluwer 2017:

□ komplexní přístup, **společensko-technologický zlom spojují s propojením dosud izolovaných procesů** (robotika, internet, nanotechnologie, sociální síť aj.), několik posledních let má docházet k jejich **intenzivnímu**

propojování + 3Dtisk, cloud, Big Data, systémy smart pro různé sféry společnosti a diskuze o sdílené ekonomice či charakteristikách generací X a Y (nechtějí se zatěžovat vlastnictvím), **informatizace a digitalizace** je doprovázena i **změnou přírodních podmínek**

- ? **kam civilizace směřuje?**, digitalizace, robotizace, informatizace lidem „*nastavuje zrcadlo*“
 - jednotlivé civilizační modely vykazují odlišnou míru schopnosti absorpce změn, což může prohlubovat polarizaci, přednosti a omezení euro-amerického modelu, **Asie 4.0 – Čína jako globální technologický lídr**
 - revoluce umělé inteligence a robotiky má znamenat návrat „*tří K*“ a „*jednoho S*“ (kognitivnost, komunikativnost, kreativita a security – bezpečnost), pro dlouhodobou udržitelnost má být nutný i „*pátý symbol H*“ – humanismus, **člověk má stát v centru pozornosti** (personalizace výroby, služeb)
 - ? člověka samotného a jeho myšlení ?, **je připraven na změny díky i4.0 nebo „rozbije zrcadlo“** ? (problém subjektu změn, naivní „*sluníčkářská*“ víra, že se lidé automaticky promění v zodpovědné andělské bytosti)
- Ambice ČR (a SR)**
- ? je postačující **role „kooperujícího partnera“** (Mařík, V. a kol., 2016)
 - ? úvah a projektů 5.0 či 6.0, kde bychom mohli stát v některých aspektech i v čele a trendy nejenom fatalisticky přijímat, nýbrž také aktivně spoluvytvářet
 - nutnost nalezení průmyslové aktivity, kde bychom mohli opravdu excelovat** (? kosmický průmysl, superstrategické suroviny, nanotechnologie, biotechnologie pro **zdraví 4.0, 5.0 ...** ?)
 - „*zlaté české ručičky a zlaté české hlavičky*“ , nelze přitom spoléhat pouze na nápady a výzkum, stále **důležitá zůstane adekvátní materie, včetně „cihel či železa“**, nebo si opravdu úplně všechno 3Dvýtiskneme? (z čeho?), ? **budou roboti přístupní všem a budou zadarmo** ?
 - nezbytnost promyšlených a směhlých strategií s využitím plánování, **s důrazem na kvalitu vzdělání a nikoli na jeho zničitelnou další liberalizaci**, která vede k neustálému snižování nároků, což je cesta k pseudovzdělanosti, resp. nedovzdělanosti či polovzdělanosti

Aktuální iniciativy

- Německo – strategie průmyslové politiky do roku 2030**
- tradice sociálně tržního hospodářství, více trhu + podpora inovativních technologií (důležitost disruptivních technologií – **hlavní inovací dneška má být digitalizace a AI**, AI se má prosadit např. u autonomních vozidel a v lékařské diagnostice)
- cíle: **konkurenceschopnost, technologická kompetence, průmyslové vůdcovství** (včetně navýšení podílu průmyslu), počet pracovních míst má narůst (transformace míst i práce)
- problémy Evropy v telekomunikačních technologiích a počítačové elektronice
- Japonsko a Korea dominují od 70. let v zábavní elektronice
- Japonsko exceluje v automobilech, elektronice, robotice a AI
- čínská výzva** (politika *Made in China 2025* cílí na deset sektorů, včetně robotiky, elektromobility, vesmírných technologií či biofarmaceutik), „*digitální leninismus*“
- Německo zaspalo v AI a digitalizaci, daří se mu v tradičních odvětvích
- výzvy automobilového průmyslu** (elektroauta, samořiditelná auta)
- ČR – inovační strategie na období 2019-30** (přijata vládou 3. 2. 2019)
- nadřazená, zastřešující strategie, má být nad strategií *Digitální Česko* i RIS3 (*Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky* z roku 2018)
- podpora digitalizace**, změny daňových odpočtů na **podporu výzkumu a vývoje, podpora patentové politiky, růst výdajů na vědu a výzkum** (na 2,5 % HDP v 2025 a 3 % v 2030), **rozvoj start-upů a spin-off firem** (uvádí výsledky teoretického výzkumu na komerční trh)
- orientace na budoucnost – místo sloganu „*Land of Stories*“ (země památek, piva a křišťálu) úderné heslo „*Czech Republic: The Country for the Future*“ (technologický inovační lídr)

Trendy 4.0 jako levicové téma

- Opravdová **levice zůstává i ohledně 4IR v těžké defenzivě** – nechala si vnutit téma samotné i mantinely diskuzí tak, aby nebyly skutečně nebezpečné pro systém a elity
- Snění, že technologie i4.0 „sami“ zlikvidují kapitalismus** (v duchu např. vizí postkapitalismu ala P. Mason či J. Rifkin nebo digitální otevřené společnosti založené na sdílených platformách dle N. Srnicek), že si „*sami*“ automaticky vynutí rozvoj ekonomické demokracie a nástup samosprávy, participace **je naivní**, dětinské a odvádí pozornost od skutečných řešení i problémů (**nezastupitelnost subjektu a avantgardy** – kdo to dnes je?)
- Spíše než „*digitální sdílený komunismus*“ **utužení kontroly** („*sledovací kapitalismus*“) s vizí „*kyberfeudalismu*“, včetně **osekávání skutečné demokracie a klíčových práv**
- Digitální technologie nedémonizujeme, nepřehlížejme jejich potenciál, ale ani rizika** (digitální demence a poruchy psychické, fyzické i sociální dle M. Spitzer, N. Carr, „*Velký bratr*“, manipulace, kontrola, odcizení, fragmentace, „*dataismus*“ dle Y. N. Harari etc.)

□ **Digitalizace není synonymem pokroku** – neměla by být samoučelná, neměla by být cílem a neměla by životy normálních lidí komplikovat, **nezbytnost „digitálních daní“**

□ Stále naléhavější je **nutnost adekvátního celospolečenského usměrňování, projektování, řízení, kontroly a plánování vývoje i vědeckotechnického pokroku** (žádný „ekonomický romantismus“, nýbrž systémová nezbytnost přežití člověka)

□ **Decentralizovat nelze všechno**, princip samosprávy se nehodí všude, **nenahraditelný zůstává národní stát, který je nutné ubránit** (i před anarchokapitalistickými bludy části IT komunity a především před kosmopolitní globalizací liberálních pokrokářských aktivistů a jejich mecenášů-mesiášů, kteří chtějí „spasit svět“ dle svých šílených vizí)

Trendy 4.0 jako pseudolevicové téma

□ **Mainstreamový projekt 4IR, resp. společnosti 4.0 není levicový** (na čemž mnoho nemění kosmetické úpravy strategií institucí jako IMF, WEF, ani fráze a slogany o údajné demokratizaci otevřené síťové či digitální společnosti, ani „vylepšování“ kapitalismu hrstkou zaměstnaneckých firem nebo „cool“ sdílenými platformami, které nejsou v prvé řadě výrazem uvědomělosti lidí, nýbrž zájmů globálních hráčů a kosmopolitních elit)

□ **Jsou levicové fantasmagorie liberálních idealistek amerických Demokratů?** (v duchu „veganského greenpunku“ rychle skoncovat s letadly i „prdicími krávy“ jako pachatelé proměn klimatu, přičemž za „nečistou“ a zapovězenou označují jadernou energii, ? kde se vezme elektřina pro elektroauta, když benzínové motory jsou již nepotřebné, kde se vezme pro digitalizaci všeho, pro smart megapole, kde všichni máme duhově žít – další globální tunely a podvody jako solární elektrárny či biopaliva), **v hluboké krizi není klima, nýbrž zdravý rozum** – s příkladem tzv. pozitivního alarmismu postižené „klimatické Gréty“

□ „Green New Deal“ – **žádný socialismus ani komunismus, ale politický marketing pro nemyslicí** (společnost se má opět transformovat a povinně tíhnout k liberálnímu „štěstí“, má prý předejít ekologické katastrofě, průběžně má být (Jak?) vyřešeno mnoho sociálních problémů, sliby ohledně desítek milionů „zelených“ pracovních míst, a ti, kdož je nemohou nebo nechťejí přijmout mají mít zajištěno bezplatné slušné živobytí za nicnedělání atd.)

□ **Nejde o přechod k novému technologickému řádu, což přitom souzní se zájmy nadnárodních korporací** (snaha o zachování status quo s pomocí „zeleného náboženství“, **brzdění nové industrializace**, spojené i s novou globální a mezinárodní konkurencí a národně-technologickým protekcionismem, bránění pozitivním změnám i užitečným high-tech)

□ Skutečnému technologickému i sociálnímu pokroku brání především liberalismus, včetně tržní posedlosti i tzv. liberální demokracie – **nezbytnost proměny vlastnictví a plánování**

Poučení pro levici (a normální neprivilegované lidi)

□ Autentická levice pro 21. století musí být levice **neliberální**

□ Namísto vykonstruovaných pseudoprotblémů nové tzv. levice **návrat k rozporům sociálním – tvrdě hájit zájmy většiny** (= neprivilegovaných normálních chlapů a ženských, **lidí poctivé práce, kteří si váží svého domova, kořenů, jistot i pořádku**)

□ **Rázně čelit diktatuře politické hyperkorektnosti, tyranii menšin i sílící fašizaci liberalismu** (včetně globální Kavárny & „sluníčkářství“ a jejich válečného štváctví)

□ **Kategorie vlastnictví zůstává klíčová** (tržní liberální kapitalismus nikdy nebyl, není a ani nikdy nemůže být systémem „pro lidi“ ani „pro přírodu“, zvláště, pokud zmizel protitlak socialistického tábora), **místo tzv. diskriminací řešit vykořisťování**

□ Trpělivě **opakovat, že bohatství vzniká pouze z práce i to, že „bez práce nejsou koláče“** (nelze mít jen práva – včetně tzv. práva „ubavit se až k smrti“ – bez povinností, všichni nemohou být manažeři či kreativci, někdo musí užitečně dělat)

□ Vize světa, kde **lidé za flákání dostávají univerzální příjem, je nejen utopická, nýbrž i nelidská a zruďná** (včetně naivnosti víry, že ve volném čase se všichni budou rozvíjet, kultivovat, vzdělávat, dobrovolnický pracovat, angažovat se etc. etc.)

□ Musí **rehabilitovat práci** – musí se pokusit **opět probudit nadšení z práce i nadšení z budování sociálně spravedlivější budoucnosti a obnovit víru, že se vyplatí poctivě a tvrdě pracovat a být v něčem užitečném opravdu dobrý**

Zachraňme skutečné vzdělání!

□ Součástí **zhoubných trendů liberalizace a tzv. modernizace vzdělání** je požadavek, učít pouze to, co může člověk ihned použít, co odpovídá jeho momentální situaci a potřebám, a co on sám považuje za adekvátní (včetně toho, že vzdělání má být bezpracné a vždy zábavné)

□ **Degradace vědění** (v duchu hesla „Hlavně žádné znalosti ani žádná fakta, vše se přece mění a lze bezpracně vygooglovat“) vyhovuje postfaktické době, kdy skutečné vzdělání se stává „provokací“ a tzv. znalostní

společnost, společnost vědění etc. jsou pouhé rétorické fráze – neoliberální „*kapitalizace ducha*“ ústí ve fatální nevzdělanost či polovzdělanost (K. P. Liessmann)

□ **Komodifikace vzdělání** (komodita, kterou lze nakoupit a prodat, která je podřízena silám trhu a jejíž cenu určuje nabídka a poptávka) – **vzdělání je poměřováno požadavky trhu**

□ **Vzdělání 4.0** – další módních termínů bez přesnějšího obsahu (se slogany o úžasnosti a nevyhnutelnosti digitalizace a virtualizace), **koncept pro digitální éru, reagující na 4IR, často přímo pro potřeby i4.0 a trhů práce**, kdy cílem má být příprava lidí, kteří se dokáží snadno zorientovat v neustále se měnících podmínkách a příležitostech a mají i umět tyto vytvářet, přičemž jistoty mají být přežitkem – školy nejsou pro děti a mládež, nýbrž pro potřeby průmyslu (a profity)

□ **Digitalizace prý vede k tomu, že potřebujeme „tekuté osobnosti“, v duchu vizí „tekuté práce“** (R. B. Reich – proměnlivá práce kapitalismu 21. století povede k nové obecné profesi „*symbolických analytiků*“, Z. Bauman – „*tekuté práci*“ se přizpůsobí pouze ti, kteří budou sami dostatečně „*tekutí*“, tj. poslušně flexibilní podle momentálních nálad a rozmarů trhů)

□ **Proti komodifikaci a flexibilizaci** nejen vzdělání, ale celého života, včetně práce (což není objektivní nevyhnutelnost ani civilizační trend, nýbrž diktát neoliberální globalizace) je třeba bojovat a **přicházet i s „netekutými“ vizemi, potřebujeme normální lidi vzdělané a pracovité, nikoli zasíťované digitální dementy v permanentní nejistotě – „tekuté“ otroky technologií (a kapitálu)**

Poučení pro levice (a normální neprivilegované lidi) (pokrač.)

□ **Trendy 4.0 je třeba sledovat pečlivě, nicméně střízlivě, v řadě aspektů totiž nejde o objektivní (či „přírodní“) nevyhnutelnosti, kterým se musíme fatalisticky přizpůsobit (pouze nám to kdosi namlouvá) – namísto „nového myšlení“ (kolikátého již?) návrat ke zdravému rozumu**

□ **Vyvracet bludy a mýty** – např. o tom, že dnes práce údajně není nebo o konci námezdní práce za kapitalismu, avantgardní „*třídou*“ 21. věku není pokrokový prekariát (který si žádá zaručený příjem a svobodu, ovšem bez užitečné práce, námahy a odpovědnosti) ala G. Standing, pojetí práce je nutno rozšiřovat (musí být společensky účelná) – nepracovat (a jen se nezávazně bavit) nikdy nebude normální

□ Před odpovědnou a autentickou levicí 21. století stojí mnohem **důležitější úkoly a výzvy, nežli poslušné panákování a poklonkování před umělým bůžkem 4IR**

□ **Hrozba sekulární stagnace, další vlny Velké recese, předělové „matky všech krizí“** (Co pak? „*Socialismus nebo barbarství?*“), **silí nebezpečná chaotizace vývoje**, např. dle W. Streeck vstupujeme do „*období neurčitosti*“, kdy se může odehrát leccos neočekávaného – **levice musí být připravena** (predikce nástupu mezivládí (interregnum), období nejistoty a sociální entropie, kdy „*starý král*“ zemřel a „*nový král*“ ještě nevládne, nebo se stále hledá, kapitalismus zde má mizet po kouscích, rozpouštět se zevnitř díky mnoha souběžným neduhům – naplňuje se tímto proroctví J. A. Schumpetera o samoliquidaci kapitalismu?, zahyne kapitalismus na vnitřní rozpory umocněné mnoha jeho úspěchy?, globalizací, novými technologiemi, robotizací, AI?, Schumpeter chválil proces kreativní destrukce, Streeck – na příkladu dnešních USA – konstatuje, že si **udržují svou destruktivitu, leč ztratily kreativitu**)

□ Nesmíme zapomínat na ústřední historickou výzvu těchto dnů – **uhájení normálního světa, normálního života a práce normálních lidí, s uhájením národního státu a záchranou Evropy** (před sebezničením v režii i žoldu liberálních pokrokářů, včetně projektu migrace)

Podrobněji – včetně pramenů i toho, co musí uskutečnit neliberální levice – p.t. zájemci

vizte • *Bublifuk 4.0? Marathon*, 145, 2017, roč. 21, zvláštní číslo, s. 3-34 + příloha s. 56-64. ISSN 1211-8591. <http://www.valencik.cz/marathon> (včetně prezentace na **seminář CSTS o fenoménu 4.0 konaný 24. 4. 2017**, jejíž některé snímky jsou v aktualizované podobě – pro připomenutí – součástí i této prezentace) • **Výzvy levice ve světle tzv. revoluce 4.0. Alternativy (časopis CSTS)**, září 2017, č. 1, s. 92-132. ISSN nemá. <https://www.kscm.cz/cs/nasilide/csts/alternativy-c-1>. • **Antipráce, levicovní roboti a další mýty 4.0. Fórum společenských věd Klubu společenských věd**, ročník 2018 (VI.), s. 1-26, 32. ISSN 2336-7679. http://forum.klubspolved.cz/Sirucek_Antiprace_levicovni_roboti_a_da_lsi_myty_4.0.pdf. • **Průvodce literaturou 4.0 (aneb kritické otázky nad frázemi a mýty 4.0). Fórum společenských věd Klubu společenských věd**, ročník 2018 (VI.), s. 1-66. ISSN 2336-7679. <http://forum.klubspolved.cz/Sirucek180917-ch.htm>. • **Levici chybí kompas i kotva: Tady je – normálním lidem a práci čest! Marathon**, 155, 2019, roč. 23, č. 1, s. 3-24. ISSN 1211-8591. <http://www.valencik.cz/marathon>.

Pel-mel pramenů a inspirací (nejen) 4.0

Andelfinger, V. P., Hänisch, T. (eds.): *Industrie 4.0: Wie cyber-physische Systeme die Arbeitswelt verändern*. Berlin/Heidelberg, Springer Verlag 2017.

Brynjolfsson, E., McAfee, A.: *Druhý věk strojů: Práce, pokrok a prosperita v éře špičkových technologií*. Brno, Jan Melvil 2015.

Carr, N.: *Nebezpečná mělčina: Jak internet mění náš mozek*. Podlesí,

- Dauphin 2017.
- Floridi, L.: *Čtvrtá průmyslová revoluce: Jak infosféra mění tvář lidské reality*. Praha, Karolinum 2019.
- Ford, M.: *Roboti nastupují: Automatizace, umělá inteligence a hrozba budoucnosti bez práce*. Praha, Rybka Publishers 2017.
- Harari, Y. N.: *Homo deus: Stručné dějiny zítřka*.
- Voznice, Leda 2016. • Heczko, S. a kol.: *Ekonomika a společnost 4.0*. Praha, Ambis 2019.
- Liessmann, K. P.: *Teorie nevzdělanosti: Omyly společnosti vědění*. Praha, Academia 2008.
- Liessmann, K. P.: *Vzdělání jako provokace*. Praha, Academia 2018.
- Krejčí, J., Ambler, M.: Průmysl 4.0: Národní, firemní a akademické přístupy. *Současná Evropa*, 2017/2.
- Mařík, V. a kol.: *Průmysl 4.0: Výzva pro Českou republiku*. Praha, Management Press 2016.
- Schwab, K.: *The Fourth Industrial Revolution*. New York, Crown Business 2017.
- Spitzer, M.: *Digitální demence: Jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno, Host 2014.
- Spitzer, M.: *Kybernetická moc! Jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Brno, Host 2016.
- Srnicek, N.: *Platform Capitalism*. Cambridge, Polity Press 2016.
- Srnicek, N., Williams, A.: *Inventing the Future: Postcapitalism and a World Without Work*. London, Verso 2016.
- Standing, G.: *Prekariát: Nová nebezpečná třída*. Praha, Rubato 2018. • Streeck, W.: *How Will Capitalism End? Essays on a Failing System*. London, Verso 2016.
- Wallerstein, I. M., Collins, R., Mann, M., Derluigian, G., Calhoun, C.: *Does Capitalism Have a Future?* Oxford, Oxford University Press 2013.
- Zuboffová, S.: *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. New York, PublicAffairs 2019.
- Nejenom k megatrendům, sekulární stagnaci nebo k tomu, že o skutečných dopadech i4.0 nemáme ani zdání: www.pwc.co.uk/megatrends/10-Mega-Trends-That-are-Reshaping-The-World.pdf
<http://dx.doi.org/10.22617/TCS179126-2>,
<https://www.ft.com/content/aa76e2a8-4ef2-11e8-9471-a083af05aea7>,
<http://casopisargument.cz/2019/03/19/monetarni-politiky-uz-bylo-dost>,
<https://www.technologyreview.com/s/610005/every-study-we-could-find-on-what-automation-will-do-to-jobs-in-one-chart>,
<https://www.ineteconomics.org/perspectives/blog/is-productivity-growth-becoming-irrelevant> 2017,
<http://institutvk.cz/clanky/1147.html>, <http://institutvk.cz/clanky/1284.html>
(vznikne manifest o obraně demokracie před liberální demokracií také někdy na politické levici?)

K článku O. Krejčího "Smrt české levice"

Radim Valenčík

O. Krejčí pro časopis *Argument* článek "Smrt české levice" napsal článek, kterým reaguje na notorické a stále větší neúspěchy nejen české, ale i evropské levice, naposledy při eurovolbách, viz:

<http://casopisargument.cz/2019/06/03/smrt-ceske-levice/?fbclid=IwAR3BtX2iZTmcCUMc-IIUnJUR1HwIzM8UzFEBHgImbkHC3wTaX3URR-Waw1s>

Článek se mnohým líbil. Není divu, je psán **libivě**. Kýchovitě se dotýká řady problémů současné levice, takže při povrchním čtení unikne eklektičnost a neprovázanost dílčích témat i celkově, dosti sporné účelové vyústění. Především se však **zpronevřuje tomu hlavnímu, tomu, co je příčinou umírání levice, takže to, co O. Krejčí navrhuje, by levici spíše dorazilo**. Vycházím z přesvědčení, že bez dobré teorie to nejde (bez revoluční teorie není revoluční hnutí, vědecky poznaná pravda je to jediné, co se nedá koupit a čím lze čelit manipulaci). K tomu budou směřovat i moje poznámky k textu článku. Začnu s tím, co považují v rozboru O. Krejčího za nosné (cituji): *"V návaznosti na výsledky posledních voleb do Poslanecké sněmovny ukazují trvajících pokles relativní váhy obou levicových stran v českém politickém spektru, tedy i skutečnost, že se z minulých neúspěchů nedokázaly poučit."* *"Z pasti této etapy nelze vyvážnout bez studia. Aktiv levicových politických stran, nemluvě o jejich vůdčích osobnostech, je však povětšinou složen z nečtenářů; žijí ze zastaralých poznatků. Na druhé straně příliš velká část levicových intelektuálů nehledá řešení nových problémů a živí se prodejem starých idejí. Programové principy však nelze hledat v zaprášených textech, jsou skryty v pochopení současnosti. To není jen otázka nových nástrojů propagandy, jako je internet či mediální agentury. Základem je porozumění změně terénu politické práce, tedy sociální situace a povahy elektorátu, kterému levice dnes slibuje i nabízí velmi málo."* *Levice se stala etablovaná, tuctová, nudná. Je flegmatická, melancholická, nostalgická. "Uvězněná v parlamentních kuloárech čeká na zázrak,*

který nepřijde. Principy byly směněny za kompromisy, taktizování zapudilo strategii. Kdysi se vedl svár o tezi, že "hnutí je vším, cíl je ničím". Dnes se ukazuje, že absence cíle hnutí zabíjí. Levice přestala být nositelem ideálů, stala se symbolem rezignace. Jak jinak si vysvětlit, že po tolika volebních porážkách vedení KSČM a ČSSD nedokážou samy odstoupit, aby otevřely prostor pro naději? To ale není celý problém: mnohem větší beznaděj vyzáruje ze skutečnosti, že stranický aktiv neumí tato vedení odvolat a nahradit. Chybí vizionáři s romantickým odhodláním. Chybí politici nové generace s vlastní definicí socialismu. Takto vypadá klinická smrt levice v Česku. Jistě přijde den, a vstanou noví bojovníci; otázkou je, zda ještě budou potřebovat ČSSD či KSČM."

Atd. V kritické části, při pranýřování současné levicové reprezentace není s čím nesouhlasit. Problém je v teoretickém zázemí navrhovaného řešení, dílčích aspektech analýzy a doporučeních, které dává. Nejdříve k teorii. O. Krejčí tučně vyznačuje svou metodologickou parketu takto: **"Karel Marx nově vymezil postavení člověka ve společnosti a dějinách. Ale byl tu také Charles Darwin, který ukázal místo člověka v přírodě a čase, i Sigmund Freud, který představil nové vymezení role přírody v člověku."** I toto vypadá libivě. Možná, že to bude vypadat příliš jako příliš silné a neuctivé tvrzení vůči O. Krejčímu, ale svědčí to o tom, že nepochopil to nejdůležitější, co je v samotných základech myšlenky, která se rodila v klasické německé filozofii od Kanta přes Hegela až k Marxovi, totiž **přírodně historické pojetí dějin**. U toho, kdo nic neví o Marxovi (tedy, kdo nezná jeho práce) může obstát. U tzv. neomarxistů patrně také. Ale **základem Marxova pojetí dějin je pojetí vývoje společnosti jako přírodně historického procesu, tj. procesu, který a) navazuje na vývoj přírody (kde plně přebírá Darwinův přínos), a ve kterém b) se proces přetváření člověka i společnosti odvíjí od procesu přetváření přírody** (to převzal a dále rozvinul od Hegelova slavného "Pána a raba", ze kterého vycházel i Fukuyama, následně pak Hegelovy koncepce samovývoje Absolutního ducha, kterému – tomu "samovývoji" – dal vědeckou interpretaci). Přilepit k tomu ještě našeho Freuda, to už je hodně chabá konstrukce, protože i obsahy našeho vědomí (představitost, emoce, prožitky) se historicky vytvářejí na základě procesu přetváření přírody člověkem. To, čeho si všímá Freud, je hodně dílčí téma.

Dnes již zdaleka ne tak slavné, jako kdysi. Zkrátka O. Krejčí se opírá o úplně jinou koncepci dějin, než je ta, která vyrostla z německé klasické filozofie, Hegelova a Marxova pojetí dějin. – Budiž, namítne někdo. K čemu je nám Marx? To je nepochybně legitimní námitka, pak se ale na něj nelze odvolávat. A ještě něco. Konstrukce, se kterou přichází O. Krejčí, je svým způsobem účelová, takže jeho "nepochopení" Marxe o sobě dá za chvíli vědět. Protože se podstatou přírodně historického přístupu k pojetí dějin nemohu zabývat podrobně (odvedl bych tím pozornost od toho hlavního), odvolám se jen na pojednání publikované k příležitosti 50. výročí vydání slavné práce týmu Radovana Richty *"Civilizace na rozcestí"*, které jsem s kolegy uveřejnil v časopisu Politické ekonomie (Miroslav Jurásek, Václav Leinweber, Radim Valenčík: *"Politicko-ekonomická reflexe současného stavu globální společnosti"*, Vol. 64 No. 2). Zde je ke stažení plný text: <https://www.vse.cz/polek/1066>

V pojednání porovnáváme koncepci vývoje globální civilizace v pojetí R. Richty, S. Huntingtona, původního a poučeného F. Fukuyamy. Myslím, že text je srozumitelný pro dostatečný okruh čtenářů a že si zde každý může udělat představu o tom, jak R. Richta, který vychází z přírodně historického pojetí vývoje společnosti, obstojí i v konkurenci s nejslavnějšími mysliteli současnosti. O. Krejčí "rozředěním" Marxe v roztoku namíchaném s Darwinem a Freudem (v tom není původní, s tím už přišla Frankfurtská škola) sleduje určitý záměr. Chce opřít o klasiky svou tezi **zlého člověka podléhajícího ve svých motivacích živočišnému boji o přežití**, a to jak v návaznosti na boj v přírodě kolem člověka (proto Darwin), tak i v návaznosti na přírodu, která je uvnitř nás (proto Freud). Podívejte se, kolik prostoru ve svém článku tomu věnuje (cituji, odlišuji menším písmem a proloženě, to nejdůležitější podtrhávám):

"Klasické levicové programy v návaznosti na osvícenství předpokládají lidskou dobrotu a racionalitu, nebo možnost rychlé změny člověka. Úspěch v politice, v níž se uvádějí do pohybu masy lidí – což je mimo jiné případ voleb – vyžaduje spojení programových hesel a kolektivní emoce. Obě ke svému vzniku potřebují romantický prvek s nadějí na brzkou změnu. Když bolševici převzali moc, zrušili v Petrohradu kriminální policii v domnění, že v novém režimu přece nebude zločinnost. Jen víra v to, že poslední bitva vzplála a po ní dojde k radikální změně, vedla k sebeobětování. Pravdou ale je, že kriminalita nezmizela, ke stvoření mravně dokonalejšího člověka nedošlo. Zrodil se ale jeden ze základních důvodů programové nejistoty na levici: stojí za to bojovat za dočasná drobná vítězství, která příští vláda stejně zruší a základní sociální nespravedlnost se nezmění? Dostavil se pocit bezmocnosti, z něhož se rodí apatie. To není okrajový problém: manifestovaným či skrytým jádrem každé politické doktríny je svěbytné pojetí člověka. Tady je programová chyba klasické radikální levice – neúplná definice člověka, která uvízla v podvědomí téměř všech autorů programů evropské levice. Marxismus na úrovni politických programů předpokládal, že člověk je výsledkem prostředí, a to především ekonomického postavení. Vývoj výrobních sil vede ke změně výrobních vztahů, což má za následek vznik kolektivisticky uvažujícího člověka. Je to jednoduché, jen je nutné odstranit pár překážek včetně těch nechápavých. Dnes psychologové uvádějí, že 60 až 70 % lidské osobnosti je výsledkem dědičnosti, která se míchá s vlivem prostředí. Proto se nemohl objevit nový člověk. Na konci minulé éry evropského socialismu rituály nahradily politiku, romantismus se vytratil, místo solidarity na individuální úrovni nastoupila byrokracie.

Oddanost ideálu vykazovala především menšina lidí, kterým je vlastní osobní skromnost, pohrdání honbou za majetkem, určitá forma askeze – což bylo jak v rozporu s původním ideálem, tak i chováním značné části kádrové

nomenklatury. Systém sice stále měl sebeobrané nástroje, jako je policie či armáda, ale ztratil vůli k přeměně, která jediná mohla umožnit další rozvoj. Takto, prohraní v zemích byrokratického socialismu, byl vykopán hrob kdysi tak významných komunistických stran Itálie, Francie, Španělska... I proto se tolik komsomolců po více než sedmdesáti letech budování socialismu v Sovětském svazu nadšeně zapojilo do privatizace a pro řadu lidí v postsocialistickém Československu zůstaly restituční podstatou lidských práv. Tyto lidi nepohání přesvědčení, že práce je matkou pokroku. Nevyznávají mravní kodex budovatele komunismu, ale ani Desatera. Žene je pocit vlastní nadřazenosti plus animus dominandi, hobbesovská touha po moci. A přesvědčení Adama Smitha, že vytoužený zisk se rodí ze sobeckého podnikání. Využívání ostatních lidí není pro ně vykořisťováním. Ovšem neustrnuli a dále se zdokonalují – organickou součástí jejich podnikání se stalo usilovné vyhledávání a dobývání dotací z veřejných zdrojů."

Asi se najde dost těch, kterým se i toto bude líbit. O. Krejčí přichází se starou obehnanou písničkou, že hlavním omylem levice vycházející z Marxe je přílišný optimismus, který přehlíží to, že lidé jsou zlí a hloupí (geneticky predeterminovaní k tomu, aby takoví byli), takže jsou naprosto nevhodní a nepoužitelní pro vize apelující na roli vzdělanosti, racionality, ideálů apod. Proto, jak už jsem uvedl, je podle něj potřeba Marxe rozředit Darwinem a Freudem. V návaznosti na to O. Krejčí volá po "nové definici socialismu" (cituji): *"Nová definice socialismu musí nalézt globální spojení mezi nastupující umělou inteligencí a novým vztahem člověka k přírodě. Musí být vizi sdílené budoucnosti založené na stále se měnící spravedlivé rovnováze svobody a rovnosti, na důstojné práci a míru – a na následném pocitu spokojenosti členů společnosti."*

Pokud by se držel přírodně historického pojetí dějin, pokud by vycházel ze současné reality, mohl by dlouhodobou vizi odvodit od starého známého: **Jde o společnost, v níž svobodný rozvoj každého je podmínkou rozvoje všech. Jde o společnost, v níž se svobodný rozvoj každého stává nejvýznamnějším faktorem ekonomického růstu.** To platí rovněž či přesněji tím více to platí ve společnosti, kde technologický pokrok dospěl k průmyslu 4.0, digitalizaci, umělé inteligenci (pozor, neplést s tou přirozenou inteligencí, která na rozdíl od umělé má schopnost přesahu stávajícího poznání). Podrobněji, jak je to s tím, zda je či není člověk takový, abychom za přirozené směřování vývoje společnosti mohli považovat společnost, v níž svobodný rozvoj každého je podmínkou rozvoje všech a v níž se svobodný rozvoj každého stává nejvýznamnějším faktorem ekonomického růstu, lze najít mj. v naší monografii *"Perspektiv a financování odvětví produktivních služeb"* (EUPRESS 2014) v částech *"Člověk a jeho potřeby (východiska ekonomie produktivní spotřeby) / Lidský kapitál – ekonomie a štěstí / Jak funguje a jak se vyvíjí náš systém prožitků či požitků / Existenciální základy ekonomie produktivní spotřeby"* (s. 61 až 77), celé ke stažení zde:

https://www.vsfs.cz/prilohy/konference/lk_2014_perspektivy.pdf

Nyní bude zajímavé sledovat, jaká řešení O. Krejčí navrhuje. O tom, jak rychle se vypařuje paměť z toho, co se odehrálo v historicky nedávné době, svědčí následující pasáž z článku O. Krejčího: *"Deprese levice po porážce takzvaného reálného socialismu vedla k tomu, že odvrhla nejen zprofanované instituce, ale i sen několika generací humanistů. Chybí odvaha ukázat morální převahu socialistického ideálu nad realitou kapitalismu. Strach z velkých změn podvázal fantazii. Z revolucionářů se stali příštípkaři, kteří obhajují svá křesla v domě oligarchy řečmi o možnosti upravit rozpočet."*

Vsadím se, že spousta těch, kteří si tento odstavec přečetli, řekne: *No vždyť to tak bylo a je, co se ti na tom nelíbí?!* Asi někteří zapomněli, že poměrně krátce po "depresi levice po porážce takzvaného reálného socialismu" byla schopna obrozená a reformně zaměřená KSČM od roku 1990 do roku 1992 zvýšit svůj volební výsledek z 12 na 14 % a etablovat se ve společnosti. Rovněž tak vzestup ČSSD po nástupu Zemana byl nečekaně výrazný. Jirku Svobodu zastavil atentátník s kudlou, na kterého navázali Filipovi vnitrostraniční pučisté, Miloše Zemana zastavil jen "bezbolestný" vnitrostraničný puč. Pak už to šlo od deseti k pěti (nyní i pod pět). Bez problémů není ani následující pasáž O. Krejčího: *"Úspěch v politice, v níž se uvádějí do pohybu masy lidí – což je mimo jiné případ voleb – vyžaduje spojení programových hesel a kolektivní emoce. Obě ke svému vzniku potřebují romantický prvek s nadějí na brzkou změnu."* Pokud by tento apel byl vyvážen alespoň dílčím návrhem "nové definice socialismu", budiž. Ale ten v jeho článku chybí, za to apel na krátkodobost a emoce je zde (jak ještě uvidíme) vícekrát. To je problém. **V obdobích ideového zmatku je třeba poukázat i na nebezpečí revoluční netrpělivosti a nutnost odvození "kolektivních emocí" od jasného dlouhodobého cíle.**

O. Krejčí správně konstatuje fakt: *"Zrodil se ale jeden ze základních důvodů programové nejistoty na levici: stojí za to bojovat za dočasná drobná vítězství, která příští vláda stejně zruší a základní sociální nespravedlnost se nezmění? Dostavil se pocit bezmocnosti, z něhož se rodí apatie."* Ale tato "programová nejistota" se zrodila právě z toho, že chybí program vycházející z kvalitního ideového zázemí a dlouhodobé vize vývoje společnosti. **Pokud by takový program byl, bylo by možné krok za krokem realizovat a dotahovat do konce reformy, které už nikdy nikdo nezvrátí a které otevrou cestu pro budoucí perspektivní vývoj, které posunou civilizační vývoj na vyšší úroveň.** Pokud O. Krejčí napsal to, co napsal, znamená to, že si takové reformy nedovede představit. Proč? Protože je v zajetí starých paradigmat, proti kterým sám bojuje. To jsou ty paradoxy...

Poměrně dobře O. Krejčí formuluje témata, kterým se nejen česká levice vyhýbá, která jsou stále aktuálnější a s nimiž si současní reprezentanti a ideologové levice neví rady: *"Nejen současná česká, ale celá evropská levice se ztratila v civilizačním chaosu. Je zápečnická, nechápe globální procesy, jako je růst významu asijských velmocí,*

rozpínání nůžek mezi chudými a bohatými v celosvětovém měřítku, atomizaci pracovního procesu; je bezradná jak ve vztahu ke klimatickým změnám, tak i k autorskému právu. V západním sebeuspokojení středních vrstev, umravněných půjčkami a exekucemi, utopila pochopení pro nebezpečí, které v sobě skrývá nová revoluce ve vojenství a nenasytost vojensko-průmyslového komplexu. Podílí se na liberálním paternalismu – "máme vás všechny rádi, ale vy musíte převzít naše hodnoty a naše vedení". To je možné říkat imigrantům, nikoliv velkým neevropským civilizacím, s nimiž je nutné naučit se žít na rovnoprávném základě."

Ale některá zásadní témata v jeho přehledu – a patrně ne náhodou – chybí, např.:

1. Čím je současná doba přelomová, jakou zásadní civilizační proměnou procházíme?
2. Jaké reformy prosazovat (a to zejména v oblasti, která by motivovala všechny zúčastněné subjekty k plnějšmu využívání možností spjatých s rozvojem, uchováním a uplatněním schopností člověka.
3. Co je zdrojem aktivit, které vyvolávají a stupňují konflikty po celém světě, které se promítají i do vyvolávání animozit mezi lidmi v naší zemi.

Rovněž následující pasáž z textu O. Krejčího je líbivá, ovšem jen při prvním ohledání: "Objektivně vzato v Česku i ve větší části severu Evropské unie **chybí klasická masová témata umožňující slibovat rychlá řešení. Levicovost je převážně zděděná, tedy málokdy založená na osobním prožitku. Z pasti této etapy nelze vyváznout bez studia. Aktiv levicových politických stran, nemluvě o jejich vůdčích osobnostech, je však povětšinou složen z nečtenářů; žijí ze zastaralých poznatků. Na druhé straně příliš velká část levicových intelektuálů nehledá řešení nových problémů a živí se prodejem starých idejí. Programové principy však nelze hledat v zaprášených textech, jsou skryty v pochopení současnosti. To není jen otázka nových nástrojů propagandy, jako je internet či mediální agentury. Základem je porozumění změně terénu politické práce, tedy sociální situace a povahy elektorátu, kterému levice dnes slibuje i nabízí velmi málo.**" To nejdůležitější jsem zvýraznil tučně – jsou tam dobré postřehy i velmi zavádějící formulace:

- Ad "**chybí klasická masová témata umožňující slibovat rychlá řešení**" – s těmi rychlými řešeními bych byl velmi opatrný. Zase ta ztráta revoluční trpělivosti v době tápání.

- Ad "**Levicovost je převážně zděděná, tedy málokdy založená na osobním prožitku.**" – Velmi nepřesná. Levicovost je vždy spojená s podporou neprivilegovaných a je reakcí na pocíťovanou diskriminaci. Prožitky tohoto typu zažívá velká většina společnosti (zejména mladí) i celé země či národy. V důsledku absence kvalitního teoretického levicového zázemí a neuvěřitelnému úpadku vzdělání zůstává tato masově pocíťovaná levicovost ve velmi primitivních formách (například v podobě frustrace, se kterou lze snadno manipulovat, mj. i formou "*slibů rychlých řešení*"). Slibování rychlých řešení tedy určitě není cestou kultivace primitivnosti.

- Ad "**Z pasti této etapy nelze vyváznout bez studia.**" – Asi nejlepší myšlenka v příspěvku O. Krejčího. Učit se, učit se, učit je aktuálnější než kdy jindy. - Ad "**velká část levicových intelektuálů nehledá řešení nových problémů a živí se prodejem starých idejí**" – také nosná myšlenka, ale obávám se, že i O. Krejčí je v zajetí starých idejí. Cesta k tomu, abychom se z nich vymanili (všichni, to vztahují i na sebe) bude velmi složitá. Ale určitě to nové nemůže být založeno na "*slibování rychlých řešení*".

- Ad "**Programové principy však nelze hledat v zaprášených textech, jsou skryty v pochopení současnosti.**" – S tím už mám problém. Se "*zaprášenými texty*" nevystačíme. Ale chyba už je v tom, že jsme některé texty nechali zapadnout prachem. Kdo chce hledat přelomová řešení, musí si velmi dobře osvojit dějiny lidského myšlení. Jinak nabízí jen nějakou přihlouplou "kulturní revoluci", ze které nic dobrého nevzejde.

Další Krejčího apel na okamžitá řešení: "*Vedle dlouhodobého programu vyprávějícím o zářné budoucnosti zde musí být bojovná hesla pro všední den. Levicová politika musí slibovat širokým vrstvám změnu již zítra, musí být něco víc než žebřík ke kariéře či poslanceckému platu několika vyvolených.*" Tady v této formulaci o sobě vypověděl O. Krejčí více, než patrně chtěl. Všimněte se – do kontrastu staví pejorativně podbarvený (*vyprávějícím o zářné budoucnosti*) dlouhodobý program s příkrášenými (*bojovnými*) hesly pro všední den, slibováním změny již zítra. **A přitom (jen si dobře přečtete celý jeho text!) v jeho článku nikde nenajdete nic, co by nějakým způsobem konkretizovalo Krejčího představu o dlouhodobém programu.** To je hodně velká asymetrie či podivnost. Ale to největší překvapení nás čeká na konci článku. Jak jsem měl pocit, že mě Krejčího text stále více připomíná kázání pátera Kalába ve Zvonokosech, ve kterém po dlouhou dobu není zřejmé, k čemu směřuje, a které končí výzvou k bourání záchodku, tak se mně tento pocit i potvrdil.

Tak čtěte pozorně: "*Příští měsíce se ANO stane cílem soustředěného útoku ODS, Pirátů a dalších opozičnicků, kteří potřebují oslabit konkurenci. Přidá se i většina mainstreamových médií. Zůstanou dvě české levicové strany obhájci vlády oligarchy, v jehož láskyplném objetí se staly lokaji? Budou bránit současnost, která tolika levicovým voličům nevyhovuje? Vůbec nejde o to, zda premiér umí řídit vládu, zvyšovat důchody a hlasovat o zdanění restitucí. Na podpoře jeho vlády levice ničí svůj obraz, přestává být symbolem změny. Její voliči utíkají za monotematickými uskupeními, která mluví radikálním jazykem tu o ekologii, jindy o migraci, případně o internetu – a zároveň napomáhají obhajobě těch nešvarů kapitalismu, které jsou za hranicemi jejich uzoučkého programu. – V prognózách lze pro zjednodušení odhlédnout od výsledků vyšetřování nejrůznějších premiérských kauz či od poklesu hospodářské dynamiky. I pak ale pohled na výzkumy volebních preferencí naznačuje, že se ANO v příštích volbách do Poslanecké sněmovny v nejlepší případě dostane na hranici 30 % získaných hlasů. To znamená přibližně 80 mandátů, což na jednobarevnou vládu nestačí. Zatím vše nasvědčuje tomu, že do voleb ztratí ANO*"

svůj koaliční potenciál – po propadu KSČM a ČSSD se spojení s ním bude bát i SPD. Kde potom skončí zdánlivé úspěchy levice dosažené za současné vlády?"

Ať to čtu, jak to čtu, je to výzva k tomu, aby KSČM a ČSSD přestaly podporovat ANO. Zda je to rozumná výzva či nikoli, tak právě to mělo být podrobeno racionálnímu rozboru jako hlavní téma. A ne přifařeno jako účelový závěr. Tady ať mě Oskar Krejčí promine, ale to se mně zdá hodně a více než divné. **To se má KSČM a ČSSD přidat k MILIÓNŮM CHVILEK PRO BAKALU, RITTIGA, PRO PRÁVO NEZÁVISLÉ NA ZÁKONECH, VEŘEJNOPRÁVNÍ MÉDIA NEZÁVISLÁ NA FAKTECH A DEMOKRACII NEZÁVISLOU NA VOLBÁCH?!** To asi ne. Ale chybí mně zde alespoň náznak toho, jak se má KSČM a ČSSD oddělit od toho, co předvádějí ještě větší darebáci, než je Babiš. Pokud jsem sledoval události nedávných dnů, nejlépe se daří SPD. Ale to může být jen dočasné.

4. Z diskuse o příčinách bohatství a chudoby

Proč jsou bohatí a chudí?

(Pokračování z předcházejícího čísla)

Radim Valenčík:

Jak jsem již avizoval, zařazuji tento dříve publikovaný článek do seriálu o dobré teorii. Když jsem začal připravovat sérii článků o příčinách přetrvávání problémů ve vztahu mezi bohatými a chudými, netušil jsem, jak razantně do diskuse vstoupí zastánci "**teorie nadhodnoty**". Píši záměrně v uvozovkách, protože se jedná ve skutečnosti o **mýtus nadhodnoty**, který přetrvává mnohem víc, než jsem tušil. Bohužel **hraje velmi destruktivní roli a je jednou z hlavních příčin toho, proč problém bohatství a chudoby přetrvává**. Uctívání mýtu nadhodnoty se stalo jednou z hlavních **příčin úpadku levicových stran, jejich dlouhodobé a v některých případech neléčitelné krize**, jednou z příčin zablokování rozumného uvažování těch, kteří cítí potřebu větší míry sociální spravedlnosti a náprav stavu.

V tomto pokračování: 1. Uvedu příklady toho, jak je v rámci mýtu o nadhodnotě uvažováno.

2. Objasním, proč je tento mýtus tak přitažlivý.

3. Ukážu, jak se nositelé tohoto mýtu stali koaličními partnery největšího zla.

4. A těm, kteří to nevydýchají a naštvou se na mě, položím v závěru zásadní otázku. (Jsem zvědav, zda se na ni pokusí odpovědět, osobně tipuji, že z ní utečou.)

Ad 1: Nejdříve připomenou, jak je v rámci mýtu o nadhodnotě uvažováno:

Maxim První: *Pane Valenčíku, ve Vašich společných úvahách v souvislosti s bohatstvím se jako Marx určitě dostanete k dnes diskutabilní "nadhodnotě". Evokující otázka: A kam se rozptýluje a mizí ta nadhodnota jako to světlo v noci a zůstává tma - chudoba? V analogii s Vesmírem... co se rozpíná? Co kolabuje? Prostředí materiálního bohatství produkuje duchovní chudobu, prostředí duchovního bohatství přehlíží materiální bohatství a cítí materiální chudobu ..., další analogie s něčím ...*

Josef Novák: *Libí se mi, že se "myslitel tisíciletí" Karl Marx se svojí (T)teorií nadhodnoty, která je jen promyšleným rozvinutím zkušenosti generací a generací, že "bohatí jsou ti, kteří okradli a okradají chudé", stal podle dnešních "spin-doktorů" a manipulátorů (zde nejen karelmayer) "myšlenkovým lenochem". Aneb, jak praví přísloví: "Drzé čelo je víc než poplužní dvůr". Opravdu si, pánové, myslíte, že tohle vám většina populace bude polykat i s navijákem navždy? No tak jen si dál fanděte.*

Pokud jde o příčiny, proč je mýtus nadhodnoty v současné ekonomice neudržitelný, vyjádřil jsem se k tomu již několikrát: Výše uvedené i se svými poznámkami cituji z této stránky: <http://radimvalencik.pise.cz/6868-teorie-dneska-proc-jsou-bohati-a-chudi-6-194.html>

Ad 2.: Proč je tento mýtus tak přitažlivý?

Protože z něj nepřímou vyplývá následující: Dělník dostává jen odměnu za práci a celou nadhodnotu si přivlastní kapitalista. **Když nějakým způsobem (za příhodných podmínek, po dobrém nebo po zlém, pomalu, demokraticky, formou spoluúčasti apod.) znárodníme kapitál, budeme si moci tučnou kořist (nadhodnotu) mezi sebe rozdělit, všechna hrůza kapitalismu skončí a budeme konečně šťastní.**

Ad 3: Jak se nositelé tohoto mýtu stali koaličními partnery největšího zla. Výše uvedené je nesmysl z mnoha hledisek – a ti, co se na mě teď zlobí, se o tom za chvíli přesvědčí sami. Škodlivost tohoto názoru však spočívá

zejména v tom, že **vede k lenosti ducha**. Místo snahy o pochopení skutečných příčin současných problémů (což je dřina) vede ke snění o tom, že jednou to půjde tak, "*jak říkal Marx*". Marx by ovšem ty, kteří ignorují reálný vývoj a dokonce i myšlenkový vývoj jeho samotného, tj. Marxe, nakopal do zadku. Snílci, kteří spoléhají na to, že se jednou vše vyřeší znárodněním (rozuměj – přerozdělením nadhodnoty pocházející z vykořisťování) jsou ve **skutečnosti koaličními spojenci těch, kteří blokují právě ty reformy, které jsou zaměřené na eliminování skutečného zla: Pozičního investování, které brání vytvoření rovných příležitostí pro nabývání, uchování a uplatnění svobodného a plného rozvoje schopností člověka, kdy takový rozvoj jednoho člověka je podmínkou rozvoje všech, jak o něm snil právě Karel Marx**. K tomu viz následující (v některém z dalších pokračování se k tomu vrátím s dalším rozvinutím této naprosto zásadní problematiky):

<http://radimvalencik.pise.cz/6863-teorie-dneska-puvod-averze-k-reformam-1-196.html>

<http://radimvalencik.pise.cz/6864-teorie-dneska-puvod-averze-k-reformam-2-197.html>

Ad 4: Zásadní otázka: Nyní otázka těm, co věří v mýtus nadhodnoty. Dejme tomu, že někde tam hluboce v rovině podstaty, jak se někdy argumentuje, nadhodnota skutečně vzniká. Vzniká v podmínkách dynamické proměny reprodukčních schémat v důsledku inovací, vzniká tak, že jsme schopni objasnit, jakou roli v tomto procesu hraje jednoduchá a složitá práce, jaký díl připadne té složitější a jaký té jednoduché, vzniká tak, že jsme schopni rozlišit podíl fixního fyzického a fixního lidského kapitálu na jejím vzniku, vzniká tak, že jsme schopni najít způsob jejího rozdělení mezi aktéry inovací (tvůrce nápadů, realizátora, investora)... A teď moje otázka: **Kdo konkrétně si tuto nadhodnotu v současné ekonomice přivlastňuje a co s ní dělá?** Tady požaduji jednoznačnou, jasnou a dostatečnou odpověď. Kdo je ten kapitalista, kdo je ten uživatel nadhodnoty? Jinak se budu oprávněně domnívat, že lenost ducha nositelů mýtu o nadhodnotě je nevyléčitelná.

Poznámka: Uveřejňuji dnes, do seriálu o příčinách přetrvání problému bohatství a chudoby zařazuji záměrně až za několik dní konkrétně 6. května, abych dal prostor těm, kteří se k této otázce chtějí vyjádřit. Jejich názor po té neprodleně (hned další den) uveřejním.

Karel Mayer:

Musím se přiznat, že přísun příspěvků docenta Valenčíka je tak rychlý, že je obtížné je vůbec registrovat, o čase na nějaký rozsáhlejší komentář ani nemluvě. Nejsem žádný kovaný teoretik politické ekonomie a mé chabé znalosti jsou odrazem "vysoké úrovně" výuky tohoto předmětu na VŠE v sedmdesátých letech minulého století. Přesto jsem si z výuky Marxovy politické ekonomie kapitalismu "přivlastnil" to, co mi umožnilo a stále velmi dobře umožňuje orientovat se v současném světě. Tím základním je pracovní teorie hodnoty a ve svém věku se zřejmě již s žádnou jinou teorií ztotožňovat nebudu.

Myslím si, že to, co zde docent Valenčík zmiňuje, je pověstné vylévání vaničky i s dítětem. Nic nebrání tomu, aby pracovní teorie existovala, a přitom nemusí docházet k žádnému třídnímu boji s cílem znárodnit "kapitalistu". Toto krátké spojení bych vnímal více jako intelektuální netrpělivost Marxe a dalších jeho vykladačů, reagujících na jistě katastrofální pracovní a životní podmínky v polovině 19. století a snahu je rychle řešit. Proč nemůžeme prostě akceptovat myšlenku, že nadhodnota existuje a ten, kdo si "kupuje" pracovní sílu si ji prostě přivlastní. **Ten, kdo má na to, aby si pracovní sílu najal, má i na to přivlastnit si nadhodnotu.** Otázka, která by měla být diskutována, je, zda by měli mít všichni stejnou příležitost si najít "svou" pracovní sílu a získat tak z její práce nadhodnotu. Zde by svou roli měl sehrát stát a další instituce, aby přístup k tomu, co umožní najmout si "svou" pracovní sílu byl společensky akceptovatelný.

Sám jsem během svého života byl zaměstnancem, tedy pracovní silou, která generovala nadhodnotu/nadprodukt, který si zaměstnavatel/vlastník výrobních prostředků přivlastnil, část života jsem byl "kapitalistou", který si pracovní sílu najímal a nadhodnotu si přivlastňoval. Nevidím v tom nic špatného, někdo je spokojen jako "pracovní síla" (má sice "nějakou" mzdu, ale po osmi hodinách má "padla"), někdo se cítí na víc, chce být podnikatelem (nevím, zda "kapitalistou") s možná vyšším příjmem, ale také s prací, která nikdy nekončí. **Problém levice, kterou docent Valenčík obviňuje z uctívání nadhodnoty a tím i hlavní příčiny jejich úpadku, jejich dlouhodobých a v některých případech neléčitelných krizí, je hluboce pravdivý. Levice stále zůstává zapouzdřena v Marxově "intelektuální netrpělivosti", kdy sní o tom, že už už bude na světě ráj na zemi, jen co se podaří vyrvat kapitalistovi nadhodnotu, nebo alespoň ho zdanit tak, aby si své bohatnutí přišťe rozmyslel.**

Problém, který skutečně před levicí je, který není schopna zvládnout, a tak se v tom "plácá", je otázka, zda má podporovat přístup občanů-zaměstnanců k podnikání (tedy ke "kapitalizaci" a tedy k tvorbě nové nadhodnoty), nebo zda má již vytvořenou nadhodnotu "lépe", nebo "spravedlivěji(?)" rozdělovat. Zatím to vypadá tak, že jde cestou "rozdělování" a proto možná ve svém důsledku jsou u nás mzdy a životní úroveň nižší než tam, kde se nejprve nadhodnota tvoří.

A co se týká otázky, zda nadhodnota existuje a kdo si ji přivlastňuje - tedy existuje a přivlastňuje si ji každý, kdo najímá pracovní sílu (to, že tato pracovní síla nemůže dostat veškerou svou "mzdu", již byla kdysi Marxem vysvětlena).

Nástin struktury otázek souvisejících se vztahem bohatství a chudoby

Radim Valenčík

"Nadstavba" nad hlavní otázkou, k ujasnění pojmů

Proč jsou někteří bohatí a někteří chudí?

Výchozí otázka

Proč někteří zůstávají bohatí a někteří zůstávají chudí?

Upřesnění výchozí otázky

Proč nejsou investiční příležitosti spojené s rozvojem, uchováním a uplatňováním schopností člověka využívány bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem a kdo je vlastníkem investičních prostředků?

Důležitá konkretizace a přenesení do oblasti, kde lze obnažit podstatu problému

Proč je averze k reformám, které by umožnily využívat investiční příležitosti spojené s rozvojem, uchováním a uplatňováním schopností člověka bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem?

Významná a patrně i nejdůležitější aplikace odvozená od předešlého

Proč se diskuse k možnosti některých těchto reforem ani nedostane do veřejného prostoru?

Empiricky pozorovatelný fakt, který je hodně zajímavý

Co dnes omezuje vertikální mobilitu?

Navazující otázka

Proč a jak dosáhnout toho, aby byly vytvořeny podmínky, za kterých je svobodný rozvoj každého podmínkou svobodného rozvoje všech?

Tento cíl je potřeba mít před očima

Jaké podoby má investování do společenské pozice?

Bezprostředně souvisí s předešlými otázkami

Které formy investování do společenské pozice mají nejvíce nepříznivé důsledky?

Konkretizace hlavním směrem

Kdo získává přebytek nad náklady (nadhodnotu) a jak ji využívá?

Jaké jsou alternativní možnosti využití přebytku nad náklady?

Jak co nejvíce názorně vyjádřit investování do společenské pozice?

Jakými cestami investování do společenské pozice omezit?

Vzájemně související skupina otázek konkretizujících předešlou

Jaký je rozdíl mezi nadhodnotou a přebytkem nad náklady?

Kdo si jedno či druhé přisvojuje a jak to využívá?

Které formy využití čistého přebytku neškodí či dokonce jsou žádoucí a které jsou zdrojem problémů?